

Toni Comín i Oliveres (Barcelona 1971) és un intel·lectual i polític català, nascut en la tradició del cristianisme d'esquerres, del qual el seu pare, Alfonso Comín, va ser un dels líders més importants d'Espanya durant la lluita contra el franquisme i la transició a la democràcia.

Es va llicenciar en filosofia i lletres i en ciències polítiques per la Universitat Autònoma de Barcelona i va fer estudis de doctorat en Humanitats a la Universitat Pompeu Fabra. Va ser professor del Departament de Filosofia Social d'ESADE (Universitat Ramon Llull) des del 1998 fins al 2015.

Diputat al Parlament de Catalunya del 2004 al 2010, al gener del 2016 va ser nomenat conseller de Sanitat de la Generalitat de Catalunya. El 2019 va ser escollit diputat al Parlament Europeu, on és membre de la Comissió de Desenvolupament i de la Comissió de Medi Ambient i Salut Pública. Actualment també és vicepresident del Consell per a la República Catalana.

Cartes des del cor d'Europa

TONI COMÍN i OLIVERES

Non-attached member of the European Parliament

TONI COMÍN i OLIVERES

Non-attached member of the European Parliament

Primera edició: Abril 2023

Portada, disseny gràfic i maquetació: Albert Fabià

Impremta: Gràfiques APR

Per raons de responsabilitat mediambiental, ecològiques i ètiques aquest llibre ha estat imprès amb tintes a base d'olis vegetals sobre papers amb les certificacions mediambientals més exigents.

 @toni_comin

 tonicomin

Introducció <i>Toni Comín i Oliveres</i>	11
Pròleg Els tres viatges del conseller Comín <i>Carles Puigdemont i Casamajó</i>	25
Carta 1 El cas català: allà on Europa es juga l'ànima	29
Carta 2 La DUI i el repte de l'Europa federal	33
Carta 3 Transicions que sí que ho són	37
Carta 4 Les regles de Varufakis	41
Carta 5 L'enemic interior	45
Carta 6 El principi d'estabilitat	49
Carta 7 Coses que tenen els Estats	53
Carta 8 Escenari principal	57
Carta 9 Laboratori de la nova democràcia	61
Carta 10 Europa i el món miren el judici	65
Carta 11 Deconstruint prejudicis	69

Carta 12	
Ser estat ja no és el que era	73
Carta 13	
Independentisme antinacionalista	77
Carta 14	
Laboratori de la nova economia	81
Carta 15	
Luxemburg entra en escena	85
Carta 16	
Estrasburg	89
Carta 17	
Resposta populista o resposta republicana	93
Carta 18	
Digressions d'història amb Lovaina de fons	97
Carta 19	
“Thank you, Mr. Corbyn”	101
Carta 20	
“Vanity secession”	105
Carta 21	
El trilema d'Espanya	109
Carta 22	
Europa i el món miren un poble que s'alça	113
Carta 23	
Espanya i Europa: missatges creuats	119
Carta 24	
Jutges espanyols de picaresca per Europa	123
Carta 25	
Per què Espanya no és un Estat de Dret (de veritat)	127
Carta 26	
On Europa es jugava l'ànima, sí	131
Carta 27	
L'excepció espanyola	135

Carta 28	
Catalunya independent, Europa federal	141
Carta 29	
Lliçons europees de Perpinyà	145
Carta 30	
Lliçons enmig de la batalla	149
Carta 31	
Si Europa no estigués a l'altura	155
Carta 32	
Itàlia, pedra de toc de la cruïlla europea	161
Carta 33	
Aprentatges	167
Carta 34	
Recuperant reformes (no tan) radicals	173
Carta 35	
El moment hamiltonià	179
Carta 36	
Merkel i la UE: fase 3	185
Carta 37	
Impostos europeus	193
Carta 38	
Del procés europeu al procés català	199
Carta 39	
A cada keynesianisme, la seva governança	205
Carta 40	
Fi de sèrie	215
Epíleg	225
<i>Lluís Llach</i>	
Pròleg de la versió italiana	231
<i>Concita De Gregorio</i>	
Pròleg de la versió alemanya	237
<i>Bernhard „Felix“ von Grünberg</i>	

Com les onades contra la platja, el destí m'ha dut una i altra vegada al Parlament Europeu. El 1996, quan vaig acabar els estudis de Filosofia i de Ciències Polítiques a la meua ciutat, Barcelona, un bon amic de la família em va convèncer perquè em postulés per obtenir una beca “Robert Schuman”, que el Parlament Europeu atorgava anualment per fer un “stage” de formació durant alguns mesos a la seva seu de Luxemburg. Aquell amic, l'Antoni Gutiérrez Díaz, havia estat durant molts anys el líder del PSUC, el gran partit de la lluita contra el franquisme a Catalunya, exercint el càrrec de secretari general primer des de la clandestinitat, quan el règim de Franco encara estava dempeus, i després durant la mal anomenada Transició espanyola a la democràcia, a partir del 1975. El PSUC havia articulat al seu voltant la resistència contra la dictadura i, durant els últims anys d'aquesta, havia impulsat la unitat de totes les forces polítiques democràtiques a través de l'anomenada Assemblea de Catalunya.

El meu pare, Alfonso Comín, havia estat també un dels líders de la lluita antifranquista a Catalunya i a Espanya i, durant la segona meitat de la dècada dels anys setanta del segle passat, va acabar formant part del PSUC i de la seva direcció, en representació dels cristians d'esquerres, dels quals ell era una de les figures més emblemàtiques. El “Guti”, com se l'anomenava popularment, i el meu pare (que havia mort prematurament de malaltia quan jo era un nen), a més de col·laboradors en la tasca política, havien estat també bons amics i per aquesta raó, quan jo vaig acabar els

estudis universitaris, el Guti es va interessar pel meu futur. Amb bon criteri, em va aconsellar que entrés en contacte amb les institucions europees, ni que fos fugaçment, per tal que les pogués conèixer des de dins. En aquell moment era un dels més carismàtics i apreciats vicepresidents del Parlament Europeu, en representació del Grup parlamentari de l'Esquerra Unida Europea.

La meva experiència de “stagiaire” durant sis mesos al Parlament Europeu va tenir un efecte molt determinat en les meves idees polítiques: allò que fins aquell moment havia estat un europeisme difús, inercial, derivat més aviat del context social i cultural on jo havia crescut -eren els anys en que l'europeisme s'imposava de manera incontestable en les enquestes d'opinió de la societat catalana, pocs anys després dels Jocs Olímpics de Barcelona, durant els quals Espanya havia pogut, per fi, veure's a sí mateixa com un veritable país europeu, modern, normal, homologable a qualsevol altra de les democràcies consolidades de la UE- es va convertir després d'aquella estada al Parlament Europeu en un europeisme convençut. Eren els anys posteriors al Tractat de Maastricht i la UE s'encaminava orgullosa i esperançada cap a la unió monetària, el pas probablement més ambiciós que havia donat des del seu naixement. Gràcies al coneixement directe del Parlament i, molt particularment, gràcies a la convivència quotidiana amb una quarantena de “stagiaires” dels diferents països de la UE -que en aquell moment eren 15- vaig poder comprendre millor el significat de la utopia europeista: quin era el potencial del concepte de “ciutadania europea”, una ciutadania amb la qual joves de diferents països com els que conformaven la meva colla luxemburguesa ens poguéssim identificar per igual, el contingut de la qual no fos una nova “identitat nacional” supraestatal, sinó una col·lecció de drets, igual per a tots, que les institucions de la UE es comprometien a fer respectar; quin era el potencial

d'un projecte polític, a mig camí entre la lògica federal i la confederal, que tenia com a missió superar els nacionalismes totalitaris, que durant del segle XX havien fet d'Europa el més gran cementiri de la història de la humanitat, i convertir el nostre continent en el temple més segur de la democràcia arreu del món. Vaig entendre millor que la defensa dels drets humans -començant pels drets civils i polítics- era la veritable raó de ser del projecte europeu i que, sense això, la UE no és res. Vaig comprometre'm amb la causa europea, en fi, des de la convicció que en un context de globalització neoliberal, només la construcció d'institucions democràtiques a escala supraestatal seria capaç de restaurar l'equilibri entre estat i mercat que havia definit el pacte social de postguerra i que havia permès posar dempeus un cert estat del benestar, capaç de redistribuir la renda, regular el capitalisme i garantir uns mínims drets socials per a tothom. Aquest, doncs, va ser el principal fruit del meu semestre al barri europeu de Luxemburg, la tardor i l'hivern del 1996.

Mai en aquell moment hauria pogut imaginar que un dia tornaria al Parlament Europeu en les circumstàncies en que ho he acabat fent avui, 23 anys després: en la meua doble condició d'eurodiputat i d'exiliat polític.

Tanmateix, entre la meua primera experiència amb el Parlament com a "stagiaire" i l'actual com a eurodiputat, hi va haver encara un contacte fallit. En efecte, l'any 2015 vaig estar a punt de formar part d'una llista de l'independentisme català a les eleccions europees. Pocs anys abans, de la mà de Pasqual Maragall -aleshores president del govern català, un europeista convençut que havia estat anteriorment l'alcalde de la Barcelona olímpica- jo havia participat d'un intent de reformar l'Estatut (la Llei fonamental) de Catalunya i de fer avançar l'estat espanyol pel camí del federalisme i del reconeixement de la seva plurinacionalitat. Però aquest esforç va

fracassar davant de l'ofensiva política i cultural de la dreta nacionalista espanyola, d'origen franquista, i la incapacitat del centresquerra espanyol per combatre-la i ni tan sols de resistir-la. Vist aquest fracàs, el 2015 jo acabava de perdre la meua fe en la possibilitat de construir una Espanya federal, respectuosa amb la seva diversitat nacional interna, una mica a la manera com la Unió Europea respecta la seva pròpia diversitat nacional, causa en la qual havia cregut fins aleshores i durant molts anys. Després de la sentència del Tribunal Constitucional espanyol de l'any 2010 que laminava durament la reforma de l'Estatut català, un terç llarg dels catalans -que fins aleshores s'havia declarat partidaris de l'encaix de Catalunya amb Espanya sota alguna fórmula federal o confederal- va acabar abraçant progressivament la causa independentista. Jo entre ells.

Quan el 2015 el partit del centresquerra independentista em va proposar formar part de la seva llista a les eleccions europees en un lloc destacat, vaig estar a punt d'acceptar aquella oferta tan atractiva, però finalment la vaig declinar, perquè la meua ruptura amb el partit federalista d'esquerres del qual jo havia format part fins feia poc era molt recent. Així, vaig optar per donar suport a aquella candidatura independentista -que per cert, acabaria guanyant a Catalunya aquelles eleccions al Parlament Europeu- però sense formar-ne part, malgrat que, tenint en compte la meua experiència com a "stagiaire", res em podia temptar més que treballar un temps com a eurodiputat. Tanmateix, les raons d'ètica política em van empènyer a renunciar a aquella proposta.

Però el destí de vegades és tossut. No vaig ser eurodiputat aleshores, però ho he acabat esdevenint uns quants anys després. Tanmateix, ningú en aquell moment hauria pogut predir el periple que m'acabaria portant de nou fins aquesta institució. Ha estat la meua participació en la lluita pel dret a

L'autodeterminació de Catalunya -una lluita col·lectiva, certament, però que a mi m'ha tocat lliurar des de primera fila- la que m'ha acabat fent seure a l'hemicicle d'Estrasburg.

Com és sabut, el govern català va organitzar un referèndum d'independència l'1 d'octubre del 2017, la legalitat del qual l'estat espanyol -és a dir, els seus grans partits i el seu Tribunal Constitucional- mai va acceptar, tot i que hi ha arguments reiterats i més que coneguts, defensats per juristes de màxim prestigi, que demostren que un referèndum així és perfectament compatible amb l'actual Constitució espanyola. O, en tot cas, no és ni més ni menys compatible que els dos referèndums del Quebec del 1980 i del 1995 amb la Constitució del Canadà, o que el referèndum d'Escòcia del 2014 amb la Union Act que fixa la incorporació d'Escòcia al Regne Unit. I, com és ben sabut, ni el referèndum del Quebec va acabar amb mig govern quebequès a l'exili, ni el referèndum d'Escòcia va servir per condemnar els membres del govern escocès a més de deu anys de presó. En canvi, després del referèndum d'independència de Catalunya de l'octubre del 2017, l'Estat espanyol va desfermar la seva repressió contra els membres del govern català, la meitat dels quals, preveient aquesta persecució penal, vam marxar a l'exili encapçalats pel president Puigdemont i l'altra meitat van acabar a la presó, amb condemnes desorbitades, impròpies d'una democràcia contemporània.

Vam triar Brussel·les com a ciutat del nostre exili, perquè a partir d'aquell moment els nostres objectius polítics serien dos: desenmascarar la deriva autoritària de l'estat espanyol, d'una banda, i defensar la legitimitat de l'exercici del dret a l'autodeterminació de Catalunya, de l'altra. I teníem la convicció que la capital política d'Europa era el lloc més convenient des d'on lliurar aquesta doble batalla i internacionalitzar la causa catalana. Des de l'inici del nostre exili,

els darrers dies de l'octubre del 2017, hem fet fracassar la repressió espanyola contra nosaltres perquè hem obtingut una llarga llista d'èxits incontestables davant dels tribunals europeus: ja a finals del 2017 els jutges belgues van evitar l'extradició del govern català exiliat en el seu conjunt i la primavera de l'any següent van refusar la de tres de nosaltres, en base a arguments procedimentals; l'estiu del 2018 els tribunals alemanys van rebutjar l'extradició del president Puigdemont perquè, segons ells, els fets de l'octubre del 2017 a Catalunya no tenien en absolut el caràcter de rebel·lió ni de sedició; l'any del 2018 els tribunals escocesos van deixar sense executar l'extradició de la consellera Ponsatí, que durant uns temps havia canviat la seva residència des de Bèlgica a Escòcia per reprendre la seva activitat acadèmica; l'agost del 2020 altra vegada els tribunals belgues van rebutjar l'extradició del conseller Lluís Puig, aquesta vegada de manera definitiva, amb el doble l'argument que el Tribunal Suprem espanyol no és competent per jutjar-nos -com ja havia determinat prèviament el Grup de Treball Detencions Arbitràries del Comitè de DDHH de Nacions Unides- i que la seva presumpció d'innocència no estava garantida davant de la justícia espanyola; i l'octubre de 2021 els tribunals italians van rebutjar de nou l'extradició del president Puigdemont, amb l'argument sostingut pel Tribunal General de l'UE que la nostra euroordre -és a dir, la petició d'extradició per part d'Espanya a la resta de països de la UE- està ara mateix suspesa, per raons processals.

Entremig de totes aquestes victòries judicials i després de dos anys a l'exili, vam entendre que per defensar a escala europea i internacional la causa de Catalunya -que és la causa de l'autodeterminació, però que és també la causa de la democràcia, és a dir, de la defensa dels drets civils i polítics- no podíem desapropiar un altaveu tan potent com el que ofereix el Parlament Europeu. Per això, juntament

amb el president Puigdemont i la consellera Ponsatí, ens vam presentar a les eleccions europees del maig 2019, que vam guanyar àmpliament, essent la llista més votada a Catalunya amb més d'un milió de vots. Tanmateix, per poder exercir plena efectivament aquesta nova responsabilitat, va caldre que el Tribunal General de la UE, amb seu a Luxemburg, forcés el Parlament a acceptar la nostra condició d'eurodiputats el desembre d'aquell mateix any, perquè tot i haver sortit elegits la Junta Electoral espanyola s'havia negat a reconèixer-nos-la.

Així doncs, ha estat la meva condició de membre del govern independentista català i el meu compromís amb la causa de l'autodeterminació Catalunya el que m'ha acabat portant, de manera imprevista, al Parlament Europeu, la institució que fa fer arrelar en mi una honesta i entusiasta esperança en el potencial del projecte europeu, molts anys abans. Així, la meva lluita present i els meus ideals de joventut es troben ara.

Catalanisme i europeisme. Des del primer dia d'exili, hem vingut a la capital d'Europa a defensar totes dues causes. I ho hem fet sempre des de la convicció que es necessiten l'una a l'altra. Des de la convicció, en efecte, que la societat europea ha de formar part de la solució del conflicte entre Catalunya i l'estat espanyol. Però conscients que això només passarà si som capaços de despertar els instints més democràtics d'aquesta societat i de les seves institucions. Per aconseguir-ho, cal fer-los entendre que no estem davant d'un conflicte entre identitats nacionals, no és una batalla entre "nacionalismes" enfrontats, sinó sobretot un conflicte -tant polític com cultural- entre autoritarisme i democràcia.

Ho hem fet des de la convicció, també, que Catalunya és una gran oportunitat per a Europa, que aquesta no pot deixar

passar. Perquè Europa, si vol avançar de veritat cap a una major integració política, necessita reinventar i reconstruir el concepte d'estat. El projecte de la UE només pot sobreviure si els països que la conformen canvien la vella concepció moderna de l'estat per una de nova, postmoderna. I Catalunya pot i vol estar a l'avantguarda d'aquesta reinvençió. Per raons històriques i sociològiques, té les millors condicions per exercir aquest rol de laboratori d'una idea postmoderna de l'estat. Per això, sempre hem defensat que el reconeixement de l'autodeterminació de Catalunya afavoreix el procés d'integració europea, i no el contrari. Una Catalunya independent serà sempre estímulo i motor d'una Europa més unida. Perquè farà d'estat sense els tics i les inèrcies dels estats del segle XX, que són els que impedeixen avui que Europa esdevingui una unió política més forta i més democràtica.

Ho hem fet, en fi, des de la convicció que el catalanisme i l'europeisme són causes complementàries, que es retroalimenten i es reforcen mútuament. Catalunya necessita que la Unió Europea deixi de considerar el conflicte català com un "afer intern" de l'estat espanyol. Però la UE també ho necessita, perquè el seu silenci acaba servint de coartada de la deriva autoritària de l'estat espanyol. Però la UE no es pot permetre que el conflicte català es resolgui mitjançant la repressió, la vulneració sistemàtica dels drets civils i polítics, i la violació dels principis més bàsics de l'estat de dret, és a dir, que es resolgui per una via incompatible amb els valors europeus, si no vol posar en risc els seus mateixos fonaments.

Per tant, necessitem que la UE sigui part de la solució del conflicte català pel bé de Catalunya, però també pel bé de la UE. Perquè respectar l'autodeterminació de Catalunya és l'única manera real de salvar la democràcia a Espanya; i salvar la democràcia a qualsevol dels seus estats és salvar Europa. Per això, sempre hem cregut que si Europa dona

l'esquena a Catalunya, es perdrà a si mateixa. És davant d'un conflicte com aquest quan la UE ha de demostrar si està a l'alçada dels seus ideals, si actua d'acord amb els seus valors fundacionals, si segueix sent realment el temple de la democràcia que ens va prometre ja fa uns quants anys a Luxemburg, a un grup entusiasta de "stagiaires" de tots i cadascun dels seus estats.

Aquest llibre és la recopilació de les quaranta "Cartes des del cor d'Europa" publicades entre el 2018 i el 2020 al setmanari català "La República" i que edita ara el Parlament Europeu. En efecte, al cap d'un any d'arribar a l'exili, vaig començar una col·laboració quinzenal amb aquest mitjà acabat de néixer, precisament amb la voluntat d'explicar a un públic no especialitzat com s'intersequen el conflicte català i el projecte europeu, com interactuen, com s'interrelacionen, a partir del moment en que es troben l'un i l'altre. És una sèrie d'articles des de Brussel·les -o més exactament des de Lovaina- que intenten posar de manifest, de manera més o menys explícita, la convergència natural entre catalanisme i europeisme. La referència al "cor d'Europa" del títol d'aquesta sèrie és, per tant, una determinació alhora geogràfica i política: es tracta d'articles escrits des de la seva capital, sí, però sobretot escrits a partir dels valors essencials -des del cor en el sentit axiològic del terme- del projecte europeu. Així, en els primers trenta articles d'aquesta sèrie el lector hi trobarà normalment un element comú: parlen alhora sobre allò que està passant a Catalunya i, al mateix temps, allò que està passant a la Unió Europea, i sempre a cavall entre l'actualitat sociopolítica i la reflexió una mica més teòrica.

La sèrie havia d'acabar amb l'article número trenta, que casualment coincidia amb la meua entrada al Parlament Europeu, després de mesos de litigació contra la Junta Electoral espanyola -que primer va intentar impedir que

poguéssim formar part de la llista electoral i que, com he explicat abans, un cop elegits va intentar impedir que prenguéssim possessió de la nostra acta-. Tanmateix, just en aquell moment es va esdevenir la pandèmia. Durant el meu temps al govern de Catalunya, el govern que va organitzar el referèndum de l'1-O, jo havia estat precisament conseller de Salut. Si la pandèmia no podia deixar indiferent a cap de nosaltres, a qui ha experimentat la responsabilitat de dirigir el sistema sanitari del seu país, menys encara. Per això, vaig modificar els meus plans, per tal de continuar aquella sèrie d'articles durant els primers compassos d'aquella terrible crisi sanitària que quasi col·lapsa els sistemes de salut i de la crisi econòmica i del consegüent xoc social que va desencadenar arreu d'Europa i del món.

La pandèmia va obrir, de sobte, molts debats sobre la nostra forma de viure. Però en el cas de la Unió Europea va obrir en canal la discussió sobre com respondre a la brutal aturada econòmica que estava provocant l'estricta confinament a què el virus ens obligava. Jo, com tota la resta d'eurodiputats, vaig presenciar-la des de primera fila: era una discussió que, de manera implícita, versava sobre quin disseny institucional de la UE a partir d'ara, per poder gestionar adequadament el deute comú que havíem hagut d'assumir per tal de finançar el fons de recuperació. Un fons imprescindible per reaccionar amb una política fiscal expansiva davant d'aquella dramàtica crisi, que complementés la política monetària també clarament expansiva que des del primer moment estava practicant el BCE i que evités que la UE tornés a cometre el greu error -el recurs a l'austeritat- que va cometre després de la Gran Recessió iniciada el 2008.

Així, els deu darrers articles que conformen aquest recull aparquen per un moment el debat sobre la causa catalana i com es relaciona amb la causa europea, i se centren fona-

mentalment en la qüestió de quina governança necessitarà la UE en un futur immediat: una estructura institucional més “federal” alhora que més democràtica, a l’alçada de les noves capacitats tributàries que la Comissió Europea haurà d’exercir per respondre davant d’aquest nou deute comú.

Tanmateix, aquests deu últims articles en realitat també parlen, ni que sigui molt indirectament i implícita, del conflicte de Catalunya amb Espanya. Perquè si realment la crisi econòmica derivada de la pandèmia obligarà a la UE a avançar en una direcció més federal, això podria ajudar-la a incidir de manera benèfica en la resolució del conflicte. Europeisme i catalanisme. Catalanisme i europeisme. Com més integrada políticament estigui la UE, més fàcil li hauria de ser a Catalunya veure reconeguda la seva veu a Europa. Al capdavant, tot té que veure amb la democràcia. Calen institucions democràtiques supranacionals -supraestatales- capaces de respondre amb eficàcia davant de la crisi econòmica. Però aquestes institucions només seran viables si són capaces de respectar la diversitat d’identitats que conforma la realitat europea, si reconeixen i protegeixen la pluralitat nacional interna de la UE. L’Europa federal serà plurinacional o no serà, com hem afirmat tantes vegades. Seria inimaginable construir la democràcia europea com una democràcia nacional.

Aquesta lliçó que la UE té tan clara, que va aprendre des del moment mateix de la seva fundació i que forma part del seu ADN, aquesta és la lliçó que l’actual estat espanyol encara avui no ha après. I, el que és més greu, que no vol aprendre. Aquesta incapacitat de l’estat espanyol per superar el seu nacionalisme, un nacionalisme que nega la seva diversitat interna, la vam començar a confirmar quan el president Maragall va intentar impulsar la reforma de l’Estatut català. Aquella reforma era una manera de fer avançar l’estat espanyol

cap a un model més federal, més descentralitzat, capaç de mirar de cara la seva realitat plurinacional. Aleshores vam constatar que la dreta espanyola, en el seu conjunt, i una part considerable del centre-esquerra nega dogmàticament la pluralitat nacional de l'estat espanyol i pretén seguir negant-la eternament. Proclamen ben alt que a Espanya només hi ha una nació i prou, l'espanyola, que identifiquen amb la nació cultural castellana.

Si traslладem aquesta concepció a escala europea, seria el mateix que afirmar que la Unió Europea només hi ha una nació, l'europea, però que aquesta nació s'identifica, de facto, amb la nació alemanya -pel fet de ser la nació europea demogràficament majoritària-. És imaginable trobar avui un sol polític alemany que defensi que la Unió Europea ha de ser un projecte polític mononacional i que tots els seus pobles s'han d'identificar amb la nació alemanya? Va ser justament aquesta mirada de nacionalisme supremacista la que va portar el continent a la seva pitjor guerra. I va ser justament contra aquesta mirada que es va fundar primer la CEE i després la UE. L'Europa actual neix, precisament, de la derrota d'aquest intent dels nacionalismes d'estat d'imposar la seva hegemonia els uns sobre els altres.

En canvi, aquesta és la mirada que segueix dominant la política espanyola trenta anys després de la fi de la dictadura franquista. La dreta espanyola -i una part massa gran del centreesquerra- segueix practicant aquest tipus de nacionalisme supremacista. No en va Espanya és l'únic país de l'Europa occidental on els demòcrates no van poder derrotar els feixistes, sinó que van haver de pactar amb ells, després de quaranta anys de dictadura. És l'únic estat europeu que no ha construït la seva democràcia sobre la derrota del totalitarisme. L'únic que té una Constitució escrita per un grup de polítics i juristes més de la meitat

dels quals procedien directament del franquisme. Espanya, pel que fa a la història recent dels estats europeus, és la gran excepció de la UE -tot i que aquesta sovint no en sigui gens o gaire conscient-. I això explica en gran part el perquè del conflicte català actual.

El nacionalisme espanyol és, avui, un problema greu per a la democràcia europea. Perquè el conflicte català ha demostrat als ulls de tothom que l'estat espanyol està disposat a vulnerar de manera flagrant els drets civils i polítics més elementals per tal de defensar la seva integritat territorial. Catalunya reclama una solució democràtica per a aquest conflicte, coherent amb els valors europeus, és a dir, amb allò que identifica la UE com a projecte polític comú. Al capdavall, tornem-ho a dir per darrera vegada, és la seva vocació profundament democràtica allò que identifica el catalanisme i l'europeisme. I aquest llibre parla d'això: de la democràcia a Catalunya, a Espanya i a Europa. Aquesta democràcia per la qual el meu pare, l'Alfonso Comín, i el seu col·lega Antoni Gutiérrez Díaz tant van arriscar. Per defensar-la, ells van haver de patir captiveri a les presons del franquisme. Per aquest mateix compromís alguns de nosaltres -qui ho hagués dit a l'Europa del segle XXI- hem de suportar l'exili. Però igual com ho van fer ells, nosaltres, seguint el seu exemple i el seu mestratge, també perseverem en el nostre combat pacífic des de la convicció i l'esperança que la democràcia, al final, sempre guanya.

Toni Comín i Oliveres

Els tres viatges del conseller Comín

El llibre que teniu a les mans recull els articles que el Toni Comín va publicar entre el 2018 i el 2020 al setmanari La República sota la rúbrica que dóna nom també a aquest volum: cartes des del cor d'Europa. Això podria causar la falsa impressió que es tracta de textos que pertanyen a un període relativament breu, de dos anys, del recorregut polític i personal de Comín. En realitat, el que tenim a les mans és el resultat d'un llarg viatge que arrenca de molt lluny; o, més ben dit, de tres viatges ben definits que acaben determinant la seva biografia.

Toni Comín ens adreça aquestes cartes des del cor d'Europa des d'una perspectiva que és el resultat d'aquests tres viatges personals i polítics del diputat, del conseller, del lluitador, del company i amic d'exili. Sense això no es poden entendre del tot les seves reflexions i anàlisis, que contenen sempre un fil roig que el relliga no només amb els seus valors fundacionals sinó amb la tradició política de la qual és fill i que ha inspirat sempre —en sóc testimoni— el seu capteniment. No són, doncs, comentaris atzarosos. Certament poden partir d'un fet circumstancial o anecdòtic, o d'unes declaracions polítiques d'algú, però sempre s'eleva i es posen al servei del pas del temps. M'han recordat les cròniques de la millor època del periodisme català, abans de la Guerra Civil, en què periodistes com Xammar sabien interpretar els fets puntuals en el context històric i en el sentit històric que haurien de tenir.

El primer viatge del conseller Comín és el que el porta a ser i sentir-se ciutadà europeu; a transitar d'una idea vaga i genèrica del que era Europa a esdevenir-ne ciutadà de ple dret. A tocar amb els dits l'europeïtat, a viure com a europeu en un context que aleshores era ignot per a la majoria de tots nosaltres. És a dir: el viatge que porta un jove de Barcelona, arrelat a la seva ciutat i a la seva gent, fascinat per la capacitat transformadora d'un dels seus referents polítics i personals —Pasqual Maragall— a prendre consciència que era també ciutadà europeu de ple dret, i que aplicant el mateix concepte de responsabilitat amb el proïsme i el bé comú que havia après del seu pare, calia esdevenir-ne actor també de ple dret. Deixar de mirar-se Europa des de la vitrina des de la qual la cultura política espanyola s'ho havia mirat sempre, i passar-ne a ser protagonista. Aquest *engagement* és una militància; la militància de tenir una mirada catalana d'Europa, la que llegeix el projecte de la Unió en tant de català, amb voluntat de ser europeu des de la catalanitat i el catalanisme.

El segon viatge és, possiblement, conseqüència indirecta d'aquest primer, d'aquesta manera d'entendre la diversitat en un projecte comú. El viatge que porta el federalista Comín, esperançat a fer realitat el vell somni d'una Espanya federal que reconegui la seva diversitat nacional, fins a l'independentista Comín, racionalment convençut, no sense desencís, que aquella Espanya és impossible i que l'única manera de poder ser català i europeu, d'abraçar els valors sobre els quals es vol edificar la Unió Europea i de fer-ne les bigues mestres de la societat, és esdevenir ciutadà d'una república independent. Una república que contribueixi a l'Europa somniada en la qual els pobles i les persones prenen una importància que els Estats obsolets no els poden donar, sigui per incapacitat estructural, sigui per por a la transformació. Aquest viatge té molta importància en l'anàlisi que Comín fa periòdicament a

les pàgines de *La República*, perquè no és un viatge que fa sol sinó que l'empren amb desenes de milers de catalans que arriben a la mateixa conclusió.

I el tercer viatge és el que porta a l'exili, el que va de casa seva, al costat de la seva família, dels seus germans i la seva mare, fins a un indret desconegut de Flandes on posa el primer campament base del seu exili, que és el nostre. El viatge que porta un professor d'Esade, un diputat reconegut, un conseller eficient i estimat, a ser un exiliat polític perseguit de manera ferotge per un Estat que ell havia treballat per reformar i fer entrar en els estàndards de les democràcies més avançades. És el més personal però també el més polític dels tres viatges del conseller Comín. Perquè és disruptiu, trencador i alhora un corollari de tot allò viscut i tot allò lluitat. I per això, aquesta perspectiva que proporciona l'exili i el coneixement profund de les institucions i el dret europeu, és imprescindible de retenir per entendre l'abast de les seves anàlisis i reflexions. És l'exili i la seva circumstància, sumada al seu coneixement acumulat al llarg dels anys, el que proporciona una manera única d'abordar Europa

Poques persones poden oferir, doncs, un resultat fruit de tanta complexitat i riquesa. Si ho llegim com a cròniques d'un instant ens quedarem amb la part petita. Si, en canvi, ho prenem com a un d'aquells retrats realistes i detallistes de l'escola de Flandes, que és des d'on Comín ens ha escrit aquestes cartes, hi podrem tornar diverses vegades i sempre n'aprendrem.

Carles Puigdemont i Casamajó
130é President de la Generalitat de Catalunya
i President del Consell per la República

El cas català: allà on Europa es juga l'ànima

12.10.2018

La Comunitat Europea va néixer per garantir que el continent mai més no tornaria a ser arrasat per una guerra fratricida. Assegurar la pau entre Estats europeus. En la mesura que els totalitarismes de Hitler i Mussolini havien estat el causant principal de la Segona Guerra Mundial i que a l'origen d'aquests totalitarismes hi havia el col·lapse del capitalisme liberal durant els anys 30, els pares del projecte europeu tenien clar que per assolir el seu objectiu calia avançar de manera estable pel camí de la democràcia, de la prosperitat econòmica sostinguda i del benestar social generalitzat. El procés d'integració europea s'assenta, d'entrada, sobre el respecte escrupolós dels drets civils i polítics. De la mateixa manera que no es pot entendre el naixement del mercat comú sense el keynesianisme i el desplegament del Welfare state.

“Mai més el nazisme, mai més el feixisme”, aquesta seria la divisa fundacional del projecte europeu. “Mai més el franquisme”, tenim dret a afegir legítimament nosaltres. L'ànima d'Europa és el rebuig del totalitarisme i, per tant, dels nacionalismes supremacistes que el van desencadenar. Per això Espanya no va poder entrar al que aleshores s'anomenava encara la CEE fins que la dictadura franquista no va quedar teòricament cancel·lada. Mai cap dictadura ha format ni podrà formar part de la UE. De fet, aquesta és una

de les raons principals -la seva deriva autoritària- per les quals avui es descarta l'entrada de Turquia a la UE.

Tanmateix, amb motiu del procés independentista català hem descobert que el franquisme espanyol no ha mort del tot. Al contrari, assistim esparverats a la seva revifalla. Tota la Constitució es llegeix des de l'article 2 o, més ben dit, des de la frase d'aquell article que la cúpula militar franquista va dictar directament als pares constituents. El Tribunal Suprem converteix alguns dels drets civils i polítics més sagrats en qualsevol democràcia -dret de manifestació, de reunió, de participació política, etc- en un delictes de rebel·lió, és a dir, considera l'exercici d'aquells drets un acte de violència. I ho fa amb el suport d'una gran majoria de la classe política espanyola, dels grans mitjans de comunicació estatals i l'aplaudiment entusiasta d'una gran part de l'opinió pública. Tot això és franquisme. Creure que s'ha de castigar una presumpta inconstitucionalitat com si fos un delictes, és a dir, confondre la legalitat constitucional amb la legalitat penal, això és franquisme. Quan la unitat d'Espanya justifica la repressió ferotge de líders polítics democràticament escollits estem assistint a un retorn del franquisme. I el més trist de tot és que un actor clau de l'esquerra espanyola com el PSOE és còmplice d'aquest retorn, ni que sigui per omissió.

Ara, doncs, hem descobert que la transició no va ser tal. Perquè, de fet, és impossible passar d'una dictadura a una democràcia per evolució natural, sense un mínim grau de ruptura. I en el cas d'Espanya avui sembla obvi que el grau de ruptura amb el seu passat franquista va ser clarament insuficient. El virus del franquisme -és a dir, d'un tipus de nacionalisme espanyol incompatible amb els principis més elementals de la democràcia- segueix contaminant moltes estructures de l'Estat, entre les quals la judicatura i

l'exèrcit, una bona part dels mitjans de comunicació, de les grans empreses... Al capdavall, el problema és cultural.

A les democràcies consolidades d'Europa cada vegada són més els ciutadans que, arran del cas català, descobreixen atònits que el franquisme no ha mort del tot. Ara que l'opinió pública europea s'està assabentant de manera més general que hi ha un conflicte polític secular entre Catalunya i Espanya, allò que més l'escandalitza no és que l'independentisme hagi optat per la via unilateral, sinó que l'Estat utilitzi una repressió inèdita a qualsevol altre país de la UE per tal aturar-lo. I es pregunten -s'ho pregunten, sí- què hi fa un país així a la Unió.

El nacionalisme espanyol que avui legitima la persecució desaforada de l'independentisme català és de la mateixa naturalesa que aquells nacionalismes contra els quals es va fundar la Comunitat Europea. Si davant de la situació catalana Europa calla, si callant convalida la deriva autoritària de l'Estat, estaria traint la seva missió fundacional. Seria tant com renunciar a la seva ànima.

La DUI i el repte de l'Europa federal

26.10.2018

Quan, ara fa un any, el Parlament de Catalunya va fer la Declaració formal d'independència -la Declaració material l'havien fet els ciutadans el dia 1 d'octubre- molta gent a Europa es va espantar o, com a mínim, inquietar. Sobretot entre les elits: governs, líders econòmics, creadors d'opinió, etc. Des d'una perspectiva que ells consideren europeista es preguntaven si una major fragmentació del mapa polític continental no afectaria negativament el projecte d'integració europea. Si Catalunya estableix un precedent i d'altres regions de la UE segueixen el seu camí, no engegarà això a fer punyetes un procés com l'europeu, que ara mateix tant costa de fer avançar? La versió demagògica d'aquest argument diu així: si el projecte europeu té la voluntat d'unir cada vegada més els diferents estats en institucions polítiques comunes, un procés d'independència va en el sentit exactament oposat, perquè divideix allò que abans estava unit; si del que es tracta a l'Europa del segle XXI és d'estar cada vegada més junts, la independència de Catalunya ens fa estar més separats.

Demagògia a banda, allò que no se n'adonaven aquestes elits és que aquell 27 d'octubre, gràcies a Catalunya, la UE estava fent -indirectament, sense saber-ho- un dels passos més importants que s'han fet en els darrers anys en pro d'una més gran integració política. La DUI va ser una contribució impagable a una idea federal d'Europa. Perquè allò que no

es diuen a si mateixos una bona part dels europeistes que abracen la causa del federalisme europeu és que el veritable obstacle per a una integració política més intensa de la UE no és la proliferació de petits estats, sinó l'existència dels estats grans i la seva tendència a la conservació. El veritable rival d'una hipotètica "Brussel·les, capital federal d'Europa" no és Amsterdam, ni Viena, ni Copenhagen... ni Barcelona. Els veritables rivals són Berlín, París... o Madrid.

Tots els estats europeus suporten una amalgama d'interessos contradictoris pel que fa a la seva relació amb la UE: viuen atrapats entre els interessos centrípets que els durien de manera natural a apostar per una unió política completa -fins a esdevenir una mena d'Estats Units d'Europa- i els interessos centrífugs que els porten a mantenir l'estat de paràlisi actual. Però, així com els estats petits, per intensos que siguin els seus interessos centrífugs, no són prou forts com per bloquejar les forces que de manera natural empenyen cap a una més gran integració, els estats grans sí que ho poden fer. Algú podria al·legar que són els estats grans -Alemanya i França- els qui avui fan de motor de la integració europea. Exactament: i així va de lenta! Cosa que demostra que, ara mateix, són un motor que no funciona bé.

La tesi, doncs, és aquesta: el nivell de govern complementari d'un veritable govern europeu -que avui no tenim- són les regions o els estats petits, no els grans estats. A mesura que s'integren a escala supraestatal aquelles funcions polítiques que en un món globalitzat és difícil mantenir a escala estatal -molt particularment aquelles relatives a l'economia, com són la política comercial, fiscal i monetària- cal anar enviant cap als nivells de govern més propers al ciutadà totes aquelles competències on es juga la seva qualitat de vida: drets socials (educació, salut, assistència social), drets culturals, etc. Això és la subsidiarietat: cedir competències cap a dalt,

per fer possible un govern federal de la UE, i cap a baix, cap a una escala que equival als estats petits o a les regions dels estats grans.

Integració federal i *devolution* són, doncs, tendències polítiques complementàries. I una independència com la de Catalunya en realitat no és res més que una *devolution* portada fins al final. Deconstruir els grans Estats nació de la UE - Espanya, Regne Unit, Alemanya, França o Itàlia- és condició *sinequanon* per construir els Estats Units d'Europa. L'any 1996, Pasqual Maragall, aleshores president del Comitè de les Regions d'Europa, va dictar una conferència a Brussel·les sobre el paper de les regions en la construcció europea. Vaig tenir l'ocasió d'assistir-hi com a jove *stagiaire* del Parlament Europeu que era jo en aquell moment i recordo com d'audaç em va semblar la seva reflexió: “les veritables aliades del projecte europeu són les regions, no els estats, sense més subsidiarietat cap avall no podrà haver-hi més subsidiarietat cap amunt.”

Volem una Catalunya independent dins d'uns Estats Units d'Europa. Construir la primera contribueix, molt més del que ens pensem, a avançar cap a la segona. Hem dit moltes vegades que Europa és la solució per a Catalunya. Però el que no hem dit prou és que potser Catalunya -allò que el procés polític català simbolitza- sigui la solució per a Europa.

transicions
 PERPINYÀ
 ESTATS
 ANIMA
 Laboratori
 NovEconomia
 història
 Desconstruint
 Europa
 COR
 fer
 Repte
 Varoufakis
 Repte
 europees
 Desconstruint
 Europa
 estabilitat
 SER
 DUBI
 República
 Procés europeu
 suocíllit
 moment
 Principi
 vovaino7
 federal
 Governamental
 Europa
 Independent
 Luxemburg
 CATALUNYA
 BATALLA
 Estrasburg
 independència
 Espanya
 Culla
 Estats sants
 Cants
 pa
 op
 ci

Transicions que sí que ho són

09.11.2018

Les declaracions de Jan Peumans, president del Parlament flamenc, fa poques setmanes, dient explícitament que l'Estat espanyol no compleix, ara mateix, els requisits per formar part de la Unió Europea és un exemple concret i palpable dels resultats polítics que estem assolint gràcies al procés d'internacionalització del cas català. Peumans no expressa res que molts altres polítics europeus no ens hagin transmès, sovint en trobades públiques, d'altres vegades en converses privades, durant els últims mesos. Càrrecs públics de molts països diferents -del sud, del centre i el nord de la UE- i de totes les ideologies -d'esquerres, ecologistes, socialdemòcrates, liberals, democratacristians o conservadors-. Si gent de procedències geogràfiques i de partits tan diferents coincideix és perquè, quan miren el conflicte català, s'adonen ràpidament que estem davant d'un cas obvi de vulneració d'alguns principis indispensables de la democràcia. I, el que és més important, constaten que si Espanya avui no respecta determinades regles democràtiques bàsiques és perquè no va fer una veritable transició.

Quan li demanes a un alemany quin pes va tenir el partit nazi en l'elaboració de la Llei Fonamental de Bonn -la Constitució alemanya de 1949, encara vigent avui- normalment es pensa que no ha entès bé la pregunta i et demana que la repeteixis. La pròpia qüestió se li fa inconcebible, perquè els nazis, en efecte, no en van tenir cap ni un de paper, en la definició de joc les regles de la democràcia alemanya de

postguerra. A Espanya, en canvi, com a mínim dos dels set pares de la Constitució del 78 havien tingut responsabilitats destacades durant el franquisme.

A Itàlia i Alemanya el partit feixista i el partit nazi, o els seus hereus, van quedar completament exclosos dels òrgans legislatius que van dur a terme els seus respectius processos constituents, un cop acabada la guerra. A Alemanya, de fet, va haver-hi un sistemàtic procés de neteja de qualsevol rastre de nazisme de la judicatura, l'administració, els mitjans de comunicació, les institucions polítiques o el sistema educatiu. És el que es coneix com la "desnazificació", exactament el revers del que va passar a Espanya durant la transició, un país on vam acceptar que la nova democràcia la faríem junts i entre tots, franquistes i demòcrates. És clar que Alemanya i Itàlia van perdre una guerra contra les democràcies liberals i van ser aquestes, en tant que potències ocupants, les que van assegurar-se que les forces i les mentalitats de l'antic règim no sobrevisquessin refugiades en cap dels poders important de l'Estat.

El contrast entre la nostra transició i la que van fer els altres països europeus amb règims totalitaris comparables al franquista és esfereïdor. Mentre que a Alemanya, tot i que la "desnazificació" va comportar 200.000 detencions i 5.000 condemnes d'antics alts càrrecs del règim nazi, al cap de pocs anys un potent moviment estudiantil en denunciava la seva insuficiència, per massa permissiva i poc estricta. Espanya, en canvi, porta 40 anys lloant les virtuts d'un procés de canvi de règim que ara es revela com una gran farsa, perquè la idea franquista de l'Estat -aquest nacionalisme antidemocràtic segons el qual la unitat de la pàtria és sagrada i tot ho justifica- no només segueix viu en moltes instàncies públiques sinó que, més greu encara, domina la cultura política d'una part important dels ciutadans espanyols.

Quan van morir Hitler i Mussolini, almenys la meitat dels alemanys i dels italians eren afectes al règim, si fa o no fa el mateix que passava a Espanya l'any 75. Si Alemanya i Itàlia van necessitar un grau important de “desnazificació” i de “desfeixistització” per construir una veritable democràcia, com hem pogut creure que Espanya podia esdevenir una democràcia normal sense fer el més mínim procés de “desfranquistització”? No, no és possible passar d'un règim totalitari a un estat de dret homologable internacionalment per simple evolució natural, gràcies al mer pas del temps. No oblidem que només a Catalunya el retorn de Tarradellas va permetre restaurar la institucionalitat republicana i així trencar, ni que fos simbòlicament, amb la dictadura.

Una gran part de la societat espanyola ha volgut creure durant dècades que havia fet una transició que en realitat no va ser tal. Autoenganyant-se va enganyar la Comunitat Europea, que no l'hagués pogut acceptar dins seu si no hagués comprat el relat que l'Estat espanyol havia esdevingut una democràcia estàndard. Però avui la tasca d'internacionalització permet que Europa vagi despertant, més ràpid que no ens pensàvem, d'aquest engany. I Peumans és un símptoma gens menyspreable d'aquest despertar.

Les regles de Varufakis

23.11.2018

Quan ara fa un any van empresonar la meitat del govern i la resta vam marxar cap a l'exili, una de les veus europees que va denunciar aquella situació amb més contundència va ser la de Iannis Varufakis. En una roda de premsa des de Barcelona a principis de novembre, l'exministre de finances grec i fundador del Moviment per la Democràcia a Europa 2025 (DiEM25) va declarar que se sentia "avergonyit" com a ciutadà europeu pel fet que a Espanya hi hagués "presos polítics". "Ningú no pot comprendre, i no hauria de passar, que polítics que han actuat pacíficament acabin a la presó (...) Que Puigdemont sigui a Bèlgica fa que el món es preguntí què està passant a Europa; el món sencer està mirant a Europa", va dir Varufakis. I, posant de manifest la radical incompatibilitat entre la vulneració dels drets civils i el projecte europeu, va sentenciar: "Catalunya és un problema europeu que exigeix una solució europea". I també que "la crisi catalana no és l'única ni l'última que viurà Europa" i que negar-ho és "no acceptar la nostra responsabilitat com a ciutadans europeus".

Tanmateix, el més interessant de tot és que en aquelles declaracions Varufakis assumia, de manera implícita, el vincle inevitable entre la vulneració dels drets civils i la negació del dret a l'autodeterminació. En efecte, quan no es reconeix el dret a l'autodeterminació d'un poble que té la ferma determinació d'exercir-lo, s'acaba entrant en una espiral repressiva incompatible amb el respecte dels drets fonamentals. Dit en positiu: si Europa vol seguir protegint aquests drets

-és a dir, si Europa vol seguir sent Europa- no té més remei que respectar també el dret a l'autodeterminació. Per tant, a Varufakis no li va costar gens arribar a la següent conclusió: Europa ha de permetre la creació de nous estats al seu interior. En conseqüència, hi hauria d'haver una norma europea que protegís i regulés els referèndums d'independència.

Fixem-nos bé en la contundència lògica i en la transcendència política d'aquest argument. No estem dient "estaria bé" que la UE permetés la independència dels seus territoris respecte dels seus estats actuals. O que això "seria compatible amb el projecte europeu". No, la idea és molt més rotunda: la UE "ha de garantir" el dret a l'autodeterminació dels seus territoris perquè si no ho fa estaria contradient de manera flagrant els seus principis fundacionals. Per tant, la UE està política i moralment obligada a regular-lo.

Dit d'una altra manera, només hi ha dues maneres d'afrontar el repte d'una societat mobilitzada en favor de la seva independència, la manera britànica amb Escòcia i la manera espanyola amb Catalunya. La solució escocesa és compatible amb els principis i valors de la UE, la catalana clarament no. Per això, és la UE qui hauria d'assumir la responsabilitat d'assegurar que tots els casos que es puguin donar en el continent es resoln a l'escocesa. La qual cosa significa trencar amb el principi segons el qual casos com el català són un afer intern de l'Estat on s'esdevenen i que la UE aprovi una norma comuna per regular l'exercici del dret a l'autodeterminació. Revolucionari, sí. Però imprescindible si volem que la UE segueixi sent un espai de llibertats i no es converteixi en un espai de repressió.

D'aquí que Varufakis, en aquella reflexió d'ara fa un any, passés de denunciar la vulneració dels drets civils a Catalunya a proposar, directament, les regles que segons ell haurien

de perfilar aquesta norma europea. Concretament, dues: 1. Quan les eleccions regionals en un territori amb institucions legislatives les guanyin formacions amb un programa independentista i amb “la majoria absoluta d’escons però també de vots (la meitat més un ja hauria de ser vàlid)”, s’ha de celebrar en aquell territori un referèndum jurídicament vinculant. 2. Aquest referèndum s’ha de celebrar “en coordinació amb la UE” i “com a molt d’hora” un any després d’aquella votació, per tal de “garantir un debat consistent”.

En cas de victòria dels independentistes, Varufakis proposa tres condicions per tal que el nou estat sorgit del referèndum segueixi dins la UE: 1. Que garanteixi la llibertat de circulació. 2. Que ofereixi, i no imposi, la ciutadania del nou estat i per tant permeti “escollir” quedar-se amb l’anterior, o amb totes dues. 3. Que mantingui “com a mínim el mateix nivell de transferències fiscals cap a la resta de zones més pobres del país, tot i que en forma d’inversió solidària” –o un nivell just de transferències fiscals d’acord amb el principi d’ordinalitat¹, precisariem nosaltres-. Regles i condicions, aquestes de Varufakis, que, més enllà d’una o altra precisió, qualsevol demòcrata no pot més que acceptar. Si vol seguir sent demòcrata, és clar.

1 / Ordinalitat: principi segons el qual les transferències fiscals no han de trastocar les posicions relatives de riquesa dels diferents territoris.

L'enemic interior

07.12.2018

La Unió Europea es debat, avui, entre la regressió autoritària i l'aprofundiment democràtic. Aquesta és la cruïlla dramàtica en què es troba del continent. Són molts els països europeus que veuen el ressorgiment d'un neopopulisme d'extrema dreta: del Front Nacional francès (21%) a l'Alternativa per a Alemanya (12%), del Partit Liberal austríac (26%) als Demòcrates Succés (13%), passant pel Partit Popular Danès (21%), la Lega Nord italiana (17%), Llei i Justícia a Polònia (37%), o el Jobbik hongarès (19%) que deixa curt el Fidesz del primer ministre Viktor Orbán. (Entre parèntesi, resultat d'aquests partits a les darreres eleccions generals al seu país). Per no parlar de l'extrema dreta holandesa de Wilders, el Vlaams Belang belga o la UKIP britànica. Amb accents diferents, es tracta de forces polítiques que barregen el seu rebuig a les elits europees amb un discurs explícitament xenòfob i proposen receptes autoritàries -en alguns casos ratllant plantejaments filofeixistes o neonazis- per resoldre totes les crisis del nostre temps.

A Espanya l'extrema dreta, fins ara còmodament aixoplugada dins del PP, ha començat a expressar-se amb una marca pròpia, VOX, que ha irromput amb força insospitada a Andalusia. Això europeïtza l'Estat espanyol? No exactament. Mentre a la majoria de països de la UE quan l'extrema dreta entra en escena la resta de forces polítiques, dretes incloses, estableixen un cordó sanitari per aïllar-la, a Espanya PP i C's ja han fet saber que no tenen cap inconvenient en aliar-se amb ella per governar. És la diferència entre unes dre-

tes europees de tradició democràtica i fins i tot antifeixista (Churchill, De Gaulle, Adenauer, etc.) i una dreta espanyola vinguda directament del franquisme.

Històricament, l'extrema dreta irromp a Europa quan el capitalisme fracassa en la seva promesa de prosperitat per a les classes mitjanes. El totalitarisme a Europa, durant els anys 30, va ser la falsa taula de salvació d'unes societats empobrides pel col·lapse del capitalisme liberal. Avui l'extrema dreta sorgeix de les cendres provocades per una crisi del model neoliberal que ha esmicolat el relat de les elits europees, segons el qual l'euro havia de ser la porta de la convergència econòmica entre països i d'un creixement del qual es beneficiarien una gran majoria dels europeus. Però des de la introducció de la moneda única fins avui, la desigualtat ha crescut entre països de la UE i a l'interior de la majoria d'ells.

Quan el capitalisme fracassa i quan la socialdemocràcia no és capaç d'oferir una sortida consistent davant d'aquest fracàs, les societats europees busquen un boc expiatori a qui responsabilitzar de les seves pors. L'extrema dreta dels anys 30 va trobar-lo en l'enemic exterior i va sublimar la frustració sistèmica de les seves societats a través d'una guerra entre Estats. L'extrema dreta del segle XXI ha trobat en l'immigrant l'enemic interior ideal: d'aquí que la xenofòbia sigui la columna vertebral del seu discurs.

L'extrema dreta espanyola, no obstant, no té en la immigració el seu principal enemic interior. La convicció que l'anticatalanisme més desacomplexat ha estat la clau de l'èxit de la campanya electoral andalusa és la prova que, en el cas d'Espanya, el paper de l'enemic interior el compleix, més que ningú altre, la identitat catalana. L'extrema dreta espanyola rebutja la diversitat nacional de l'Estat encara amb més

força que la diversitat ètnica de la societat. La ultradreta que a Espanya ataca els catalans es correspon amb la ultradreta que a Àustria, Holanda, França, Dinamarca o Alemanya ataca els immigrants. Però això ens fa entendre millor que la lluita per la integració dels nousvinguts i la lluita per l'autodeterminació són dues cares de la mateixa moneda: la d'una democràcia capaç de reconèixer com iguals tots els seus ciutadans, sigui quina sigui la seva identitat.

Què cal per conjurar la deriva autoritària de les societats europees? Mantenir les fronteres obertes suposa la derrota de l'extrema dreta als països nòrdics i centreeuropeus. Aconseguir l'autodeterminació de Catalunya suposa la derrota de l'extrema dreta a Espanya. La democràcia se salva quan, en qualsevol país de la UE, els autoritaris fracassen en el seu intent de sacrificar el seu boc expiatori particular.

Catalunya, així, no és més que un dels escenaris específics d'aquest gran combat general entre democràcia i autoritarisme que tenalla la UE. Avançar fins al final en el nostre procés d'autodeterminació és, també, la nostra particular contribució a aturar la nova -però en realitat tan vella- ultradreta que avui amenaça Europa per diversos flancs. Per això, si la batalla de Catalunya la guanyem els demòcrates, en realitat serà una victòria per a tots els demòcrates del continent.

El principi d'estabilitat

21.12.2018

El gran adversari del dret a l'autodeterminació ha estat històricament l'anomenat principi d'estabilitat. Així d'entrada, sembla justa i difícil de rebatre la idea que les fronteres entre els països s'haurien de poder decidir de manera democràtica, millor que per la força, permetent que siguin els pobles els que triïn pacíficament, a través de les urnes, en quin estat volen viure. Però les coses, com sabem, són una mica més complicades, d'entrada perquè els pobles viuen en territoris i aquests, per sort, no són homogenis des del punt de vista cultural, nacional i identitari.

Justament per aquesta raó, aquells que defensen una idea democràtica -més que no una idea nacionalista- del dret a l'autodeterminació proposen que, quan en un mateix territori hi conviuen ciutadans que voldrien marxar de l'estat al qual pertanyen amb d'altres que s'hi volen quedar, es faci un referèndum per tal que aquest dilema col·lectiu es resolgui a les urnes. Sembla, sens dubte, la solució més justa. La "regla de Varufakis" de la qual parlàvem a la 4ª Carta, d'acord amb la qual s'ha de poder fer un referèndum d'independència en aquelles regions als parlaments de les quals hi hagi una majoria absoluta de partidaris de celebrar-lo, no és més que una aplicació pràctica d'aquesta idea. Quan un estat reconeix el dret de les seves regions a tenir un parlament, està assumint que aquella cambra expressa la voluntat democràtica d'aquell territori. Si la majoria de ciutadans d'aquella regió volen celebrar un referèndum d'independència, quina raó prou sòlida hi hauria per impedir-ho?

La gran raó per contradir un argument d'una lògica democràtica tan impecable ha estat -ja des del segle XIX, quan neix aquest argument- el principi d'estabilitat. Que ve a dir una cosa així: si permetem que tots els pobles s'autodeterminin, en base simplement a un principi democràtic, posarem en ric la integritat territorial dels estats, les fronteres polítiques canviaran cada dos per tres i la comunitat internacional es convertirà en un caos. Dit d'una altra manera, la prosperitat econòmica i el progrés social, o la pau i la seguretat, que al cap i a la fi són els grans objectius pels quals se suposa que treballen els estats, necessiten institucions públiques estables, que puguin fer la seva feina amb tranquil·litat, i si les fronteres estan subjectes de manera permanent a un criteri tan imprevisible com és el dret a l'autodeterminació, aquesta estabilitat salta pels aires. I amb ella tot allò que se li pot exigir a un estat: creixement econòmic, drets socials i benestar, defensa i ordre públic, etc.

Tanmateix, en ple segle XXI i en el marc de la Unió Europea, allò que salta pels aires és la força objectiva d'aquest principi. Quan els Estats europeus ho havien de fer tot -tenien un banc central i una moneda, la seva política fiscal independent, regulaven el comerç, tenien el seu exèrcit i la seva pròpia diplomàcia, etc- la possibilitat d'anar modificant les fronteres polítiques cada dos per tres podia, potser sí, ser un problema pràctic important, per dir-ho de manera col·loquial. Però avui que moltes d'aquestes polítiques estan cada vegada més integrades a nivell europeu, avui que tenim una moneda comuna que regula el BCE i una política comercial comuna, ara que, per exemple, els estats de la UE es plantegen seriosament fer passos decidits per unificar les seves polítiques de defensa, com afectaria aquestes polítiques la constitució de nous estats dins de la UE? Molt poc o, si es vol, molts menys del que les hagués afectat històricament. És a dir, les regions o nacions sense estat de la UE es poden

autodeterminar sense que les polítiques i les institucions que requereixen d'estabilitat per fer la seva feina es vegin amenaçades.

És cert que hi ha moltes altres polítiques que els estats encara avui conserven i que no fan pinta d'eleva-se a l'esfera comunitària. Però moltes d'elles -les polítiques de benestar social, molt particularment, però també la gestió de l'ordre públic- és cada vegada més clar que s'exerceixen de manera més eficaç des dels nivells de govern més proper que no pas des d'una llunyana capital. Per tant, en el cas d'aquestes altres polítiques el que hauria de prevaldre és el principi de proximitat, més que no el d'estabilitat. I això, de nou, juga a favor del dret a l'autodeterminació.

Tots aquests arguments ens porten a una conclusió clara: si durant el segle XX el principi d'estabilitat tenia una força argumental indiscutible a l'hora d'oposar-se a una concepció democràtica del dret a l'autodeterminació, aquesta força a l'Europa del segle XXI està disminuint a marxes forçades. Allò que els nostres temps reclamen és una UE més integrada, més federal, en el si de la qual les regions d'Europa que ho vulguin es puguin autodeterminar i, si s'escau, "independitzar-se" -d'acord amb el que pugui significar la paraula "independència" en el si de la UE- amb plena llibertat.

Coses que tenen els Estats

06.01.2019

Els estats de l'Europa actual solen tenir, en la majoria de casos, unes determinades característiques. Una població mínima, superior almenys als 5 milions d'habitants. Una llengua específica d'aquell estat, comuna al conjunt dels seus ciutadans. Unes institucions pròpies amb una llarga història. Una capital (o una àrea metropolitana) amb gruix de població considerable, superior al milió d'habitants, i connectada internacionalment. Una potència econòmica important, amb un PIB de més de 200.000 euros. Una extensió territorial almenys de 30.000 km².

Són característiques habituals, però no tots els estats de la UE gaudeixen de totes i cadascuna d'elles. A la UE, en la pura teoria, es podrien donar quatre tipus de territoris: aquells que tenen totes les característiques i són estats; aquells que són estats sense tenir totes les característiques; aquells que no les tenen totes i que tampoc són estats; i aquells que tenint-les totes, no són estats.

Entre el primer grup, aquells que ho tenen tot i són estats, hi trobem tots els grans països de la UE: Alemanya, França, Itàlia, el Regne Unit, Espanya, però també d'altres com per exemple Polònia, Holanda, Suècia, Dinamarca, Irlanda o Finlàndia. Podríem considerar-los el grup "normal", però en termes estrictament aritmètics no es pot dir que siguin una majoria, dins dels 28 estats actuals de la UE.

Pel que fa al segon grup, hi trobem casuístiques de tota

mena: hi ha tots aquells països -al voltant d'una quinzena, d'un total de 28- el PIB dels quals no arriba als 200.000 euros; o tots aquells països -no arriben a 10, de 28- la població dels quals no supera els 5 milions d'habitants. Hi ha Estats que ho compleixen quasi tot, però els falla alguna de les característiques assenyalades: Grècia o Hongria, per exemple, no arriben als 200.000 euros de PIB, la població Irlanda no supera (per poc) els 5 milions d'habitants, Àustria no té una llengua específica diferent de l'alemany, etc.

De fet, no és gaire difícil fer un quadre de doble entrada, posant tots els països de la UE a l'esquerra i les sis característiques habituals d'un estat de la UE -població, llengua específica, institucions històriques, PIB, mida de la capital i extensió territorial- a la part de dalt, i comprovar quants i quins d'aquests trets compleix cadascun dels estats. Convido al lector que ho faci. Li sortiran quatre blocs: el dels estats que els compleixen tots, el dels estats que els compleixen tots menys un, el dels estats que els compleixen tots menys dos, i els (pocs) casos que n'incompleixen més de dos. De fet, Malta i Luxemburg només compleixen dues de les sis característiques -llengua específica i institucions històriques.

El tercer grup concerneix als territoris de la UE que no són estats però que estan reconeguts políticament administrativament pels seus estats -i que, a efectes pràctics, anomenarem regions-. La immensa majoria de les regions de la UE no compleixen la majoria de les sis característiques assenyalades. No cal entrar en exemples: els länders alemanys no tenen una llengua diferent de l'alemany i, la molts d'ells, no tenen una gran capital de més d'un milió d'habitants, i el mateix podríem dir de les regions de França o d'Itàlia. Igual com podem considerar "normal" que els estats compleixin totes o quasi totes sis característiques, també podem considerar "normal", estadísticament parlant, que les regions en

compleixin poques o molt poques. Fins i tot hi ha algunes regions que no en compleixen cap.

Fixem-nos, per un moment, en aquelles regions de països de la UE que avui no són estats però que tenen partits rellevants que aspiren a que la seva regió esdevingui estat algun dia: Escòcia, Flandes i el País Basc. (No posem Catalunya en aquesta llista, ara veureu per què). Aquestes regions compleixen molts dels sis trets, però en cap cas els compleixen tots: Escòcia no té una llengua específica diferent de l'anglès i la seva capital no arriba per molt al milió d'habitants; Flandes té un territori molt inferior als 30.000 km² i Anvers, la seva principal ciutat, suma mig milió; el País Basc no compleix ni el tret de població, ni el d'extensió territorial, ni el de PIB.

Finalment, arribem al quart grup: el d'aquelles regions que compleixen les sis característiques i que, malgrat això, no són estats. N'existeix alguna? D'entrada, semblaria estrany que si un terç llarg dels estats de la UE les compleixen totes i molts estats de la UE ho són sense complir-les totes, hi pugui haver un territori que complint-les totes no sigui estat. Hi ha algun cas? Sí, n'hi ha un, només un, i es diu Catalunya. L'única "regió" de la UE que avui compleix totes i cadascuna de les característiques que defincixin els grans estats de la UE, però que no té un estat propi.

Potser això explica algunes coses. Potser això explica que Catalunya no pogués formar part d'un estat més gran si aquest no era radicalment plurinacional. Potser això explica que a Catalunya avui hi hagi el moviment independentista més massiu i mobilitzat de tota la UE. Coses de la física social, econòmica, històrica i cultural.

Escenari principal

18.01.2019

Catalunya és l'escenari principal d'un combat general que s'està lliurant al conjunt de la Unió Europea. Què volem dir amb aquesta frase, tan repetida durant els darrers mesos?

Quan en els anys trenta del segle passat el capitalisme liberal va col·lapsar, les societats europees occidentals van trobar dues alternatives per superar aquella crisi de civilització, no només econòmica, sinó també política i cultural. D'una banda, la sortida autoritària, és a dir, per la dreta: els totalitarismes que van tenir la seva expressió més visible a Alemanya, Itàlia i a Espanya, però que van gaudir d'amplis suports socials entre les classes mitjanes i l'*establishment* de classe alta en quasi tots els països de l'Europa de l'època sense excepció. De l'altra, la sortida per l'esquerra, que es bifurcava en dues opcions diferents: l'estat del benestar que la socialdemocràcia propugnava com un compromís entre els ideals socialistes i els ideals liberals i la proposta comunista, que en aquell moment s'assajava amb relatiu èxit a la part oriental del continent.

Que la proposta socialdemòcrata s'acabés imposant va ser, precisament, el resultat del joc de forces entre les tres opcions. El nazisme i el feixisme -que prèviament havien utilitzat el fantasma del comunisme per consolidar el seu ascens- van perdre estrepitosament la guerra gràcies a l'aliança entre el "vell món" liberal i el que en aquell moment era encara el "nou món" comunista. Un personatge tan particular com Churchill, genèticament anticomunista, va tenir

sempre clar entendre que el totalitarisme de dretes era una amenaça molt més seriosa per al projecte liberal que no pas el que ells mateixos llegien com un totalitarisme d'esquerreres. Un cop descartada la sortida autoritària, va ser justament l'amenaça d'un comunisme que seguia dempeus el que va fer possible la transformació d'un capitalisme liberal en un nou capitalisme social, capaç de redistribuir entre les classes treballadores els fruits d'una productivitat sempre en progrés. Fixeu-vos, doncs, si en van caldre, de coses, perquè el gran capital europeu acceptés les regles bàsiques de l'estat del benestar: primer, que el nazisme, amb el qual havia flirtejat quan no abraçat descaradament, perdés la guerra i, després, que el comunisme aparegués com una amenaça real, no només per l'existència de l'URSS, sinó sobretot per la presència de partits d'aquesta ideologia en la majoria de països de l'Europa occidental.

Què té a veure tot això amb l'actual procés d'independència de Catalunya? Molt més del que pugui semblar. Avui, el capitalisme europeu també ha fracassat, de manera potser no tan estrepitosa com en els anys trenta, però sí profundament inquietant. Les elits europees van prometre que la unió monetària, d'una banda, i l'obertura als mercats globals, de l'altra, serviria per relançar la productivitat de les nostres empreses i la prosperitat dels nostres treballadors. L'euro, però, ha portat sota el braç no més, sinó menys convergència de rendes entre països i entre classes socials. El projecte liberal europeu -un sol mercat comú, però 27 polítiques fiscals i socials diferents, és a dir, un capital poderós i uns estats dèbils en la seva capacitat reguladora i redistributiva- no ha complert les seves promeses. I el pitjor del cas és que la socialdemocràcia ha estat la principal víctima d'aquest fracàs, en tant que còmplice d'un model que ha fracturat unes classes mitjanes que són la seva principal base electoral i, que, lògicament, l'han acabat deixant de banda.

Davant d'aquesta nova fallida, les societats europees es troben de nou amb les dues sortides de sempre: l'autoritària i la democràtica. Una Europa que recuperi les seves pitjors pulsions nacionalistes i xenòfobes -com explica molt bé Habermas, l'ascens de l'extrema dreta a la UE és la prova del fracàs de les elits europees, de les quals la socialdemocràcia forma part-. O una Europa que, per garantir millor els drets -socials, civils i polítics- que se suposa que són la seva raó de ser, hauria d'avançar en una doble direcció complementària: més integració federal, d'una banda, i més subsidiarietat - més proximitat- de l'altra, per tal de fer possible societats econòmicament dinàmiques i alhora socialment cohesionades.

Al sud de la UE, avui el projecte de la República catalana representa millor que ningú aquesta segona opció. De fet, no és menor que l'independentisme català -si fem una mitjana de la posició ideològica de tots els seus actors- estigui clarament decantat cap al centreesquerra. Catalunya només assolirà un nivell de suport ampli entre les societats europees si veuen que la causa catalana no és només una causa particular, on nosaltres ens juguem el nostre futur, sinó una causa universal, on ells poden trobar en part la seva solució. Per això és tan important que Catalunya sigui entesa com el símbol d'una altra Europa, més democràtica, més orgullosa de la seva diversitat cultural i socialment més justa.

Laboratori de la nova democràcia

01.02.2019

Fa temps que el pensament social va descobrir l'estreta relació entres les formes polítiques d'una societat i la seva estructura econòmica, i d'aquesta amb el canvi tecnològic. Si al capitalisme comercial li va correspondre l'Estat absolut, al capitalisme industrial li correspon l'Estat liberal. Les primeres formes de democràcia moderna, pròpies de l'Estat liberal clàssic, basades en el vot censatari, van anar a cavall de la primera revolució industrial. Només votaven els homes rics. A mesura que la industrialització madura, durant els segles XIX i XX, es van anar imposant formes de democràcia cada vegada més avançades. Així, amb l'Estat liberal democràtic es conquereix el sufragi masculí. De la mateixa manera, l'Estat Social de postguerra no és concebible sense el sufragi universal, és a dir, sense el vot de les dones.

És ben sabut que, gràcies a la revolució de les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC), en les darreres dècades el capitalisme ha sofert una transformació profunda: hem passat d'un capitalisme industrial fordista, aquell que es corresponia a l'estat del benestar, a un nou capitalisme "informativ" -per fer servir la terminologia de Manel Castells- que ens ha endinsat de ple en l'era de la globalització i de la societat-xarxa. Quina és la forma de democràcia que li correspon a aquesta nova estructura econòmica?

Són molts els teòrics que defensen que, de la mateixa manera que les TIC han obert les portes d'una nova economia,

haurien d'obrir també les portes d'una nova democràcia. Però si la nova economia és una evidència incontestable, la nova democràcia no ho acaba de ser tant. El fil conductor del procés històric descrit, tot i estar ple de passos enrere i de moments de regressió autoritària, sembla prou clar: és l'aprofundiment de la qualitat democràtica del sistema polític. És més democràtic que votin tots els homes que no només els rics, és més democràtic que votin també les dones, que no només els homes, etc.

Un cop consolidat el sufragi universal, com pot seguir avançant el sistema polític per aprofundir la seva qualitat democràtica? La resposta fa temps que la sabem: amb més participació dels ciutadans en el procés de presa de decisions. “La democràcia no és només votar els nostres representants cada quatre anys” és un lema que repeteix una vegada i una altra en les mobilitzacions ciutadanes de tot el món. Es tracta d'avançar d'una democràcia merament representativa a una democràcia participativa.

Són tres les vies principals per aconseguir-ho. D'entrada, complementar les institucions de la democràcia representativa -a qui deleguem el poder perquè decideixin per nosaltres- per mecanismes de democràcia directa -en què els ciutadans decidim sense intermediacions-. Aquí el ventall de mecanismes és inacabable: referèndums, consultes ciutadanes, ILP's, pressupostos participatius, etc. Amb la participació directa fem una democràcia més “suïssa”. I és en aquesta via de canvi que les TIC hi tenen un paper fonamental i revolucionari.

En segon lloc, democratitzant aquests instruments d'intermediació que són els partits polítics: primàries per elegir els candidats, llistes obertes, limitació de mandats, etc. I, en darrer lloc, donant als moviments socials i a la societat civil un rol actiu en la vida política, sobretot pel què fa a

la construcció de l'agenda política i al control i avaluació de l'acció dels governs. Aquests són els reptes que tota societat democràtica actual i molt particularment les democràcies europees afronten per tal que el procés de democratització del seu sistema polític -aquest procés que va començar amb el naixement mateix de l'Estat com a institució- no s'aturi.

Tot això té alguna cosa a veure amb Catalunya i la seva voluntat d'esdevenir una República independent? Del tot. Perquè si volem un Estat propi no és per reproduir els límits i les mancances de les democràcies actuals, sinó per donar-nos l'oportunitat de fer les coses de manera radicalment nova. De la mateixa manera com els passos endavant en la història de la democràcia no s'han donat alhora a tot arreu, sinó que han començat en un país concret i després, poc a poc, s'han anat estenent a la resta, també el salt de la democràcia representativa a la democràcia participativa necessita els seus laboratoris. No pot ser la República catalana un laboratori magnífic, en aquest sentit?

De fet, el propi procés ja ha estat un cas inèdit de cooperació entre institucions, partits i societat civil que s'estudiarà, sinó que s'estudia ja, en les universitats d'arreu. I la nova República hauria de fer de la democràcia (directa) digital una de les seves senyes d'identitat. D'aquesta manera no només ens donarem a nosaltres una democràcia millor, sinó que serem un camp de proves del qual la resta de societats europees també es podrà beneficiar. És a dir, tornem a allò de no voler ser només una "causa particular" sinó, tant com puguem, una "causa universal".

Europa i el món miren el judici

15.02.2019

I es pregunten, cada vegada més estupefactes, què hi fa un govern elegit democràticament, una presidenta del Parlament i dos líders de la societat civil, tots ells pacífics i pacifistes, asseguts davant dels jutges del Tribunal Suprem, acusats de rebel·lió. Les declaracions dels encausats acabarà de posar de manifest, de manera ja irrevocable, que el delictes del qual se'ls acusa ha estat construït artificialment. No és que no siguin responsables del delictes, sinó que el delictes senzillament mai no va existir.

I a mesura que aquest abús del dret penal que han fet la Fiscalia General de l'Estat, els fiscals del Suprem, el jutge instructor i els magistrats de les diferents Sales del Tribunal que han intervingut en el cas es vagi posant de manifest, el judici serà cada vegada menys una causa contra el referèndum de l'1-O i esdevindrà cada vegada més en un judici sobre la qualitat democràtica de l'Estat espanyol. Quan s'intenta jutjar dos milions de persones, que són els encausats indirectes d'aquest procés judicial, l'estat que ho fa té un problema greu.

La comparació entre la futura sentència del Tribunal Suprem -sigui quina sigui, si no és una absolució, que seria l'única decisió realment justa- i la sentència del Tribunal de Schleswig-Holstein és el principal problema que tindrà Espanya per intentar assegurar al club de les democràcies europees sense que la resta de socis se la mirin o bé de reüll,

o bé amb preocupació o bé directament amb radical desaprovació. Els jutges alemanys van escriure això: “Resulta dubtós que el reclamat [i, en conseqüència, el seu govern] perseguís l’objectiu de la separació de Catalunya de l’Estat central espanyol ‘violentament’. De la documentació es desprèn que el reclamat pretenia legitimar la separació precisament per mitjans democràtics, en concret mitjançant la celebració d’una votació.” I en un altre punt de la sentència expliquen que el dret de manifestació pot tenir com a objectiu pressionar políticament els poders de l’estat, però no per això deixa de ser un dret fonamental en un veritable estat de dret.

Allà on els jutges alemanys van veure simplement l’exercici d’un dret civil bàsic en tota democràcia, pot ser que els magistrats espanyols -si segueixen l’estela del jutge instructor i, per tant ignoren les proves eloqüents i contundents de la defensa- hi vegin violència. Confondre el dret de manifestació amb violència, és a dir, convertir un dret fonamental en un delictes, significa el col·lapse de l’estat de dret. I aleshores haurem d’anar a l’arrel del drama judicial al qual ens enfrontem aquests dies: reconèixer la manifestació, la reunió, la llibertat d’expressió o la participació política com un dret és allò propi dels estats democràtics, perseguir-les com si es tractés d’un crim és allò que fan els estats autoritaris.

La comparació entre les dues sentències servirà, doncs, per entendre la diferència entre una democràcia plena i un país que dista molt de ser-ho. De fet, de comparacions odioses entre sentències ja en teníem una: entre la sentència de la Cort Suprema del Canadà davant del referèndum del Quebec (1996), aquella que va instar el govern federal a aprovar una Llei de Claredat que regulés les condicions del referèndum d’autodeterminació, i la sentència del Tribunal Constitucional sobre l’Estatut (2010), en què s’enterrava tota esperança d’una reforma federal i d’un reconeixement de la plurinacio-

nalitat de l'Estat. Ara, el contrast entre allò que tot sembla indicar que dirà el Tribunal Suprem i el que va dir el de Schleswig-Holstein el juliol passat serà una nova fita en el procés de divergència entre l'Estat espanyol i els estats més democràtics del planeta.

Per motivacions polítiques, el Constitucional i el Suprem han decidit actuar o s'han deixat utilitzar com una arma de guerra, per intentar impedir l'èxit d'un projecte polític que una part de la societat espanyola combat més per motivacions ideològiques que pel seu caràcter presumptament il·legal. Quan els màxims tribunals d'un país perden tota aparença d'imparcialitat i de neutralitat, quan mantenen la seva legitimitat d'origen però dilapiden la seva legitimitat d'exercici, on queda l'estat de dret?

El problema d'Espanya es manifesta a través de les institucions, particularment a través de la cúpula del seu poder judicial. Però la veritable naturalesa d'aquest problema és cultural. Espanya té encara un greu dèficit de cultura democràtica. Després de 40 anys de franquisme ningú va fer una desprogramació de la cultura política dels seus ciutadans, amarada de nacionalisme autoritari. El PSOE va tenir les condicions històriques per fer-ho, amb les seves majories absolutíssimes dels anys 80, però va deixar passar irresponsablement l'oportunitat.

Potser Espanya no és l'únic país de la UE amb un problema similar, però això no la fa menys incompatible amb els valors fundacionals de la Unió Europea, aquells que es recullen als seus Tractats. Davant d'aquesta incompatibilitat, cada vegada són més els actors polítics europeus que han decidit no callar.

Deconstruint prejudicis

01.03.2019

Entre molts altres efectes, el judici també està servint per desmuntar alguns dels prejudicis sobre l'independentisme català instal·lats en les opinions públiques de molts països de la UE. Un dels més arrelats és que hem triat un camí que se situa al marge de la legalitat constitucional.

Tanmateix, des d'una lectura rigorosa, democràtica i oberta de la Constitució, el referèndum d'independència de Catalunya és perfectament legal. Aquests dies els companys innocents (em revolta anomenar-los acusats) han explicat de diferents maneres que el pacte de Drets Civils i Polítics de l'ONU, que Espanya va subscriure el 1977, reconeix el dret a l'autodeterminació i que la Carta Magna ha de ser llegida a la llum dels tractats internacionals que signa l'Estat, i que la interpretació del dret a l'autodeterminació està en permanent evolució en el marc del dret internacional públic. D'aquí que una versió espanyola del pacte Carmeron-Salmond no només seria constitucional, sinó que allò que comença a ser incompatible amb els valors en què suposadament es funda de la Constitució del 78 és no acordar-lo. És sols una qüestió de voluntat política, per més que els polítics espanyols es neguin a reconèixer-ho.

Que Europa escolti aquest argument, gràcies al judici, és important. No es tracta només d'explicar als ciutadans de la resta del món que ens miren i ens escolten que el 20 de setembre i l'1 d'octubre no hi va haver rebel·lió, perquè no hi va haver violència per part dels ciutadans, sinó que l'úni-

ca violència va ser la que van exercir la policia nacional i la guàrdia civil. No es tracta, ni tan sols, de fer que descobreixin que l'organització d'un referèndum il·legal -no autoritzat pel Tribunal Constitucional- ja no és delictes a Espanya i que, si ho va ser, va caure ràpidament del Codi Penal. És a dir, no es tracta només de defensar-nos en l'àmbit penal: aquesta batalla, poc o molt, davant l'opinió pública ja la tenim bastant guanyada.

Es tracta d'aprofitar el judici com una oportunitat per donar la batalla simultàniament en dos camps: en l'àmbit penal i en l'àmbit constitucional. Perquè si en el debat penal partim ja d'entrada amb avantatge i és l'Estat qui està sota sospita, en el debat constitucional partim amb desavantatge i qui està sota sospita som més aviat els sobiranistes. No podem ignorar que en les societats europees el principi de legalitat té prestigi: perquè es tracta de democràcies en les quals, en general, la llei no s'utilitza contra els drets fonamentals. Llei i democràcia, allí sí de manera justificada, estan fortament identificades. Per això, confrontar el principi de legalitat amb el principi democràtic, regalant a l'Estat espanyol l'encarnació del primer i presentant l'independentisme com el representant del segon, probablement no sigui la millor estratègia argumental davant d'Europa. És millor explicar, tal com estem fent, que amb el principi de legalitat a la mà, la posició d'Espanya no se sosté. Reivindiquem el nostre dret a l'autodeterminació en nom de la democràcia, sí, però ho fem també en nom de la llei. De la llei internacional.

Hi ha encara un altre argument que els companys processats també han posat sobre la taula, amb encert: la ruptura unilateral del pacte constitucional va ser obra dels partits espanyols -el PP per acció i el PSOE per omissió- a través de la sentència del Tribunal Constitucional sobre l'Estatut l'any 2010. També aquest argument és important, de cara

a Europa. Pérez Royo ho explica millor que ningú: que el Constitucional modifiqués un Estatut pactat entre el Parlament i les Corts, que posteriorment havia estat ratificat en referèndum pels catalans, trencava completament l'equilibri entre autonomia i unitat de l'Estat per mitjà del qual la Constitució del 78 havia resolt l'encaix de Catalunya a Espanya. El problema no era el contingut de la sentència sinó el fet de la sentència mateix, que, com diu aquest brillant constitucionalista, va ser un "cop d'Estat tècnic".

Descobrir-li a l'opinió pública europea que un Tribunal Constitucional extremadament polititzat i amb la seva presumpció d'imparcialitat greument afectada va dictar una sentència que trencava clarament amb l'esperit i amb la lògica territorial de la pròpia Constitució no és menor. Descobrir-li que el 2010 algú va fer saltar pels aires de manera unilateral el pacte constitucional, sí, però que no va ser la part catalana, sinó la part espanyola, és molt necessari. Perquè això invalida la tesi, més afermada del que ens agradaria entre el món polític europeu, segons la qual tant la Declaració d'independència suposa una voladura unilateral de la Constitució. Si fem entendre que la ruptura unilateral del pacte constitucional l'havia fet l'altra part set anys abans -si bé per mitjà d'un mecanisme "blanc", molt més difícil de desemascarar- llavors la seva interpretació dels fets d'octubre del 2017 canvia notablement.

El judici és, doncs, una oportunitat per ensenyar-li a Europa la crisi constitucional en la qual ens trobem immersos des de fa deu anys i la nostra obsessió per donar-li una solució democràtica.

Ser estat ja no és el que era

15.03.2019

Catalunya està en procés d'accedir a la condició d'estat ho farà en un moment en què aquesta "forma" política està en un profund procés de mutació. En l'esfera política també estem transitant de la modernitat a la postmodernitat. L'estat-nació, aquest "animal artificial" que Hobbes teoritza per primera vegada, ha aspirat, en la modernitat, a exercir el monopoli no només de la violència legítima, és a dir, de la seguretat interior i exterior, sinó també de l'administració pública, la moneda i la política econòmica (fiscal, monetària, industrial i laboral) i de la garantia dels drets en general, inclosos els drets socials.

Però avui tot això va canviant poc, sobretot a Europa, on en les darreres dècades s'ha fet evident la necessitat d'aprofundir en un procés de doble cessió de competències, cap amunt i cap avall: cap a les institucions centrals de la UE (Parlament, Consell, Comissió) i cap a les instàncies de govern subestatsals o regionals. Procés que, certament, no avança sempre a la velocitat desitjada, la qual cosa no el fa menys necessari. Una doble cessió de poder en l'esfera política que respon a la pressió externa que avui pateixen les institucions de la democràcia representativa: l'esfera econòmica pressiona els governs per dalt i l'esfera social ho fa per baix.

L'Estat-nació, doncs, ja no és el que era. ¿Té sentit "demandar-se" un estat en aquestes circumstàncies? Sens dubte: que Catalunya esdevingui un Estat postmodern sense haver

estat mai, per ella mateixa, un Estat modern i, per tant, sense que hagi pogut incorporar els vicis i els tics propis d'aquesta forma política, és un clar avantatge. Perquè aquells que avui tinguin l'oportunitat d'un Estat de bell nou els serà més fàcil fer la transició cap al nou paradigma.

Com deia Xavier Rubert de Ventós en un dels seus textos, sempre brillants, sobre la qüestió nacional: "Quedem doncs que Europa és "un procés sense disseny final preestablert", que es va definint a mesura que es va fent (...) Calia, més aviat, una estructura plàstica i oberta, capaç d'anar introduint noves formes i nivells de participació, de vot ponderat, de velocitat i geometria variable, etc. Ara bé, si aquest marc europeu ha de ser tou, flexible i mutant, no menys han de fer-se'n les entitats polítiques que hi vagin accedint. (...) Si Europa és un OPNI (Objecte Polític No Identificat) és inevitable que els seus membres (Estats inclosos) vagin essent-ho cada dia una mica més. Que vagin "desconstruint-se", com diem, a fi de poder mesclar-se i no només juxtaposar-se. (...) Els estats democràtics que vulguin sobreviure al declivi de l'Estat nació hauran de deixar anar molt llast per fer-se menys rígids i enravenats: desenvolupar una nova capacitat d'adaptació a les situacions particulars amb les quals topen en el seu si o en el seu llinar."

Vist des d'aquesta perspectiva, té tot el sentit del món que Catalunya esdevingui Estat just en aquest moment en què l'Estat està en plena transformació. Perquè Catalunya, per la seva història, és un laboratori bastant excepcional a l'hora d'experimentar com hagi de ser i funcionar aquesta nova tipologia d'Estat (postmodern). En efecte, Catalunya en els darrers segles ha format part d'un Estat però no ha tingut el seu Estat. La relació de la societat catalana amb l'Estat del qual ha format part durant la modernitat (l'Estat espanyol) ha estat una relació conflictiva: Catalunya no s'hi ha acabat

d'identificar mai plenament, ja sigui perquè l'Estat espanyol no ha volgut defensar les seves nacions perifèriques, ja sigui perquè ha fracassat en els seus intents d'homogeneïtzació nacional. D'aquí que la relació de Catalunya amb l'Estat modern hagi estat un tant particular: ha conegut aquesta forma política, però no ha quedat culturalment tan marcada per ella com la majoria de societats europees. Aquesta mitja distància la converteix en una societat especialment ben posicionada a l'hora de "reinventar" l'Estat.

Tal com es preguntava Rubert de Ventós: "¿De què serveix aleshores -em direu- pujar a aquest tren més aviat anacrònic i rovellat?". Té tot el sentit que Catalunya esdevingui Estat justament ara, ara que l'Estat que està en ple procés de redefinició i canvia de naturalesa. És més: potser ara té més sentit que en cap altre moment. Perquè no es tracta de convertir-se en estat, malgrat que l'estat modern estigui en crisi; es tracta de convertir-se en estat precisament perquè l'estat modern està en crisi. I a Catalunya aquest estat que ja no mana com ho feia abans (l'estat postmodern) li hauria d'interessar molt més que no l'estat "de tota la vida" (l'estat modern). Així, allò que està fent Catalunya no hauria de ser vist com ser els últims a incorporar-se a un tren que ja no val, que ja no té raó de ser, sinó aprofitar que som els últims a pujar a aquest tren -i, per tant, estem menys viciats pels seus viatges anteriors- per reinventar-lo, proposar-li nous destins i noves maneres de fer els trajectes i de relacionar-se amb els passatgers.

Independentisme antinacionalista

29.03.2019

Una de les idees més esteses a Europa sobre l'independentisme català és que es tracta d'un moviment nacionalista. L'equació és simple: els catalans partidaris d'una República independent són nacionalistes que, com tots els nacionalistes, volen que la seva nació tingui el seu propi Estat. Cada nació el seu Estat i, per tant, cada Estat al servei d'una única nació: això és el nacionalisme. Són molts els polítics i ciutadans d'Europa que creuen que el procés de Catalunya va d'això i és fins i tot lògic que, des de la distància, ens vegin així.

Tanmateix el procés català, almenys des de la seva eclosió l'any 2010 amb motiu de la sentència del Tribunal Constitucional, té molt poc d'això. És, podríem dir, un "independentisme no nacionalista" que, de fet, el que intenta és fugir del nacionalisme espanyol, que intenta -aquest sí- que Espanya sigui un Estat al servei d'una única nació, l'espanyola (de matriu castellana).

Durant aquests mesos a Europa, m'he afartat de repetir la següent reflexió: "No volem una República catalana perquè siguem nacionalistes (catalans), sinó que la volem, precisament, perquè som antinacionalistes (espanyols). El nacionalisme espanyol és asfixiant i autoritari, té unes arrels profundament antiliberals i antidemocràtiques. I aquells que ens volem alliberar del nacionalisme, en general, i que vam

intentar exorcitzar el nacionalisme espanyol postfranquista, en particular, per mitjà d'una proposta federal plurinacional -amb Pasqual Maragall al capdavant- i no ens en vam sortir hem acabat constatant que l'única manera d'aconseguir aquest objectiu era per mitjà d'una República catalana independent. El conflicte polític català no és, doncs, l'expressió del xoc entre dos nacionalismes, l'espanyol i el català. És l'expressió del xoc entre una societat (l'espanyola) amb unes arrels culturals profundament nacionalistes i una altra societat (la catalana) on predomina una mirada postnacionalista i republicana (en el sentit filosòfic del concepte).”

El primer a teoritzar això de manera rigorosa i sistemàtica va ser Xavier Rubert de Ventós en el seu ja clàssic *Catalunya: de la identitat a la independència (1999)*, on deia: “M’he trobat ara fent l’elogi d’una eventual independència de Catalunya i dels països políticament pobres-«PPP»-enfront d’uns Estats cada cop més nacionals, identitaris, nostàlgics i encarcerats. Deixem-los ser nacionalistes a ells i reivindicuem tot just la independència.”

El nostre independentisme és antinacionalista, sí. Quan a Europa expliqués això, d’entrada sovint queden un pèl descol·locats. Però és imprescindible fer-ho perquè, en la gramàtica europea i en la memòria històrica del continent, el nacionalisme és la mare de totes les guerres que l’han assolat durant segles. I és, per tant, allò contra el qual s’ha construït l’actual projecte europeu. “El nacionalisme es la guerra”, “el tancament nacionalista és un verí pernicios”, ha repetit Jean-Claude Juncker, en els seus darrers discursos sobre l’estat de la UE. I en això no hauríem de dubtar a donar-li la raó. I hauríem de córrer a explicar a Europa que l’independentisme català és, en aquest sentit, profundament europeista. Perquè tant el projecte d’integració europea com el projecte de la República catalana responen a un mateix

esperit: deixar enrere el nacionalisme excloent, font de conflicte i de dominació.

L'independentisme català actual és, en aquest sentit, exactament el contrari del nacionalisme populista que prolifera en aquests moments en tants països del continent europeu. Un populisme que, en tant que nacionalista, és també xenòfob i euroescèptic. I defensor d'una concepció de la identitat nacional com a identitat única i tancada, sempre orientada a un passat suposadament gloriós -i la majoria de vegades inexistent-. Allò que a Espanya representaria millor que ningú Vox, però també el PP i C's, i que a França i a Itàlia representen Le Pen o Salvini.

Si l'independentisme català és la bèstia negra de la dreta espanyola és també per això: per la seva profunda diferència cultural i ideològica de base. Mentre que l'un mira al futur, no és identitari, és republicà i plurilingüe, i busca un estat bàsicament per garantir drets polítics i socials, sense veure la diversitat dels sentiments de pertinença com un problema, l'altra és profundament identitària, monolingüe, atrapada en un passat més mític que real inventat pel seu relat nacionalista, i entén l'estat no com un instrument al servei dels ciutadans sinó com una encarnació de la pàtria envers la qual els ciutadans tenen un deure de fidelitat.

Avui, la ultradreta nacionalista a Alemanya, Holanda, Itàlia, França, Hongria i tants d'altres països europeus veu en la UE una amenaça a la seva identitat nacional. I això és exactament el mateix que les dretes d'ultradreta espanyoles -Vox, PP, C's- veuen en la independència de Catalunya. I això explica millor que cap altra cosa perquè la integració europea i el projecte de la República catalana neixen de la mateixa arrel, responen al mateix impuls i són les dues cares de la mateixa moneda.

El 10 setembre del 2015, a la plaça del Rei de Barcelona, es van reunir un grapat de representants de diferents partits de l'esquerra europea, convocats per la plataforma Esquerreres per la Independència, en un acte de suport a l'autodeterminació de Catalunya. Una tarda reveladora que la majoria de forces polítiques de la UE que donaven suport al procés català eren, ja aleshores, progressistes i no pas conservadores.

Les veus catalanes d'aquell acte vam ser en Quim Arrufat i jo mateix, que vaig aprofitar per plantar aquesta idea: "La República catalana ha de ser un laboratori per inventar l'esquerra europea del segle XXI". I afegia: "Hi ha alguna cosa millor que oferir Catalunya com a laboratori de les forces progressistes de tot el continent? Qualsevol procés constituent està pensat per trencar inèrcies, per buscar estratègies d'innovació. Europa ha d'aprofitar la nostra experiència en el camí de la ruptura amb el marc legal de l'Estat i l'inici d'un procés constituent democràtic, popular i participatiu. Tots junts inventarem l'esquerra del segle XXI."

L'esquerra europea del segle XXI té davant seu un repte formidable: com garantir els drets socials i els drets dels treballadors de manera consistent, és a dir, com combatre les desigualtats econòmiques de manera efectiva, en el marc d'una societat globalitzada i en la qual la productivitat depèn de la innovació tecnològica i de la gestió del coneixement. No és l'únic repte que té davant, certament, però sí un repte que

no podria defugir sense abandonar pel camí els seus principis essencials: llibertat, igualtat i fraternitat.

Qui era fins ara l'actor principal de l'esquerra europea, la socialdemocràcia, fa dècades que ofereix un balanç bastant escàs pel que fa a la solució d'aquest repte ingent. Les bases sobre les quals havia escrit les seves pàgines més brillants -la redistribució de la renda i la riquesa per mitjà de polítiques fiscals progressives, la garantia d'uns serveis i unes prestacions públiques de qualitat, la regulació dels mercats de treball- es van debilitar a partir del moment que l'Estat nació ha anat quedant superat per la integració dels antics mercats d'escala nacional al mercat actual, d'escala europea i global. Ni la fiscalitat del capital i les rendes altes, ni el dret laboral, ni tan sols la despesa pública -sempre sota l'estricta vigilància dels mercats financers- son avui el que van ser. Fa temps que el keynesianisme no gaudeix de gaire bona salut.

Per això, avui alguns pensadors i acadèmics de l'esquerra europea preocupats per la justícia social -i, per tant, la necessitat de construir societats més igualitàries- han desplaçat el seu interès des de les estratègies de redistribució a les de predistribució. Si els mercats, en l'actual ordre encara neoliberal, fan una distribució primària de la renda tan injustament desigual però les autoritats públiques tenen poca capacitat per corregir aquesta injustícia, potser no hem de dirigir els esforços només a recuperar la capacitat redistributiva dels estats, que també, sinó buscar maneres que els mercats facin una distribució més igualitària ja d'entrada. Aquesta seria la proposta.

¿Com es pot avançar pel camí de millorar la distribució primària, aquella que fan directament els mercats abans de la intervenció fiscal dels estats? Emergeix aquí amb força el paper de l'economia social i solidària: cooperativisme de tota

mena i condició, finances ètiques, moviments de consum responsable, etc. Un teixit empresarial que fa de l'equitat distributiva un dels seus principis rectors. Allò que ja fa temps, des de Catalunya, però també des d'altres parts d'Europa i del món, s'intueix que podria ser l'embrió d'un nou paradigma d'econòmic postcapitalista -allò que alguns han batejat amb el nom de "democràcia econòmica". Un nou paradigma que, tot i no defugir el mercat com a mecanisme d'assignació de recursos, permeti recuperar els objectius essencials del projecte socialista original.

A Catalunya l'autogestió i el cooperativisme compta amb uns orígens brillants, al segle XIX, amb una llarga i sòlida trajectòria històrica, al llarg del segle XX, i des dels inicis del segle XXI l'economia social i solidària del nostre país és un moviment en constant creixement i expansió. Posem que sigui cert que el nou paradigma econòmic que necessita l'esquerra europea per sortir del laberint neoliberal en el qual està atrapada la socialdemocràcia passa per l'impuls decidit de la "democràcia econòmica". Aleshores sí, Catalunya -la Catalunya en trànsit cap a la República- podria ser un dels laboratoris privilegiats, dins d'Europa, d'aquesta nova economia. Perquè, per raons de configuració econòmica i cultural, la societat catalana compta amb tots els ingredients necessaris per avançar sòlidament per aquest camí.

Convertim la República una oportunitat per inventar una economia més justa, igualitària i democràtica. I, si ho fem, estarem convertint Catalunya en un refent de l'esquerra europea a l'hora d'explorar camins de futur més prometedors que no pas aquells pels quals transita fins ara.

Luxemburg entra en escena

26.04.2019

Que la judicialització del conflicte polític català és un acte de covardia, impropï d'un estat democràtic i propi d'un estat autoritari i insegur -o, millor dit, d'un estat autoritari perquè és insegur- que intenta guanyar als tribunals la batalla que sap que perdria a les urnes, és una cosa que a Europa cada vegada veu més gent. Senadors francesos, diputats del Bundestag alemany, membres de l'assemblea regional del Piemont a Itàlia, manifest d'intel·lectuals a Portugal, president d'un Parlament a Bèlgica, la presidenta del govern a Escòcia, líders polítics a Irlanda... la llista no para de créixer. Gota a gota, el got de l'escàndol europeu per la deriva neofranquista de l'estat espanyol es va omplint.

La campanya electoral de les eleccions generals ha estat eloqüent sobre què pugui significar l'expressió "deriva neofranquista": la reivindicació per part del PSOE del seu paper en l'aplicació (inconstitucional) del 155¹ i l'amenaça de tornar-ho a fer, si a parer seu fos necessari; o la reiteració, persistent fins a l'avorriment, per part del PP i C's en acusar de "colpistes" uns dirigents polítics que ens vam limitar a complir pacíficament i de manera pública i transparent un programa electoral que havia estat ratificat per una majoria democràtica dels ciutadans del nostre país. Són exemples d'una cultura política als antípodes de la canadenc o la britànica, els altres dos únics estats occidentals que s'han trobat amb un repte similar al cas català. Per cert: des del sobiranisme som

1 / Article de la Constitució Espanyola que preveu la intervenció de les institucions autònomes d'un territori.

poc contundents en recordar que el veritable “cop d’estat” el va protagonitzar el Tribunal Constitucional quan el 2010 va dictar una sentència contra l’Estatut que liquidava unilateralment el pacte constitucional. Cada vegada que un dirigent de C’s o el PP digui la paraula “colpistes” recordem-los, si us plau, que els inspiradors i ideòlegs de l’únic cop d’estat que s’ha produït a Espanya en els darrers anys són ells.

L’estratègia de la judicialització, tanmateix, té un flanc dèbil: la batalla judicial contra el procés català no acaba ni al Tribunal Suprem ni al Tribunal Constitucional. Espanya avui no és un estat jurisdiccionalment aïllat de la resta del món, sinó que forma part d’una comunitat institucional com és l’europea i això, per diverses vies, la vincula a tribunals independents que no pot controlar de la manera com ho fa amb la cúpula judicial espanyola. D’això ja n’hem viscut un exemple prou evident amb el fet que la resolució sobre les euroordres hagi quedat en mans de jutges europeus imparcials, que tant a Bèlgica com a Alemanya han rebutjat les pretensions del Suprem espanyol. I algun dia en veurem un segon exemple: tots tenim posada la vista al futur, és a dir, en el Tribunal Europeu dels Drets Humans, perquè certament és a Estrasburg on se celebrarà el “partit de tornada” del judici que aquests dies s’està celebrant a Madrid.

Tanmateix, fariem bé de mirar només a Estrasburg (TEDH) sinó també a Luxemburg (TJUE). En efecte, el Tribunal de Justícia de la UE entrarà en l’escenari del conflicte català fins al punt de convertir-se en un dels seus actors principals, tant o més com l’any passat ho van ser els tribunals de Schleswig-Holstein o de Brussel·les. I ho farà, molt probablement, per tres vies diferents. D’entrada i de manera imminent, tot fa presagiar que la batalla jurídica per assegurar que el president Puigdemont, Clara Ponsatí i jo mateix, si som elegits a les eleccions europees, podrem exercir com a

eurodiputats s'acabarà dirimint allà.

En segon lloc, en el moment processal oportú, convindrà forçar la presentació davant del Tribunal de Luxemburg d'una qüestió prejudicial per tal que aquest li indiqui al Tribunal Suprem, abans que aquest pugui dictar la seva sentència, si ha de tenir en compte i en quins termes la sentència ja dictada i ferma del Tribunal de Schleswig-Holstein que, com és sabut, enjudiciava els mateixos fets. Una qüestió prejudicial que es pot fonamentar en una sòlida base jurisprudencial, raó per la qual no s'ha de menystenir de cap manera el seu potencial recorregut ni es pot desaprofitar, per tant, l'oportunitat que suposa.

En tercer lloc, la demanda civil contra el jutge Llarena -aquesta que l'estat espanyol, per la seva estranya actuació, ha facilitat que es converteixi en una demanda civil contra el propi Regne d'Espanya com a tal- també preveu presentar una qüestió prejudicial davant del TJUE. En aquest cas, perquè es pronunciï sobre una qüestió tan transcendental i sistèmica per a la UE, entesa com un espai judicial integrat, com és la immunitat d'estat, això és, els límits de la justícia d'un país de la UE a l'hora d'actuar en contra de la justícia d'un altre país també membre de la UE.

Molta atenció, doncs, a Luxemburg en els pròxims mesos. És el màxim Tribunal de la Unió Europea, les seves resolucions són absolutament vinculants per als jutges espanyols i les seves decisions, per cert, no triguen ni tres, ni quatre, ni cinc anys en arribar. La judicialització del conflicte polític català, si érem capaços d'internacionalitzar aquest combat judicial davant dels tribunals europeus, tenia un flanc dèbil. I a fe que a poc a poc s'està demostrant.

El balanç en termes polítics de la mobilització d'Estrasburg del dia 2 de juliol, convocada pel Consell per la República, amb el suport de partits i entitats, a les portes del Parlament Europeu no pot ser més positiu. D'entrada perquè 10.000 catalans i catalanes es van desplaçar fins a la ciutat alsaciana per exigir que el seu dret a la representació política sigui respectat i que els seus vots comptin el mateix que els de la resta de ciutadans europeus. 10.000 persones concentrades un dia laborable de juliol -sota un sol de justícia, per cert- és una cosa que la Cambra europea no havia vist mai.

Aquella concentració i el suport que va tenir d'una nòmina important d'eurodiputats de molts països i de diverses famílies polítiques del Parlament Europeu és la millor prova que el conflicte català ha deixat de ser un afer intern de l'estat espanyol per esdevenir de manera irrevocable un afer europeu. La intervenció dins de l'hemicicle de Matt Carthy, del Sinn Feinn, en la sessió constitutiva de Ple, o la de Ska Keller, portaveu del Grup dels Verds-ALE, l'endemà, evidencien que els legisladors, contra el que pretenia Tajani, no es poden expulsar de sobre com si no anés amb ells una qüestió tan greu com el fet que dos milions d'europeus no tinguin els seus representants asseguts a l'escó. Al capdavant, és la pròpia democràcia europea la que està en risc si es permet que un estat de la UE inventi una treta administrativa per bloquejar els efectes del dret fonamental -el dret al sufragi actiu- en el qual descansa l'essència mateixa del sistema democràtic. Som un afer europeu, sí. I no menor.

La manifestació del dia 2, per cert, va desbordar les previ-

sions dels organitzadors que, a petició de la prefectura francesa, pocs dies abans havíem fet una previsió de 6.500 assistents. Com és sabut, va ser la pròpia policia francesa qui va comunicar públicament que la xifra de persones concentrades era de 10.000. Si la mobilització, doncs, va ser la cara ciutadana d'aquest balanç positiu, la decisió del TJUE d'admetre a tràmit la nostra demanda contra la decisió de Tajani de no reconèixer-nos com a eurodiputats va ser-ne la cara judicial. En efecte, repassin l'hemeroteca i trobaran molts experts de tota mena que fins fa no gaire explicaven que era molt difícil, per no dir impossible, que la demanda de Puigdemont i Comín davant del TJUE fos admesa a tràmit. Doncs ara, aquesta incògnita, ja està resolta: la demanda ha traspasat les portes del Tribunal de Luxemburg i ara és aquest qui ha de determinar si el dret europeu prima per sobre del dret intern en un assumpte que té que veure amb la representació política dels ciutadans d'Europa. No oblidem que el Tractat de Lisboa va determinar que els europarlamentaris, més enllà de la circumscripció per la qual hàgim estat elegits, representem, tots i cadascun de nosaltres, tots i cadascun dels ciutadans europeus.

Ara cal esperar amb paciència el que dicti el Tribunal. Però des de l'acadèmia ja han aparegut algunes veus autoritzades que expliquen, millor del que puguem fer nosaltres, perquè una norma administrativa com és la LOREG no hauria d'anul·lar, en la pràctica, el nostre dret a la representació política. Més quan aquesta condició administrativa de la norma espanyola és una autèntica excepció en el conjunt de la Unió Europea. Imprescindible, en aquest sentit, l'article del professor del Col·legi Europeu de Brugges, Peter van Elsuwege (<https://verfassungblog.de>) d'aquesta mateixa setmana.

Cert és també que tot hagués estat molt millor si el Tribunal de Luxemburg, a més d'admetre a tràmit la nostra demanda,

hagués dictat mesures cautelars per tal que poguéssim estar exercint ja des del dia 2 com a eurodiputats. Si les altres -manifestació i admissió a tràmit- són la cara, aquesta és la creu de la setmana passada. I, de fet, ara mateix la situació és injustificable perquè, insistim, mentre no hi hagi una resolució definitiva del TJUE, avui hi ha tres escons buits al Parlament Europeu que són la prova que dos milions d'europeus, ja des d'ara, cada minut que passa, no estan sent representats. Una discriminació inexplicable, un cop la Cambra ja ha entrat en funcionament.

Tanmateix, s'ha parat poc compte en una qüestió rellevant de la decisió del TJUE relativa a les cautelars: com que el principal argument per desestimar-les és que la decisió de la Junta Electoral Espanyola està, encara, pendent d'una decisió de la Sala del Contenciós-Administratiu del Tribunal Suprem, Luxemburg proposa que aquest Tribunal no resolgui sense abans elevar una qüestió prejudicial sobre l'assumpte al propi TJUE. És a dir: no dicto les cautelars perquè encara no està descartat que això es pugui resoldre dins de la jurisdicció espanyola... però aquesta jurisdicció no hauria de resoldre sense que sigui la justícia europea qui determini com ha de ser la resposta. Una vegada més, queda clar que ha de ser el TJUE qui tingui la darrera paraula.

Finalment, també compta entre els actius de la setmana passada haver esquivat un operatiu policial que, segons tots els indicis, estava a punt per detenir de manera escassament regular a dos electes que el dia 26 de juny havien rebut 1 milió de vots. Sí, això -haver evitat la detenció- també és un èxit.

Resposta populista o resposta republicana

26.07.2019

Una mateixa crisi (social): dues respostes (polítiques) antagòniques. Els canvis estructurals que viuen les societats dels països occidentals estan provocant transformacions profundes en la cultura política del nostre sistema democràtic. La revolució tecnològica -que avui ja no es compta per onades successives, sinó que ja és constant- i el seu impacte incessant sobre el sistema productiu i, en conseqüència, sobre els mercats de treball; la globalització econòmica, estretament lligada a aquest canvi tecnològic, de la qual es deriva l'afebliment de la capacitat regulatòria dels Estats i la seva fragilitat fiscal; les migracions dels ciutadans del sud cap als països del nord: tot això, entre d'altres processos socials, exposa les classes mitjanes -que des de la segona meitat del segle XX han esdevingut les protagonistes absolutes de les nostres democràcies- a un cert sentiment d'inseguretat.

La desigualtat de rendes i la precarietat laboral que, excepte casos comptats, cap estat occidental no està sent capaç de revertir de manera eficaç; l'envelliment de la població i la incertesa sobre com els sistemes públics de salut i d'assistència social hi faran front; el pes creixent de la formació com a clau del progrés professional, de tal manera que el capital social i cultural -un capital molt desigualment distribuït, que s'hereta de pares a fills- passa a tenir un pes cada vegada més gran en les perspectives de prosperitat de les famílies: són problemes estructurals percebuts com amenaces pel que podem anomenar les "dues classes mitjanes". Aquella que els

pateix directament en la seva pròpia pell i aquella que, tot i beneficiar-se avui de la productivitat creixent de les nostres economies, no té cap seguretat que no els acabi patint. La promesa del pacte social de postguerra segons la qual els fills viurien millor que els pares, fossin aquests de la classe que fossin, ja fa temps que va passar a la història de les societats avançades.

La política elabora, per mitjà de relats, les pors i les esperances dels ciutadans. En la cultura política actual apareixen dues respostes per fer front a tots aquests canvis, reptes i amenaces que acabem d'enumerar de manera inevitablement sintètica. La resposta populista: aquella que busca un "boc expiatori" on les classes mitjanes puguin descarregar les seves frustracions, un "culpable" que apareix sovint en forma d'enemic interior, que en el cas dels països europeus és la immigració extracomunitària. La resposta que proporciona seguretat mitjançant un replegament identitari, que s'expressa a través d'un nacionalisme (normalment d'estat) que porta implícit un alt grau d'euroescèpticisme. Populisme, xenofòbia, anticuropeisme: el relat de partits en la majoria de casos escorats a la ultradreta, que aconsegueixen el seu graner electoral entre electors de rendes baixes i un baix nivell de formació. Electors disposats a comprar un projecte polític basat en les (falses) solucions simples i els lideratges (suposadament) forts. Aquest és, majoritàriament, el perfil de l'electorat de Salvini a Itàlia, de Le Pen a França, del Partit del Brexit (antic UKIP) al Regne Unit, o d'Alternativa per Alemanya al país germànic, per mirar només els quatre estats grans de la UE. El mateix perfil que l'electorat de Vox a Espanya o de Ciudadanos a Catalunya.

A l'altre extrem: la resposta republicana. Que es resumeix en la idea que ser ciutadà és, bàsicament, tenir la llibertat de construir la pròpia vida des de la seguretat que la societat

disposa d'un patrimoni col·lectiu, que són les institucions públiques, que han de ser prou sòlides i eficaces com per assegurar que cap canvi social no farà caure ningú en cap abisme. Que es resumeix, per tant, en la idea d'aprofundir la democràcia i de garantir adequadament els drets civils, polítics i, sobretot, els drets socials, per tal que els beneficis de la prosperitat arribin a tothom. Una resposta republicana que enfront del replegament identitari i la seva deriva xenòfoba opta per la interculturalitat; que contra les receptes fàcils, assumeix la complexitat de les reformes a què ens obliguen els reptes socials presents; i que, fugint de l'euroescepticisme, milita en un europeisme crític, motor dels canvis que la UE necessita per estar a l'alçada dels seus propis ideals.

Que ningú tingui cap mena de dubte -les dades de sociologia política disponible així ho confirmen- que tan l'independentisme català com l'escocès formen part d'aquesta segona família. De fet, no és casual que a Escòcia el Partit del Brexit no hagi aconseguit penetrar ni molt menys amb la mateixa força que a Anglaterra. O que a Catalunya Vox i el PP fracassin estrepitosament i que, de fet, la suma de les tres dretes a Catalunya sigui molt inferior que la mateixa suma a la resta de l'estat. Així, allà on hi ha una alternativa republicana potent -que en el cas d'Escòcia i Catalunya està íntimament associada a l'esperança de la independència- la resposta populista fracassa. L'independentisme escocès o català fan, en efecte, de barrera contra la temptació del populisme ultranacionalista. Gràcies a la seva ànima republicana, són l'antídoto contra el fantasma que en molts altres llocs d'Europa està posant la democràcia en perill.

Digressions d'història amb Lovaina de fons

23.08.2019

L'edifici de l'Ajuntament de Lovaina és una de les fites més destacades del gòtic civil flamenc. Un prodigi de l'estil brabantí tardà, que va imperar sense rival en l'arquitectura monumental de Flandes durant els segles XIV i XV i que ha deixat joies comparables a d'altres ciutats com Gant, Malines, Brussel·les o Anvers. Aquell edifici imponent sempre m'ha convidat a recordar com de dispar va ser la manera com la Península Ibèrica i aquella zona del centre d'Europa van transitar per la Baixa edat mitjana i l'inici de la Modernitat.

És prou sabut que l'edat mitjana, en realitat, no va ser una edat sinó, dues. Les diferències entre l'Alta i la Baixa edat mitjana són prou pronunciades com per identificar-les com a fases històriques distintes, cadascuna d'elles amb la seva pròpia configuració cultural i la seva estructura social específica -dit sigui sense cap pretensió d'entrar en un camp, el de la història, on millor no ficar-se sense ser-ne expert-. L'Alta és la feudal: aquella en què la vida política es desenvolupà com allò que alguns segles més tard els filòsofs contractualistes anomenarien "l'estat de naturalesa" (o la guerra de tots contra tots). Durant la Baixa, el pacte entre els reis i els burgesos en detriment dels senyors feudals i la reurbanització permeten que als burgs renaixents es desenvolupin mercats on poder iniciar un incipient intercanvi comercial. A països com Flandes és fàcil entendre la continuïtat entre

el final de l'edat mitjana, que cal identificar com una època postfeudal, i les primeres formes de capitalisme comercial.

Si la figura que simbolitzarà el poder civil durant l'Alta edat mitjana peninsular és el noble feudal, qui millor l'encarnarà a la Baixa edat mitjana centreeuropea és el burgmestre. Simplificant probablement en excés, podríem dir que representen dues cultures polítiques antagòniques: l'autoritat basada en la llei del més fort versus la cultura de l'intercanvi, el pacte i la negociació.

De fet, simplificant encara més, es podria pensar el conjunt de la història de l'Europa occidental com una dialèctica entre fases successives que, si se'ns permet la ucronia terminològica, qualificarem d'“autoritàries” i “democràtiques”. Si acceptem la divisió que va establir la historiografia clàssica a partir del segle XIX, se suposa que el nostre continent, després de la caiguda de l'imperi romà, ha passat per tres edats: la mitjana, la moderna i la contemporània, cadascuna de les quals més curta que l'anterior -deu segles la primera, tres segles llargs la moderna, i dos, per ara, la contemporània-. I en cadascuna d'aquestes edats, no és difícil identificar-hi dues grans etapes: l'edat mitjana es divideix entre alta i baixa, la modernitat transita de l'absolutisme al liberalisme, i l'edat contemporània ha conegut, al segle XX, els totalitarismes i les democràcies de postguerra. D'acord amb aquest esquema, sempre, a una fase “autoritària” la segueix una fase “democràtica”.

Si a la Península Ibèrica, l'edat mitjana que va consolidar-se com a estructura social, cultural i política, i la que, per tant, es va estendre més en el temps va ser l'Alta, en molts països d'Europa va ser la Baixa la que va tenir més força i la que ha deixat més petja a l'hora de configurar la cultura i l'organització política i social. De fet, els regnes peninsulars

van saltar pràcticament de manera directa del feudalisme a l'absolutisme. Amb la particularitat que l'absolutisme espanyol serà construït i regit a partir d'una cultura política específica, la castellana. I no en va, el feudalisme català i el castellà ja des dels inicis havien presentat diferències notables pel que fa a la seva dimensió "democràtica" -més forta en el primer, amb les assemblees de pau i treva i les Corts generals- i la seva dimensió "autoritària" -predominant en el cas de Castella-.

També un dels absolutismes més llargs de l'Europa occidental va ser el dels monarques espanyols. Des del Carles I fins a Ferran VII, són tres segles i mig d'un model d'Estat absolut que, a diferència del de França o Anglaterra, pretén esdevenir des del primer moment poc menys que un Imperi universal. L'espanyol sigui, probablement, el més perllongat i absolut -la qual cosa no vol dir necessàriament el més eficaç en els seus propòsits- dels absolutismes de l'Europa occidental. A Espanya, que ja anava tard, la revolució liberal durant el segle XIX fracassarà una vegada i una altra -fracàs del qual la Primera República Espanyola n'és l'exemple més insigne-.

Sobre el que hi ha poca discussió és que la dictadura feixista més llarga d'Europa va ser la franquista -només comparable en longevitat, però en cap cas en la seva fúria repressiva, a la de Portugal-. I és encara l'única que -a diferència del nazisme, el salazarisme o el feixisme italià- va entrar a la democràcia sense cap mena de ruptura real. Aquest és, doncs, el dramàtic rànquing d'Espanya dins del conjunt de la història europea occidental: una edat mitjana només feudal, l'absolutisme més imponent, el feixisme més llarg. Espanya és, probablement, el país de l'Europa occidental on la fase autoritària -sigui quina sigui l'edat de la que parlem- sempre ha durat més. I això, segurament, explica moltes coses sobre les dificultats estructurals de l'estat espanyol amb la

democràcia i sobre les profundes diferències, encara avui, entre la cultura política de la seva societat i les de la resta del continent.

Carta 18 / Digressions d'història amb Lovaina de fons

“Thank you, Mr. Corbyn”

06.09.2019

A mitjans d'agost, el líder del laborisme britànic, Jeremy Corbyn, va dir en una entrevista a la BBC: “No depèn del Parlament bloquejar el referèndum, però sí explicar si és una bona idea o no [celebrar-lo]”. Es referia, òbviament, al segon referèndum per la independència d'Escòcia, que la líder de l'SNP, Nicola Sturgeon, havia posat uns dies abans sobre la taula. Segons Corbyn, Westminster no té capacitat per impedir la celebració d'aquest segon referèndum.

Aquestes declaracions reblaven les que havia fet pocs dies abans John McDonnell, un dels seus col·laboradors principals, d'acord amb les quals un govern laborista no s'oposaria mai a un segon referèndum si tenia el suport de la majoria del Parlament escocès. També David Mundell -secretari per Escòcia del govern conservador britànic de Teresa May, rellevat per Boris Johnson- havia declarat que el Parlament britànic no hauria de blocar una nova consulta, sempre que l'independentisme escocès aconseguís la majoria absoluta a les eleccions del 2021.

Contra el que molts imaginem, aquestes declaracions no suposen cap canvi rellevant en la posició de Corbyn, ni tan sols una novetat. Ja el març del 2017, en una entrevista a RNE havia dit: “La líder de l'SNP ha anunciat que vol celebrar un altre referèndum d'independència a Escòcia i això que se suposa que l'anterior havia de ser un únic referèndum que anava a tancar la qüestió durant una generació. El Partit Laborista a Escòcia no dona suport a la sol·licitud d'un nou

referèndum. (...) Així mateix vull deixar clar que no crec que el Parlament britànic hagi de bloquejar aquest possible referèndum. En qualsevol cas espero que el Parlament escocès no ho demani.” Se’n diu democràcia.

Quan les declaracions de Corbyn aquest agost, vaig piular: “El PSOE mai ha pogut justificar per què a Escòcia sí és possible un referèndum d’autodeterminació i a Catalunya no. Des d’avui, encara podrà fer-ho menys.” En efecte, Escòcia ha estat sempre la gran pedra a la sabata del relat del PSOE contra la celebració d’un referèndum d’independència a Catalunya, que mai ha sabut contestar de manera convincent la pregunta per què Escòcia sí i Catalunya no. I, de fet, és un dels punts més dèbils de la política espanyola en el seu conjunt pel que fa al dret a l’autodeterminació de Catalunya.

La resposta habitual dels polítics de l’autoanomenat “bloc constitucionalista” - ja siguin del PP, el PSOE o C’s- a aquesta pregunta, una resposta que avergonyeix no només per la seva falta d’honestedat, sinó sobretot per la seva falta d’astúcia, és que el Regne Unit no té constitució escrita, a diferència de l’estat espanyol, i que per tant el cas d’Escòcia no topa amb alguna cosa similar a l’article 2 de la Constitució del 78, que se suposa que prohibeix de manera taxativa qualsevol intent de fer un referèndum d’independència a Catalunya. Tanmateix, amb aquesta resposta intenten amagar de manera absurda -o potser ignoren, cosa que seria encara pitjor- que el Tractat de la Unió del 1707 pel qual es va constituir el Regne Unit diu, no ja al seu article 2 sinó a l’article 1, que la unió entre Anglaterra i Escòcia és “forever after”, és a dir, per sempre més. Un text escrit, tan o més escrit que la Constitució espanyola. L’excusa de l’unionisme fa temps que està ben morta.

El 19 de setembre 2014, just després de la victòria del no

en el primer referèndum escocès, David Cameron, aleshores primer ministre britànic, va fer unes breus declaracions de les qual soc un fervent admirador, en les quals deia: “L’ SNP va guanyar les eleccions escoceses del 2011 amb la promesa de fer un referèndum sobre la independència. Hauríem pogut bloquejar aquesta iniciativa. O retardar-la. Crec fervorosament en el nostre Regne Unit. Sempre he desitjat, més que cap altra cosa, que es mantingui unit. Però soc també un demòcrata. I allò correcte va ser respectar la majoria de l’ SNP al Parlament escocès. I donar al poble escocès el dret a expressar la seva voluntat.” Sempre he cregut que aquell dia, des del núm. 10 de Downing Street, el líder tory, sense saber-ho, estava deixant tocada de mort la unitat d’ Espanya.

La imperícia dels polítics espanyols quan se’ls posa sobre la taula el cas escocès és sorprenent i molt indicativa de fins a quin punt els arriba a incomodar aquest precedent. Quan a Rajoy ja el 2014, al Congrés dels Diputats, se li va recordar el pacte Cameron-Salmond que establia les condicions del primer referèndum, es va despatxar amb una frase per la història (de la infàmia): “No me hablen de Escocia. Si tuviera la mitad de competencias que Cataluña, no se tomarían tantas molestias”. Indescriptible. La passada legislatura, l’aleshores i encara avui vicepresidenta del govern espanyol, Carmen Calvo, va arribar a dir en una entrevista que allò que s’ havia fet a Escòcia no era pròpiament un referèndum d’ autodeterminació. Quan seguidament va admetre que potser sí que ho era, per desacreditar-lo va explicar que Cameron es va veure obligat a fer-lo perquè “la situació se li havia anat de les mans”. És difícil fer més el ridícul.

En una conversa a Londres amb un alt diplomàtic espanyol d’ extracció conservadora sobre Cameron i la seva aposta pel referèndum a Escòcia, la primavera del 2017, el menyspreu cap a l’ exlíder tory em va sorprendre per la seva virulència.

L'argument venia a ser que el referèndum escocès no era un precedent vàlid perquè “tots sabem” que Cameron era el pitjor líder que havia donat mai el Regne Unit i que la prova més evident d'això era el fet que havia permès aquest referèndum. Un dels casos de pensament circular més espectacular que jo mai hagi escoltat. Pura tautologia.

Mr. Corbyn, prepari's: molt probablement els líders polítics espanyols -també els socialistes- a partir d'ara parlaran molt malament de Vostè. Mentrestant, i sense afany de perjudicar-lo, permeti'm que en nom dels sobiranistes catalans li doni les gràcies per pensar com un demòcrata i fer-ho en veu alta.

“Vanity secession”

20.09.2019

A la sessió de control d'aquesta setmana Pedro Sánchez, en la seva resposta a Gabriel Rufián, va recuperar un dels clàssics de l'unionisme per deslegitimar l'independentisme: la insolidaritat fiscal. D'acord amb aquest argument, el que passa a Catalunya s'explica, fonamentalment, perquè es tracta d'una regió pròspera que no vol seguir contribuint, via dèficit fiscal, al manteniment de l'estat del benestar de les regions pobres d'Espanya. Segons els partits -PP, PSOE, C's i ara VOX- que han trobat en l'antiindependentisme el seu més sòlid i estable mínim denominador comú, el veritable motor del moviment sobiranista català seria l'“Espanya ens roba” i el “no volem seguir pagant”. Es tractaria, doncs, d'un moviment del tot insensible a l'existència de desigualtats interregionals que, almenys des d'una perspectiva d'esquerres, mercixerien alguna forma de solidaritat en forma de transferència financera.

Veure la dreta espanyola defensant la unitat d'Espanya no és gens sorprenent, però sentir-la reivindicant la solidaritat entre rics i pobres és xocant, vist que els indicis i els antecedents històrics porten a la conclusió que la desigualtat econòmica no és -ni ha estat mai- la seva principal preocupació ni la seva raó de ser. Més inquietant és constatar que el PSOE està instal·lat, ja sigui de manera honesta o interessada, en la convicció que l'independentisme català és un exemple d'“egoisme dels rics”. Allò que en l'esfera acadèmica alguna anomenen “vanity secession”, el secessionisme vanitós d'aquells que, tenint una posició privilegiada, s'han cansat de pagar. No res diferent, per tant, del que en el seu

moment va representar la Lega Nord al Vèneto italià. Borrell seria, dins del socialisme espanyol, un dels exemples més conspicus d'aquesta mirada.

Al PSOE aquest argument li va molt bé per poder-se dir a ell mateix que és incompatible ser independentista i ser d'esquerres. Conclusió que l'eximeix, automàticament, d'intentar un diàleg intel·ligent i honest amb el sobiranisme català. Aquest fals prejudici es retroalimenta, a més, amb dos prejudicis més que bona part dels socialistes espanyols assumeix com si es tractés de dogmes de fe: que l'independentisme és fruit del nacionalisme identitari i supremacista, i que qualsevol forma de referèndum d'independència és inconstitucional. De fet, aquests són els tres prejudicis -rics insolidaris, nacionalistes i anticonstitucionals- que avui estan escampats per la UE més del que ens imaginem i que els partidaris de la República catalana hauríem d'esforçar-nos a deconstruir de manera persistent.

Que la majoria de l'independentisme català sigui netament d'esquerres -i que el nacionalisme conservador en el seu trànsit cap a posicions independentistes s'hagi desplaçat, de manera evident, cap al centreesquerra- és una realitat que a una bona part de l'esquerra espanyola li trenca completament els esquemes. Un argument habitual de l'independentisme per rebatre el suposat caràcter insolidari del moviment és que la República seguirà dedicant una part dels seus recursos fiscals a tercers, però amb d'altres països que ho necessiten encara molt més que el Sud espanyol, és a dir, amb els pobres "de veritat" -els del Tercer Món-. O, també, que el percentatge de pobresa de Catalunya és escandalós -superior al 20%- i que els recursos del dèficit fiscal els necessitem per combatre la desigualtat interna de Catalunya.

Tanmateix, l'argument en què crec que faríem bé de seguir

insistent és que el dèficit fiscal de Catalunya amb Espanya entra dins dels nostres esquemes, però sempre i quan sigui just. O, anant més enllà, que la República catalana seguirà fent una aportació financera a l'estat espanyol, sempre que aquesta contribució respecti algunes condicions que capgirin les coses com un mitjà en comparació amb la situació actual.

Es prou sabut que avui el sistema de “solidaritat” fiscal no respecta el principi d'ordinalitat, la qual cosa el fa del tot injust, fins i tot en un esquema de federalisme simètric -a la manera alemanya-. A banda, és molt discutible que el dèficit fiscal català serveixi, efectivament, al desenvolupament econòmic del Sud espanyol. Més aviat, està al servei d'una “casta” empresarial -concessionàries i constructores, elèctriques i demés empreses dependents del BOE¹- que imposen un model econòmic al conjunt de l'estat segons el qual ja convé que el sud segueixi eternament infradesenvolupat, en el benentès que els serveis públics de les regions espanyoles més pobres es podran garantir amb els recursos procedents del nord-est peninsular (Catalunya, però també Balears i, en part, València). El “señorito” andalús del XIX, que s'ha via beneficiat secularment del subdesenvolupament del seu territori, ha estat succeït al segle XXI per una elit rendista i extractiva postmoderna. Però l'esquema d'explotació econòmica és similar.

Una República catalana podria seguir aportant recursos a l'estat espanyol, sí. Quan dius això l'argument de la insolidaritat queda fulminat de manera immediata. Però les condicions del dèficit fiscal seran totes unes altres: no contravenirà en cap cas el principi d'ordinalitat, el control polític d'aquests recursos i del seu destí el tindran les institucions

1 / BOE: Butlletí Oficial de l'Estat.

catalanes, al contrari del que succeeix ara, i s'haurà de garantir que estiguin al servei, efectivament, de les classes treballadores de les regions "pobres" de la Península i del seu desenvolupament econòmic. I, per tant, hauria de tenir un horitzó temporal limitat.

Perquè a la societat catalana majoritàriament sí creiem en les possibilitats de desenvolupament del Sud espanyol i, per això, tenim la confiança que algun dia no gaire llunyà la seva productivitat i la seva renda per càpita pugui convergir amb la nostra. De fet, aquesta confiança és la veritable i autèntica solidaritat entre els pobles del nord i el sud peninsular. I aquells profundament insolidaris són les elits espanyoles que donen per descomptat -perquè ja els va bé- que regions com Andalusia o Extremadura estan condemnades, com si d'una fatalitat metafísica es tractés, a un endarreriment econòmic etern.

El trilema d'Espanya

04.10.2019

Ho hem dit i repetit durant els darrers mesos. L'estat ha judicialitzat aquest conflicte per intentar guanyar als tribunals allò que no sap com guanyar a les urnes. Per tant, ells aspiren a que el dia de la sentència sigui el dia de la victòria: “cautivo y desarmado el ejército independentista...”¹. Però que ho sigui o que no ho sigui no depèn d'ells, sinó de nosaltres. Depèn de com responguem a la decisió que es preveu com un dels actes d'injustícia més flagrants que s'hagin perpetrat en un Estat de la UE en les darreres dècades. Depèn, en efecte, que no es tracti d'una simple “reacció” sinó d'una veritable “resposta”. En la dinàmica reactiva -la que ha predominat els dos darrers anys- l'estat per mitjà de la repressió ha aconseguit portar la iniciativa i determinar el ritme del conflicte. És una dinàmica defensiva i de resistència. La resposta institucional i ciutadana a la sentència hauria de ser un punt d'inflexió que ens permeti recuperar la iniciativa i reprendre de nou una estratègia ofensiva.

El dia de la sentència no serà el dia de la (seva) victòria si el moviment ciutadà partidari de la República decideix elevar la seva capacitat de mobilització a un grau d'intensitat superior a la que hem vist fins ara. Sense sortir ni un mil·límetre del camí únic de l'independentisme català, que és el de la democràcia, l'acció no violenta i la desobediència civil sempre escrupolosament pacífica. No serà el dia de la victòria si,

1 / Al·lusió al comunicat de la victòria de Franco: en lloc de “independència” parlava d'exèrcit “roig”.

per mitjà d'una mobilització sostinguda, aquest moviment és capaç de desgastar seriosament l'estat espanyol, tant en la seva esfera moral i reputacional, com en la seva esfera jurídica, política i institucional, com, sobretot, en la seva esfera econòmica i material. En aquest cas, no només no serà el dia de la seva victòria sinó que, ben al contrari, serà un pas més cap a la seva derrota.

Aleshores, aquells que creien que per resoldre el “conflicte català” n'hi havia prou amb estudiar dret constitucional i encara amb una mirada neofranquista- potser s'adonaran que en realitat allò que els convé, si és que volen entendre alguna cosa, és estudiar història. Perquè si ho fessin descobririen que el catalanisme polític contemporani és un moviment de més de cent anys, molt transversal ideològicament des dels seus inicis -el seu origen, en efecte, no és només burgès sinó també, i molt, popular i de classe treballadora-. I que les fases repressives que ha suportat durant els segles XIX i XX han estat molt més llargues i molt més dures que l'actual, i que no per això aquest moviment polític i social ha desaparegut ni ha estat domesticat. Si el franquisme no va aconseguir que la societat catalana renunciés a les seves aspiracions nacionals, és de preveure que encara menys ho aconseguirà el règim del 78, per més abús del Codi Penal i de la Constitució que es proposi.

Una mica, ni que fos una mica, d'història els ajudaria a comprendre les arrels profundes de la previsible resposta social i institucional a la sentència, resposta que probablement serà font d'estupefacció per a una bona part de la societat espanyola. I els ajudaria a reconèixer que la deriva autoritària i l'onada de repressió actuals, i les que puguin venir, seran sempre perfectament inútils i ineficaces per acabar amb aquest conflicte. I que mentre l'estat no accepti una solució democràtica -valguin, en aquest sentit, els precedents d'Es-

còcia i del Canadà- el conflicte seguirà dolorosament obert per a tothom.

La reacció de la societat i les institucions catalanes a la sentència ha de servir, també, perquè Europa descobreixi el caràcter inexorable del que en altres ocasions hem anomenat “el trilema d’Espanya”. En efecte, l’actual Estat espanyol no pot ser al mateix temps un únic estat, una única nació (espanyola) i una democràcia plena. Ha de triar dos d’aquests tres objectius, però no pot satisfer-los tots tres alhora. Si Espanya volia ser una veritable democràcia, havia de reconver- tir-se en un estat profundament i rotundament plurinacion- al. És a dir, podia ser un únic estat i una democràcia, però renunciant a ser una única nació. Tanmateix, els partits del règim del 78 mai han volgut res d’això i, en tot cas, l’hora de fer aquesta transformació radical ja va passar.

L’objectiu de ser un estat mononacional Espanya només po- dria aconseguir-lo al preu de convertir l’actual deriva auto- ritària en una dinàmica estructural. I encara amb data de caducitat, perquè no hi ha repressió, en l’Europa del segle XXI, que cent anys duri. És a dir, si Espanya vol ser un únic estat i una única nació (espanyola), aleshores no podria ser una autèntica democràcia. Finalment, si vol ser una de- mocràcia mononacional, aleshores haurà d’assumir que una part del territori de l’actual estat -Catalunya, com a mínim- deixi de formar-ne part. És a dir, Espanya només podrà ser una única nació (espanyola) i al mateix temps una democrà- cia, si el que fins ara era un únic estat es converteix (com a mínim) en dos.

Aquest és, dit de manera resumida, el trilema d’Espanya. Quan Europa constati, amb més o menys sorpresa, que des- prés de la sentència la societat catalana no dona la parti- da per acabada, aleshores aquest trilema se li presentarà

Europa i el món miren un poble que s'alça

18.10.2019

Al Parlament de Westminster un grup de diputats escocesos i gal·lesos ha proposat l'aplicació de l'article 7 del Tractat de la UE a Espanya -pel qual se li suspèn el dret de vot, una mena d'expulsió de facto- perquè "existeix un seriós risc que hagi comès una persistent i seriosa vulneració dels valors fundacionals de la Unió, com el respecte de la llibertat, la democràcia, la justícia i els drets humans." El Parlament de Flandes va aprovar dimecres una resolució que condemna la sentència de l'1-O i les seves penes desproporcionades i demana l'alliberament dels presos. Per unanimitat: la van votar tots els partits. Són dos exemples de reaccions que s'han produït aquesta setmana, un cop coneguda la decisió del Tribunal Suprem espanyol.

L'Europa democràtica no pot entendre que s'hagi condemnat a entre 13 i 9 anys a una sèrie de líders polítics i socials per haver organitzat un referèndum d'autodeterminació, per molt que fos prohibit pel Tribunal Constitucional. En primer lloc, no troba la sedició per enlloc. La justícia espanyola ha convertit drets civils com el de reunió i el de manifestació en un "aixecament tumultuari"? A l'Europa democràtica se li fa evident que, si un Estat converteix l'exercici d'alguns drets fonamentals en un delictes penat amb anys i anys de presó, deixa de ser un Estat de dret i una democràcia. En segon lloc i en coherència amb l'anterior, la sedició com a delictes no existeix a la majoria de democràcies reals del món.

precisament perquè la seva existència criminalitzaria drets humans bàsics, com el dret de protesta.

Per això, l'Europa democràtica entén i empatitza amb les mobilitzacions massives que està protagonitzant la societat catalana des de fa cinc dies. Per això, el govern espanyol està profundament preocupat pels efectes que aquesta situació està provocant sobre la reputació d'Espanya davant de la UE i de la comunitat internacional. D'aquí el seu hiperactivisme diplomàtic i la seva embogida i una mica ridícula campanya de propaganda, per intentar reivindicar el caràcter democràtic de l'estat. A quina democràcia real li cal fer això, avui en dia? *Dime de qué presumes* ¹...

Per això, potser alguns estan intentant que el moviment massiu més exemplarment cívic, pacífic i no violent que ha vist Europa en les darreres dècades, amb molta diferència, comenci a oferir imatges més agressives, per tal que alguns puguin ser més convincents en el seu fals relat que intenta relacionar independentisme i violència. No cal ser un mestre de la deducció per veure el fil conductor narratiu que va de les filtracions confuses i molt probablement falses sobre les pretensions violentes dels CDRs ² detinguts i la recent crema de containers. Però moltíssims testimonis d'aquests dies, alguns d'ells periodistes estrangers, expliquen que sovint han estat les càrregues indiscriminades -i en massa casos contràries a la normativa- dels agents de la policia les que han acabat transformant unes manifestacions plenament pacífiques en una explosió d'aldarulls i en un camp abonat pels

1 / Significa: "Digues de què presumeixes i et diré què et manca".

2 / Comitès de Defensa de la República. Assemblees de barri i de poble presents (unes 300) a tot el territori català. Derivats dels Comitès de Defensa del Referèndum que van permetre la celebració del referèndum l'1 d'octubre del 2017 mitjançant la protecció dels col·legis electorals i la custòdia de paperetes i urnes.

desordres públics. Per això, el moviment independentista farà molt bé -i és segur que ho farà- de mantenir-se escrupolosament dins la via de l'acció civil pacífica i de la desobediència civil no violenta, com fins ara.

Ara és quan els estats i les institucions europees i la resta de la comunitat internacional constataran una vella evidència: a l'Europa del segle XXI, l'estratègia de judicialització d'un conflicte de naturalesa i arrel estrictament polítiques no només serveix per resoldre'l sinó que l'intensifica. La repressió i la deriva autoritària, això és, el desplaçament d'un problema polític a l'esfera penal, només aconsegueix incrementar la confrontació social. I constataran, per tant, que mentre l'estat espanyol no accepti una solució democràtica basada en el dret a l'autodeterminació -valguin, en aquest sentit, els precedents de Quebec i Escòcia- la ferida catalana, és a dir, la ferida espanyola, seguirà dramàticament oberta.

Mentrestant, el moviment independentista ha de fer un esforç de lucidesa estratègica, encara que això passi per dir-se veritats incòmodes. De quines cartes disposem, els partidaris de la República catalana, per guanyar-li pacíficament aquesta partida a l'estat? La carta del xoc institucional, tal com es va produir l'octubre del 2017, va servir per clarificar el conflicte, és a dir, per confirmar la hipòtesi que l'estat no tenia, sota cap concepte, la més mínima intenció d'obrir una negociació i que optava per fer de la repressió la seva única resposta al conflicte català. Però tota sola no ens serveix per culminar el camí.

La carta del creixement electoral és, sens dubte, útil. I dins de les files independentistes algú, legítimament, fins i tot la pot considerar necessària. Però ningú que no estigui mancat de rigor o d'honestedat pot assegurar que es tracta, per si sola, d'una carta suficient. Pel sol fet que el 60% del cos

electoral estigués a favor de la independència, única i exclusivament per aquest fet, l'estat no pactaria un referèndum d'autodeterminació. I això ho sabem tots. De fet, des de l'any 2010 al Parlament de Catalunya hi ha una majoria absoluta llarga de diputats, que representen una majoria absoluta de vots, que són partidaris d'un referèndum pactat. I no per això s'ha dut a terme.

Per tant, la carta de la confrontació, per vies pacífiques i no violentes passa a ser, inevitablement, una carta aquesta sí necessària. Però la confrontació, simplificant, pot tenir dos objectius: el desgast reputacional (moral, polític) de l'estat o el seu desgast material i econòmic. El balanç de cadascuna d'aquestes opcions és diferent: la primera requereix menys costos per a les pròpies files, però és menys eficaç; la segona requereix sacrifici molt superior, però indubtablement t'acosta de manera més efectiva a l'objectiu.

Aquests dies, amb motiu de la sentència, cal jugar a fons la carta del desgast reputacional de l'estat, especialment en el front internacional. I a fe que, aquells que actuem en aquest front ho estem fent. Però hem de tenir la capacitat d'avaluar fins a quin punt serà suficient. Perquè si no ho és, aleshores la carta del desgast econòmic passa a ser imprescindible. Justament perquè es tracta una carta del tot pacífica i al mateix temps -o precisament per això- molt eficaç. Catalunya segueix sent la locomotora econòmica d'Espanya i és un dels motors industrials d'Europa i, per tant, té molt camp a recórrer en aquest sentit. Catalunya ja avui s'està convertint en un greu problema polític per Europa, en la mesura que ha forçat a Espanya a ensenyar les seves pitjors pulsions autoritàries. Però a Europa aquest problema polític li semblarà realment insuportable quan, a més, Catalunya es converteix també en un greu problema econòmic.

Sens dubte, aquesta no és una carta que es pugui jugar sense assumir en el curt termini, també des de la nostra part, sacrificis econòmics que podrien arribar a ser rellevants. Però res seria pitjor, per al moviment social i polític independentista, que amagar-se algunes veritats inevitables pel fet que siguin desagradables. Seria una gran irresponsabilitat. Perquè de la capacitat que tinguem de dir-nos aquestes veritats en depèn que siguem capaços de construir -i és indiscutible que podem fer-ho- una estratègia guanyadora.

Espanya i Europa: missatges creuats

15.11.2019

Les eleccions generals del passat diumenge envien a la Unió Europea una sèrie de missatges que aquesta faria bé d'escoltar. El primer i més evident: l'ascens fulgurant de VOX és la millor prova que l'herència del franquisme encara no ha estat superada. Durant aquests dos anys no ens hem cansat de repetir que els mals de l'Espanya són la conseqüència d'una transició dramàticament imperfecta, que no ha permès consolidar aquest país de la UE com un Estat de dret veritablement consolidat. El problema és cultural i, per tant, molt profund: és una qüestió de manca de cultura democràtica.

El biaix ideològic de la judicatura, la criminalització de determinats drets civils, derivar a l'esfera penal allò que mai hauria d'haver sortit de l'esfera constitucional i tants altres indicadors que podríem afegir a aquesta llista, tot això són expressions d'una cultura autoritària que té les seves arrels en una dictadura de quatre dècades amb la qual una part de la societat espanyola no ha acabat de trencar mai. I VOX és la millor i més transparent expressió d'aquesta cultura. Després d'aquestes darreres eleccions, quan expliquem que la transició espanyola va ser una transició *fake*, quan expliquem que si es pacten les regles del nou règim en igualtat de condicions entre els franquistes i els demòcrates el resultat només pot ser un règim mig franquista mig demòcrata, serà més complicat reaccionar amb escepticisme.

L'ascens de VOX no és, com diuen alguns analistes, la fi de l'excepció espanyola i l'homogeneïtzació del mapa polític espanyol amb el de la resta d'Europa, on l'extrema dreta fa temps que amenaça en convertir-se en un actor central. O no és només això. L'ascens de VOX és sobretot l'expressió d'un país on una part no menor dels seus ciutadans, quan finalment un PSOE maldestre i acovardit decideix treure el cos del dictador del seu mausoleu amb massa anys de retard i intenta convertir aquest acte de justícia històrica en el seu espot electoral, reaccionen amb indignació, se senten ofesos en allò més íntim i, com a resposta, voten el partit que reivindica amb menys complexes la dictadura.

El segon missatge no per repetit deixa de ser important: Catalunya és un país on el 60% dels electors acaben de votar partits que creuen que la solució normal i la més desitjable del conflicte amb Espanya hauria de ser un referèndum d'independència acordat entre les institucions catalanes i l'estat -tal com va passar entre Escòcia i el Regne Unit-. Quan la propaganda espanyola insisteix que a Catalunya els partits explícitament independentistes mai han assolit el 50% dels vots -cosa per altra banda inexacta, perquè es podria considerar que aquesta barrera ja es va superar en les darreres eleccions europees- amaga de manera tramposa que en totes les eleccions a Catalunya des de l'any 2010, invariablement, hi ha hagut una majoria -independentista o no- favorable a l'autodeterminació.

Tercer missatge derivat de les eleccions: l'independentisme no deixa d'avançar posicions. Per primera vegada en unes eleccions espanyoles el bloc independentista supera en vots i en escons el bloc unionista contrari a l'autodeterminació. En el marc d'un comportament electoral que a Catalunya ha estat històricament intensament dual, com sap qualsevol estudiant de ciència política, i que en part encara ho segueix

sent, aquest *sorpasso* és d'una transcendència considerable.

Tanmateix, aquest darrer missatge electoral només pren tota la seva significació si se subordina al missatge més potent de tots els que està donant l'independentisme català aquests dies, i que no s'està expressant des de les urnes, sinó des del carrer. O, per ser més precisos, des de les autopistes. Un missatge que diu així: a Catalunya, i per tant a Espanya, ja no tornarà la normalitat fins que s'assumeixi una resposta política i democràtica -no penal, repressiva i autoritària- a les demandes de la majoria de la societat catalana. El Tsunami¹ ha vingut per quedar-se. Fins que es respecti el nostre dret a l'autodeterminació. Perquè si alguna cosa tenen incorporat en el seu ADN la lluita no violenta i la desobediència civil és la necessitat de perseverar i no aturar-se fins que el conflicte que expressen entri en vies reals de solució. Només cal mirar els altres grans moviments de desobediència civil no violenta que ha conegut el segle XX per entendre com la persistència ha estat, en tots els casos, un eix estratègic cabdal.

Mentre Espanya i Catalunya envien aquests missatges a Europa, ja sigui des de les urnes o des del carrer, aquesta mateixa setmana també s'han enviat missatges en el sentit contrari, d'Europa cap a Espanya, des dels tribunals. En efecte, la posició de l'advocat general del Tribunal de Justícia de la UE en el cas de la qüestió prejudicial proposada per la defensa del vicepresident Junqueras és un toc d'atenció molt seriós per al sistema judicial i institucional espanyol. Per la seva claredat i contundència. Llegint el document és difícil, per no dir impossible, no arribar a aquesta conclusió: quan

1 / Iniciativa en xarxa que va organitzar el bloqueig de l'aeroport de Barcelona, de la frontera a l'autopista de la Jonquera i l'estadi del Barça en resposta a la sentència contra el govern i dues grans associacions de la societat catalana.

un estat inventa traves administratives per impedir que els candidats que els ciutadans han elegit puguin esdevenir els seus representants -en aquest cas, que puguem esdevenir europarlamentaris- el que està en risc és l'essència mateixa de la democràcia. Els europarlamentaris ho són des del moment en què es proclamen els resultats de les eleccions i no hi ha promesa de la Constitució -tràmit que, per altra banda, és contradictori amb el dret europeu- que pugui impedir l'entrada en vigor del seu mandat. Són els electors i no la Junta Electoral qui decideix qui ha estat elegit i qui no.

Diumenge passat, l'ascens de VOX. Dimarts, el posicionament de l'advocat general del TJUE. Missatges creuats que, de fet, vénen a dir el mateix: que Espanya té un problema greu de falta de cultura democràtica.

Jutges espanyols de picaresca per Europa

29.11.2019

Ho vam explicar des del primer dia que vam arribar a l'exili. L'estratègia repressiva que l'estat espanyol va triar l'any 2017 per a respondre al conflicte polític català tenia el que podríem un "error de disseny" que fa impossible que assolixi els seus objectius: es tractava d'una estratègia que només podria ser eficaç en un context d'autarquia judicial. Però la justícia espanyola no viu aïllada de la resta del món, sinó que està integrada en un espai judicial europeu que té unes regles que no poden ser alterades, ni manipulades, ni interpretades de manera parcial i interessada pels jutges (és un dir) del Tribunal Suprem o del Tribunal Constitucional. Perquè, per fortuna, no en són els seus intèrprets.

Atrapada en el marc judicial europeu, l'estratègia de judicialització i de persecució penal d'uns líders polítics i socials democràticament elegits només podia fer aigües per tot arreu, com s'està demostrant de manera cada vegada més evident de fa dos anys ençà. Ja siguin els tribunals dels estats europeus que han rebut les euroordres (Bèlgica, Alemanya i Escòcia) o dels estats europeus que han hagut d'afrontar una ordre internacional de detenció (Suïssa), ja sigui al Tribunal de Justícia de la UE (a Luxemburg), ja sigui al Tribunal Europeu dels Drets Humans (Estrasburg), en un moment o altre la visió autoritària i poc neutral del dret penal i dels drets fonamentals que professen els jutges de la cúpula judicial espanyola havia de xocar amb la visió democràtica i neutral dels jutges europeus.

Per això, quan els jutges del Suprem ha utilitzat els dos grans instruments de cooperació judicial europea -les euroordres i les qüestions prejudicials davant del TJUE- no han estat capaços de respectar-ne les regles del joc i els procediments i s'han dedicat compulsivament a fer trampes, en un comportament inèdit fins ara en el marc de la Unió Europea.

Primer va ser Llarena amb les euroordres. Quan un jutge d'un país de la UE emet una euroordre a un altre país, es dona per descomptat que, d'acord amb el principi de la confiança mútua entre els poders judicials d'ambdós països, està disposat a respectar la decisió que prengui el jutge del país receptor. Tanmateix, ni en la primera euroordre ni en la segona, Llarena no va acceptar la decisió que havien pres o que li semblava que prendrien els jutges europeus: en primer cas, el desembre del 2017, la va retirar una setmana abans que el jutge belga pogués dictar sentència, davant la perspectiva que la decisió no seria la que ell esperava; en el segon cas, el juliol del 2018, va renunciar a executar el lliurament un cop el jutge alemany va rebutjar el delictes de rebel·lió. Amb l'afegit surrealista, per cert, que en aquell moment també va demanar la retirada de l'euroordre dels exiliats a Bèlgica, que ja havia estat rebutjada per qüestions formals (Bob-Dogi) per part del jutge belga tres mesos abans i, per tant, ja no existia.

On s'és vist que el jutge del país emissor es negui a acceptar, per dues vegades, la decisió que prenen els jutges del país receptor? Això és saltar-se la lògica de la cooperació judicial en què descansa el sistema de les euroordres. Perquè una euroordre no és l'ordre d'un jutge d'un país -en aquest cas Espanya- a un jutge d'un altre país de la UE perquè li lliuri un determinat ciutadà, sinó una petició perquè s'examini si els delictes que presumptament aquest ha comès en el país emissor de l'euroordre també ho són en el país on ara resi-

deix. Això és el que la mentalitat autoritària d'alguns jutges espanyols sembla que està incapacitada per entendre. Només una petita llista de delictes queda fora de l'anàlisi de la doble incriminació.

Després ha estat Marchena amb la seva qüestió prejudicial davant del TJUE. Si un jutge d'un estat de la UE planteja una consulta al Tribunal de Luxemburg, si realment té la intenció de respectar aquest instrument de cooperació judicial, allò que hauria de fer és esperar que el Tribunal li respongui, abans de dictar la sentència del cas del qual es desprèn aquella qüestió prejudicial. Sinó aquella consulta perd tota eficàcia i, per tant, tota raó de ser. I això és justament el contrari del que ha fet Marchena en la qüestió pre-judicial sobre el vicepresident Junqueras: ha dictat sentència abans que Luxemburg hagi pogut donar la seva resposta. I amb això posarà la justícia espanyola i europea en una situació inèdita i impossible, doncs segons quina sigui la resposta del TJUE quedarà clar que el Tribunal Suprem no podia condemnar-lo sense haver demanat abans un suplicatori al Parlament Europeu. Quina serà aleshores la validesa d'aquella condemna?

Això és el que passa quan uns jutges no estan disposats a fer un ús imparcial i democràtic del dret, però es troben obligats a jugar en un joc les regles del qual sí que són democràtiques i imparcials: es dediquen a fer tramples, talment com Lazarillos de Tormes judicials, en una versió postmoderna de la millor picaresca¹ espanyola del segle XVI.

Quan vam apostar per traslladar al terreny de joc europeu el contenciós entre Catalunya i Espanya ho fèiem, tal com

1 / Encarnat en la literatura pel protagonista del Lazarillo de Tormes, "picar" és el comportament de persones astutes, tramposes i sense escrúpols.

vam explicar aleshores, perquè creiem en els principis i valors en què es basa el projecte europeu: l'estat de dret, la democràcia i la garantia dels drets fonamentals. L'octubre del 2017 ja era evident que els estats europeus no estaven actuant d'acord amb aquests principis ni aquests valors. En la tensió -inherent a la política- entre interessos i principis, els estats de la UE davant del conflicte català s'estaven decantant de manera òbvia pel primer pol de la tensió. Per què confiar en "Europa", doncs, si els seus estats no estaven sent capaços d'actuar com a garants dels drets fonamentals d'una part dels ciutadans de la Unió? Per una raó molt senzilla: perquè en un sistema institucional veritablement democràtic, a més dels governs, a més dels parlaments, hi ha també uns jutges veritablement independents. I són ells la veritable i darrera garantia dels drets fonamentals, que constitueixen l'essència i la raó de ser de l'estat de dret.

Si finalment el TJUE assumís el posicionament de l'Advocat General sobre la qüestió de la immunitat del president Puigdemont, del vicepresident Junqueras i de mi mateix, no hauria estat el poder executiu (la Comissió Europea) ni el poder legislatiu (el Parlament Europeu) els qui haurien salvat els nostres drets polítics. Hauria estat el poder judicial, en exercici de la seva independència. La qual cosa ens serveix per entendre que, en un estat de dret, encara que el poder executiu i el poder legislatiu fallin a l'hora de garantir els drets, si el poder judicial fa correctament la seva feina, l'estat de dret està salvat. Tant a Espanya com a Europa, pel que fa al cas català, el poder executiu i el poder legislatiu han fallat, d'una manera o altra. La diferència fonamental -i dramàtica- rau en el fet que a Espanya no hi ha un poder judicial capaç de protegir els drets fonamentals, compensant i rectificat allò que fan els altres dos poders. A Europa, en canvi, tant als seus estats com a les institucions europees, sí.

Per què Espanya no és un Estat de Dret (de veritat)

13.12.2019

Aamer Anwar, el brillant i valent advocat de la consellera Ponsatí, declarava aquesta setmana sortint dels jutjats d'Edimburg que “el delicte de sedició el van inventar les monarquies al segle XVI per perseguir les revoltes de les persones que lluitaven pels seus drets i per llibertat”. I afegia: “Per això ha desaparegut de l'ordenament jurídic de tots els països europeus. Excepte Espanya, naturalment”. Naturalment, és a dir, Espanya no és una democràcia europea homologable a la resta de països europeus.

La percepció que l'estat espanyol no és un veritable estat de dret es va estenent entre l'opinió pública europea. Inimaginable en cap altre país de la UE condemnar a més a nou, deu i mig, dotze o tretze anys de presó a membres d'un govern democràticament elegits, a la presidenta d'un Parlament o als líders de les principals organitzacions civils per haver organitzat un referèndum, per molt que el Tribunal Constitucional d'aquell país l'hagués prohibit. Això no cap dins dels esquemes mentals del que en podríem dir el “ciutadà mitjà europeu”. Un ciutadà que té assumits de manera natural els principis i valors del sistema democràtic.

Tanmateix, hi ha una manera una mica més científica d'explicar perquè Espanya no és un estat de dret normal. Dins de la Ciència Política hi ha una disciplina anomenada “sistemes polítics comparats”. Donada la diversitat de models polítics existents avui al planeta, aquesta metodologia comparativa permet fer classificacions amb una mínima garantia de rigor

conceptual. Si el poder judicial és un dels tres poders de l'estat de dret, una bona manera d'analitzar un sistema polític és comparant el seu poder judicial amb els de la resta de països del món. I el mateix val pel Tribunal Constitucional -que pròpiament no pot ser assimilat poder judicial, sinó que seria una mena de "quart poder" al costat dels tres poders de la divisió clàssica de Montesquieu.

Del poder judicial i de la jurisdicció constitucional, al capdavall, en depèn la qualitat d'un sistema democràtic. L'estat de dret va néixer per garantir els drets dels ciutadans: si el poder legislatiu estableix aquests drets i el poder executiu en garanteix el seu exercici, el poder judicial i el constitucional actuen com a poder sancionador quan aquests drets són vulnerats. En són, per tant, la darrera garantia. I per això, mentre el poder judicial faci correctament la seva feina, encara que el poder executiu o el poder legislatiu fallin a l'hora de protegir i promoure els drets dels ciutadans, l'estat de dret estarà salvat.

Per la mateixa raó, quan el poder judicial i el constitucional no són capaços d'exercir correctament la seva funció, l'estat de dret fa fallida de manera irreversible. Tanmateix, com ho sabem, si aquests poders actuen o no correctament? El mètode dels "sistemes judicials (o jurisdiccional) comparats" és, en aquest sentit, qui ens pot donar una resposta més objectiva, més "científica". I quan entrem en el terreny de les comparacions relatives a la manera com els seus tribunals han actuat davant del conflicte de Catalunya, Espanya no queda gens ben parada.

Per comparar de manera que es puguin extreure conclusions consistents, cal buscar en els altres sistemes polítics situacions o bé similars o bé idèntiques. Per desgràcia per al sistema judicial espanyol, aquests casos semblants o idèntics al

conflicte català existeixen. Comencem pel Tribunal Constitucional, quan aquest ha hagut d'afrontar a la demanda catalana d'autodeterminació. Hi ha algun Tribunal Constitucional, en la comunitat d'estats democràtics del món, que hagi hagut d'afrontar a una demanda similar? Certament: la Cort Suprema del Canadà, que l'any 1998 es va haver de pronunciar sobre l'autodeterminació del Quebec, amb motiu de la reacció del govern federal canadenc contra el referèndum que el govern quebequès havia celebrat tres anys abans.

La sentència de la Cort d'Ottawa és cèlebre i no entrarem en detalls. Venia a dir que Quebec no té el dret a separar-se unilateralment del Canadà, d'acord amb la legislació canadenca o internacional, però que, no obstant això, el govern del Canadà hauria d'entrar en negociacions "de bona fe" amb el govern del Quebec si els quebequesos expressessin una clara voluntat de separar-se. És a dir, la sentència obria la porta a la independència del Quebec, tot i que no reconeixia la validesa del referèndum del 1995. No donava la raó del tot ni als uns -govern quebequès- ni als altres -govern federal-. I, per tant, la Cort Suprema es comportava com un veritable àrbitre imparcial.

Quina manera de procedir tan allunyada d'allò que va fer el Tribunal Constitucional espanyol davant de la Llei de referèndum aprovada pel Parlament de Catalunya el 2017, d'acord amb la qual es va celebrar l'I-O: en aquest cas, el Tribunal es va limitar a declarar la seva inconstitucionalitat, sense obrir a canvi cap porta de cap mena. Res estrany, de fet, si recordem que aquest mateix Tribunal incapaç d'actuar com un àrbitre imparcial davant de la demanda catalana d'autodeterminació tampoc havia estat capaç de ser neutral davant la demanda catalana de més autogovern, arran de la sentència el 2010 sobre l'Estatut.

Anem al Tribunal Suprem. Hi ha algun tribunal, en la comunitat d'estats democràtics del món, que hagi jutjat fets similars a aquells sobre els quals ha sentenciat el màxim tribunal penal d'Espanya amb motiu del judici de l'1-O? Certament: el Tribunal de Schleswig-Holstein, que en el model judicial federal alemany és també la darrera instància -Cort Constitucional a banda- per a un afer penal d'aquesta naturalesa. En aquest cas la comparació encara té més objectivitat, perquè no estem parlant de fets similars sinó de fets idèntics ja que, en virtut de l'euroordre emesa pel jutge Llaurena, aquest tribunal alemany es va veure obligat a valorar exactament els mateixos fets.

La resposta dels jutges alemanys tampoc cal explicar-la, perquè és prou coneguda: els fets de la tardor del 2017 a Catalunya no només no constitueixen un delictes de rebel·lió, ni de sedició, ni tan sols de desordres públics, sinó que són l'exercici de drets fonamentals -com el dret de reunió i de manifestació- la garantia dels quals és essencial per a un sistema democràtic. De nou, quina manera de procedir tan allunyada d'allò que ha fet el Tribunal Suprem de Madrid, quan en la seva vergonyosa sentència del 14 d'octubre dictamina que ens trobem davant d'un cas de sedició. Aquest delictes que, com diu l'Aamer Anwar, no existeix en cap democràcia del món.

Aplicant el mètode dels "sistemes judicials (o jurisdiccional) comparats" arribem a la mateixa conclusió a la qual s'arriba des del "sentit comú europeu": Espanya no és un estat de dret homologable al de la resta de democràcies del món. Davant d'aquesta evidència "científica", pot la Unió Europea seguir mirant cap a una altra banda?

On Europa es jugava l'ànima, sí

10.01.2020

L'octubre del 2018 publicava en aquestes mateixes pàgines l'article amb què es va iniciar aquesta sèrie de "Cartes des del cor d'Europa". Es titulava: "*El cas català: allà on Europa es juga l'ànima*". Allà deia, entre d'altres coses: "L'ànima d'Europa és el rebuig del totalitarisme i, per tant, dels nacionalismes supremacistes que el van desencadenar. (...) El nacionalisme espanyol que avui legitima la persecució desafortada de l'independentisme català és de la mateixa naturalesa que aquells nacionalismes contra els quals es va fundar la Comunitat Europea. Si davant de la situació catalana Europa calla, si callant convalida la deriva autoritària de l'Estat, estaria traint la seva missió fundacional. Seria tant com renunciar a la seva ànima." Un argument que havia verbalitzat per primera vegada en la multitudinària manifestació de Brussel·les del desembre del 2017.

L'aposta europea -l'aposta de l'exili- era certament una aposta arriscada. No ja des d'un punt de vista personal, sinó sobretot des d'un punt de vista polític. Es tractava de desplaçar el conflicte amb Espanya cap a un nou terreny de joc, amb l'expectativa que aquest terreny de joc ens fos més favorable i, en conseqüència, les nostres opcions de victòria poguessin augmentar. Els objectius d'aquesta estratègia eren relativament fàcils d'explicar, però el que no resultava tan senzill era convèncer propis i estranys que es tractava d'una estratègia encertada. Per què esperar res d'"Europa" si davant de les porres de l'1 d'octubre els Estats de la Unió Europea havien mirat cap a una altra banda? Aquell silenci

eixordador dels governs i les institucions comunitàries durant de la tardor del 2017 havia disparat l'escepticisme -i amb raó- sobre la utilitat del terreny de joc europeu.

Tanmateix, sempre vam dir que Europa no eren només els seus Estats i la Comissió Europea, no eren només els partits i el Parlament Europeu. Que a més d'aquesta Europa, n'hi havia dues més: la dels jutges i els tribunals, i la dels ciutadans. Aquella orientada prioritàriament als interessos i a la realpolitik. Aquestes, tanmateix, al servei dels drets fonamentals, que són la materialització pràctica dels principis i valors de la democràcia. Perquè a diferència de la cúpula judicial espanyola, que està atrapada en una mentalitat i una cultura autoritària, teníem la certesa -o, si es vol, la confiança- que la justícia europea, ja siguin tribunals dels Estats o els de la UE, pren les seves decisions d'acord amb un esperit i un paradigma democràtic.

També de “la tercera Europa” -la de la ciutadania- era raonable esperar-ne una resposta més solidària i comprensiva amb la causa catalana que no pas la dels Estats. Es tractava, sobretot, de fer entendre que el conflicte entre Catalunya i Espanya no era fonamentalment un xoc entre unionisme i independentisme, sinó un xoc entre democràcia i autoritarisme. Perquè hem de tenir clar que sense democràcia el projecte europeu moriria de manera automàtica. És impossible la UE al marge dels drets civils i polítics. Això ho saben els jutges -començant pels del TJUE- i els ciutadans europeus de manera molt majoritària. Però en realitat també ho saben els Estats.

Espanya, amb les seves trampes contràries al dret europeu per intentar impedir que aquells que vam ser elegits eurodiputats puguem exercir com a tals, ha posat a prova la democràcia europea. I ha pres mal. Perquè el sufragi universal

a la UE és sagrat. I això està per sobre de tota realpolitik i de totes les amistats més o menys perilloses entre el Tajani de torn i els partits unionistes espanyols, començant pel PP i acabant pel PSOE. Xocant contra la democràcia, l'Estat espanyol ja no xoca només contra Catalunya: xoca contra la UE i la seva raó de ser més profunda. I no és raonable pensar que la UE entrarà en un procés d'autodestrucció només per satisfer els interessos (espuris i patològics) d'un dels seus estats membre.

Dos anys després, doncs, es demostra que Europa sí que era un terreny de joc útil i l'aposta de l'exili es confirma ara com una aposta intel·ligent. Davant dels tribunals vam començar guanyat la batalla de l'extradició, eminentment defensiva. Però que remet exactament a la mateixa qüestió de fons que la batalla judicial per esdevenir eurodiputats: remet a l'essència mateixa de la democràcia i de l'estat de dret. És possible, en un estat de dret democràtic, convertir el dret de manifestació i tot un grapat de drets civils en un delictes de rebel·lió o de sedició? Els jutges alemanys de Schleswig-Holstein van respondre "no". És acceptable, en un sistema democràtic, posar barreres administratives al dret de representació que contradiguin el sufragi dels ciutadans? Els jutges europeus de Luxemburg han dit "no".

La batalla per entrar al Parlament Europeu ha estat ja no una batalla merament defensiva, sinó més aviat ofensiva. Però s'ha produït encara en el camp estrictament judicial. Ara ve una nova fase de la nostra feina d'internacionalització: aquella que es desenvoluparà directament en el camp institucional. I aquí també seran moltes -i més complexes que les que hem viscut fins ara- les batalles que haurem de lliurar. Algunes defensives, com el suplicatori, però que serà una gran oportunitat per obrir en canal el debat del cas català en el sí del Parlament Europeu, que és la institució que

L'excepció espanyola

24.01.2020

Quan a les eleccions generals del 10 de novembre passat VOX va donar la sorpresa i es va enfilars per damunt dels 50 diputats i es va convertir en tercera força al Congrés dels Diputats, no pocs analistes van córrer a fer el següent diagnòstic: el mapa polític espanyol, finalment, s'homologa amb el de la resta de la Unió Europea. Espanya deixa de ser l'excepció d'Europa, políticament parlant.

Aquesta tesi, a primera vista, podria semblar òbvia. A la majoria de països de la UE l'extrema dreta està en auge, com no ho havia estat des de la fi de la Segona Guerra Mundial, i els partits que canalitzen aquest pensament xenòfob, masclista, ultranacionalista i euròfob -per posar només alguns adjectius- estan obtenint uns resultats inèdits, inimaginables fa a penes una dècada. Sobren els exemples: el Front Nacional a França, AfD a Alemanya, Salvini a Itàlia, però també el FPÖ a Àustria, el Fidesz hongarès, el Foro per la Democràcia a Holanda, l'Alba Daurada a Grècia, el Vlaams Belang a Bèlgica o les extremes dretes escandinaves, salvant totes les diferències -que no són menors, certament- que hi ha entre tots aquests casos.

Si fins ara l'extrema dreta espanyola havia estat "camuflada" dins del Partit Popular, l'aparició d'una marca específica com és VOX, permetia que ara també a Espanya hi hagués una força d'extrema dreta present a les institucions, amb un

discurs teòricament més dur que el de la dreta tradicional i de govern. Com a la resta de la Unió Europea. Espanya, per tant, s'europeïtzava, en el sentit més negatiu i preocupant del terme.

Anàlisi errada, des del meu punt de vista. Cal però aprofundir una mica més en les dades de la “circumstància espanyola” per adonar-se que el cas de VOX no fa sinó confirmar l'excepció espanyola. No, Espanya no s'europeïtza perquè la ultradreta espanyola exerceix un rol notablement diferent al de les altres ultradretes europees. En efecte, partits com el de Marine Le Pen o l'Alternativa per Alemanya no s'auto-perceben elles mateixes com les defensores de l'ordre constitucional vigent als seus respectius països sinó com a forces crítiques amb les regles del joc vigents. No es consideren ni presenten com a forces prosistema, sinó com a forces anti-sistema, encara que sigui des de la dreta. No volen defensar el règim -el règim nascut en la postguerra europea, en els seus casos- sinó deconstuir-lo. No es consideren el cor del règim polític vigent, sinó com algú que està situat en la seva perifèria.

VOX, en canvi, si escoltem bé els discursos dels seus líders, pretén exercir la funció exactament contrària: s'autoperceben com els guardians de les essències del règim vigent, en la mesura que tenen clara consciència de la continuïtat entre el “règim del 78” i el franquisme. VOX desemmascara millor que ningú el fil conductor entre la dictadura i la nostra suposada democràcia i, per tant, la feblesa de la transició espanyola. No són els enemics de la Constitució espanyola actual, sinó els màxims defensors del cap de l'Estat que aquesta institueix, així com de l'article 2 i la seva idea de la “indissoluble unitat de la Nació espanyola” que, des del seu punt de vista, és la clau de volta de tot el sistema constitucional. No volen substituir l'actual règim sinó

protegir-lo de tots aquells que, des del seu punt de vista, el volen destruir: comunistes, separatistes, feministes, etc. No són antisistema, en el sentit en què ho són els líders d'extrema dreta europeus, sinó que més aviat es consideren el veritable cor del sistema espanyol actual. I la millor metàfora d'això és el fet que VOX el 10-N hagi tret el seu millor resultat a la secció censal de la Zarzuela, on voten bàsicament els membres de la Guàrdia Reial i poca cosa més.

Aquesta diferència -del tot rellevant per entendre les dinàmiques polítiques dels diferents estats europeus- no és més que una conseqüència de la diferència radical entre la "Transició espanyola" dels anys 70 i les "transicions europees" d'aquells altres països en què el totalitarisme de dretes també va governar -ja fos per tenir el suport electoral majoritari, com a Alemanya o Itàlia, ja fos perquè van ser ocupats pels nazis, com va ser el cas de França, Bèlgica, Àustria, Holanda, els escandinaus, etc-. A Espanya, reforma; a Europa, ruptura. A Alemanya 10 anys de "desnazificació", a Itàlia el Partit feixista prohibit de les Corts constituents que van fer la Constitució de 1948, a Espanya una majoria de pares de la Constitució del 78 procedents del Movimiento. Mentre la democràcia espanyola li obria la porta la Ley para la Reforma Política de 1977, aprovada per les Corts franquistes, a la democràcia portuguesa li havia obert la porta la "Revolució dels clavells" tres anys abans.

La transició espanyola és l'excepció d'entre tots els països europeus que van tenir un règim totalitari de dretes. La mala excepció, les conseqüències de la qual tot just ara podem comprendre amb tot el seu abast. VOX és una d'aquestes conseqüències, quaranta anys després. A Europa occidental, després de la Guerra Mundial, la por va canviar de bàndol. Ser feixista a partir dels anys 50, a França, Itàlia o Alemanya tenia un preu: quedar expulsat a la perifèria del

sistema polític. A Espanya els hereus del franquisme mai han percebut el risc que el fet de mantenir la seva herència, com han fet durant totes aquestes dècades, tingués cap cost polític rellevant. Ans al contrari: a Madrid la procedència franquista ha seguit obrint portes, moltes portes importants. Començant per les portes del Tribunal Suprem i d'algunes de les grans empreses que viuen del BOE.

Si la transició espanyola mai ha fet sentir als hereus dels franquistes que procedir del franquisme fos alguna cosa incompatible amb el règim del 78, és normal que ara VOX reivindiqui simultàniament un discurs neofranquista i l'actual Constitució espanyola. Per què hi haurien de veure cap contradicció?

I això explica també l'últim ingredient de la diferència espanyola: el cordó sanitari. A França, a Alemanya, a Bèlgica... a la majoria de democràcies europees, les dretes majoritàries no es plantegen la possibilitat de pactar amb l'extrema dreta per tal de completar una majoria de govern. La tradició antifeixista de les dretes europees és massa forta com per renunciar al cordó sanitari. No ho oblidem: la dreta britànica ve de Churchill, la dreta francesa de De Gaulle, la dreta alemanya d'Adenauer. Tots van lluitar contra Hitler. A Espanya, el PP i C's han pactat tranquil·lament amb VOX allà on ha calgut: Andalusia, Madrid (Comunitat i Ajuntament), Múrcia, etc. Normal, si ben mirat a Espanya totes les dretes venen del mateix origen.

No, Espanya, amb l'ascens de VOX, no és avui més europea. És més que mai l'excepció. Fins que, en algun moment de la seva història, no sigui capaç de trencar amb el seu passat totalitari i amb el nacionalisme espanyol que encara avui l'encarna -com sí que van ser capaços de fer els altres estats occidentals de la UE- no serà una veritable democràcia euro-

pea ni un estat de dret normal. Però cal una ruptura real, no simplement estètica. No es tracta de treure Franco del Valle de los Caídos, sinó del Consell General del Poder Judicial i del Tribunal Suprem.

Catalunya independent, Europa federal

07.02.2020

Quan amb el president Puigdemont vam arribar al Parlament Europeu, aquest mes de gener, vam enviar una carta de presentació a tots els eurodiputats on fèiem un breu repàs del conflicte polític entre Catalunya i Espanya, de la seva deriva judicial i de la nostra situació com a persones directament afectades pel mateix. Atès qui eren els destinataris de la missiva, teníem especial interès a fer-los comprendre la nostra ferma convicció que el projecte europeu i el procés català estan intrínsecament relacionats. En efecte, el xoc entre Catalunya i Espanya és sobretot, al nostre entendre, un xoc entre una cultura política democràtica (europea) i una altra d'autoritària (gens europea). Europa té directament a veure amb el cas català perquè la UE, com hem repetit tantes vegades, té com a missió principal la salvaguarda de l'estat de dret. I el que està passant avui a Catalunya és sobretot l'expressió d'un estat que ha fet fallida com a estat de dret.

Per ser coherents amb aquesta visió, acabàvem la carta explicant que durant aquest mandat treballarem en dos projectes específicament europeus, però que afecten directament al nostre cas: una única llei electoral europea, per a les eleccions al Parlament Europeu, i un codi penal europeu integrat, que permeti una jurisprudència unificada. Els esforços de la JEC¹ per aplicar de manera il·legítima la

1 / Junta Electoral Central

LOREG², que ha topat amb els jutges del TJUE, i els intents patètics del Suprem per forçar la nostra extradició, que ha topat amb els jutges belgues i alemanys, ens permeten posar la nostra experiència biogràfica al servei d'aquests dos projectes que, sens dubte, suposarien un avenç substantiu en el projecte d'integració europea.

Un codi penal europeu i una llei electoral europea suposen, doncs, un pas rellevant cap a una Europa més federal? Rotundament sí. Ens interessava entrar al Parlament amb aquesta carta de presentació perquè encara avui cal aclarir que l'independentisme català -com ho ha estat sempre el catalanisme des dels seus orígens- és clarament europeista, en la immensa majoria dels seus membres. I justament perquè és europeista és avui "eurocrític", "euroexigent", i no "eurocomplacent". Perquè avui l'actual UE, l'estatu quo europeu, està molt lluny encara del que el projecte europeu i els seus ideals fundacionals reclamen.

Ho haurem de dir i repetir encara moltes vegades: la independència de Catalunya i la integració europea no són projectes incompatibles, ans al contrari. Els adversaris de l'Europa federal, ho hem explicat també moltes vegades, son si de cas els grans estats. No pel fet que siguin més o menys europeistes -hi ha alguns estats petits de la UE més euroescèptics que no pas alguns estats grans- sinó per raons estructurals. La talla que complementa la lògica d'una Europa federal és la dels estats petits (com per exemple els escandinaus) o de regions d'estats grans (com per exemple Catalunya). Barcelona, Edimburg, Hèlsinki, Copenhaguen o Ljubljana son complementàries de Brussel·les. Berlín, París o Madrid en són rivals.

2 / Llei Orgànica del Règim Electoral General

Haurem de repetir, doncs, que aquells que volem una Catalunya independent volem, també, una Europa més federal. Però d'un federalisme ben entès: no es tracta de pseudo-federar Estats grans que manen i que fan actuar tota la resta com a satèl·lits, sinó federar més aviat estats petits i regions. Els estats grans, si volem una veritable Europa federal, hauran de desconstruir-se, ja sigui per mitjà de processos de devolució radicals cap a les seves regions, ja sigui respectant el dret a l'autodeterminació de les mateixes.

Per això, contra el que s'ha dit massa vegades, casa de manera evident amb una visió federal d'Europa la proposta de les ampliacions internes. Ens referim a la idea segons la qual si una regió d'un estat que actualment forma part de la UE obté la seva independència i esdevé un nou estat, hauria de quedar incorporada de manera automàtica com un nou estat membre de la UE, si així ho vol. Sense que els altres estats de la UE ni l'estat del qual procedeix tinguin el dret d'impedir-ho. Aquest concepte d'ampliació interna facilitaria enormement processos com el català, potser l'escoès o, eventualment, el flamenc. Però més enllà de qui en tregui profit, serveix per aclarir qui té avui una visió federal i qui té una visió interestatalista del projecte europeu. Dues visions oposades. Qui diu: "quan una regió que avui forma part de la UE se separa, queda fora del club europeu, ha de tornar a picar a la porta per poder tornar a entrar i els actuals estats membres tenen dret a vetar la seva entrada", està demostrant tenir una visió no gens federalista i molt interestatalista de la Unió Europea.

Nosaltres volem una Catalunya independent dins una Europa federal. Però com podrem construir un veritable govern federal europeu si no el dotem de més legitimitat democràtica? Per això, al programa electoral portàvem, com a mesura destacada, l'elecció directa del president de

la Comissió Europea. La Comissió només podrà assumir competències que avui són dels governs dels estats si obté la seva legitimació democràtica de manera directa, i no tan indirectament com ara. El gran argument dels “brexiters” és aquest: per què hem d’estar governats per unes institucions que ningú no ha escollit? ¿Els que creiem en Europa, en comptes de limitar-nos a denunciar tot allò de demagògic que hi ha en el relat euroescèptic, seguirem regalant-los aquesta excusa perfecta -l’anomenat “dèficit democràtic” de la UE- als qui propaguen aquest relat? ¿O tenim alguna idea audaç per resoldre aquest “dèficit”?

Els mateixos que defensem una Catalunya independent hem d’estar a l’avantguarda de la idea d’una Europa federal, però abanderant la bona versió d’aquest concepte. A més del Codi Penal europeu o de la Llei electoral europea, des de Catalunya podrem posar encara moltes més idees útils i necessàries per aprofundir en la integració europea, com per exemple una harmonització fiscal -de la fiscalitat del capital- que eviti tant la competència fiscal deslleial entre països com el frau fiscal. O anar pensant en un sistema de solidaritat interregional a escala europea, que eviti la paradoxa actual d’acord amb la qual les regions riques dels països pobres tenen dèficit fiscal -com és el cas català- mentre que regions de la mateixa renda, però que són regions “pobres” dels països rics, tenen superàvit fiscal. També d’això va el federalisme europeu ben entès, en el qual, sens dubte, les principals reivindicacions de l’independentisme català hi troben un encaix indiscutible. Independentistes a Catalunya, federalistes a Europa: les dues cares de la mateixa moneda.

Lliçons europees de Perpinyà

06.03.2020

Perpinyà ha deixat unes quantes lliçons rellevants de cara a la vida política catalana. Més enllà de ser una celebració de les victòries de l'exili en el front judicial internacional, que no és poca cosa, va servir per consolidar el Consell per la República com a institució suprapartidista i transversal, per afermar el seu rol de "marmessor" de l'herència de l'1 d'Octubre i, sobretot, per projectar de manera més definida el seu relat estratègic. Relat que es podria resumir així: "Sense confrontació (democràtica, pacífica, no violenta) no hi ha victòria, però la confrontació no s'improvisa. Cal preparar-la bé i amb temps. Per tant, preparem-nos. Però comencem a preparar-nos ja."

En efecte, un dels problemes del relat de la confrontació és que, probablement, costava d'identificar l'actor que l'havia de liderar. Els que creuen (legítimament) que per guanyar n'hi ha prou amb cixamplar la base i res més que això aquest problema no el tenen. Si el seu objectiu és el progrés electoral, o sigui, ser més a les urnes, és molt evident quins són els actors que han de fer-ho possible: els partits polítics que es presenten a les eleccions. Els que creiem (legítimament) que per guanyar no n'hi ha prou amb ser més a les urnes, que caldrà fer alguna cosa més enllà d'això, tenim la responsabilitat d'explicar quina és l'organització que pretén liderar aquesta estratègia alternativa. Com va dir Gramsci, "les idees i la lluita no viuen sense organització".

És en aquest sentit que Perpinyà va ser la “posada de llarg” del Consell, en la mesura que una estratègia que fins ara potser no tenia un actor suficientment identificat i un actor que fins ara potser no havia pogut projectar de manera prou definida la seva estratègia finalment i feliçment es van trobar.

Tanmateix, més enllà de les “llicions catalanes”, la jornada de Perpinyà -que ja mai oblidarem els que hi vam ser- deixa unes quantes llicions europees. D'entrada, hi ha un joc de miralls entre aquest dia històric i un altre moment també històric: “la Retirada”, quan centenars de milers de catalans i ciutadans de la resta d'Espanya van passar per la capital de la Catalunya del Nord escapant del feixisme després de la desfeta republicana. Des d'aquelles setmanes dramàtiques de l'any 39, la ciutat no havia viscut una “invasió” comparable. Feia 80 anys que els catalans del Nord no veien passar tantes persones i, en tots dos casos, la raó d'una tal massa de gent té a veure amb l'exili provocat per un estat addicte a l'autoritarisme.

Però cal que constatem les diferències radicals entre els dos esdeveniments: si aleshores l'èxode era la conseqüència d'una derrota (militar), ara la concentració ha volgut celebrar una victòria (judicial); si llavors es fugia d'un país sotmès pel franquisme, aquesta vegada es tractava de “l'inici del retorn”. Els centenars de milers del 1939 estaven ofegats en un oceà de dolor, els centenars de milers del 2020 van ser portadors d'una onada d'esperança. I és justament el dolor d'aquells allò que ens obliga a mantenir viva la lluita per la democràcia i la llibertat, de la qual l'esperança de dissabte és la millor expressió.

La concentració de Perpinyà va ser també la constatació incontestable que Espanya ha decidit marxar -ni que sigui

parcialment de la Unió Europea. Tot Europa respecta la nostra immunitat, excepte l'estat espanyol. Si haguéssim fet la trobada 30 kilòmetres més avall, ara estaríem a la presó. I pel que sembla aquest fet no els fa vergonya. Un estat són els seus tres poders. Avui el govern espanyol segueix seient al Consell Europeu. Però el Tribunal Suprem ha decidit sostreure's de la jurisdicció del Tribunal de Justícia de la UE. Un Spexit judicial en tota regla, que sens dubte acabarà tenint conseqüències.

Perpinyà ens deixa encara dues “llicions europees” més. La imatge dels tres membres del govern a l'exili rebuts amb tots els honors pel batlle de la ciutat, Jean Marc Pujol, de Les Republicains, un partit destacat del Partit Popular Europeu, i del president Puigdemont signant el llibre d'honor de l'Ajuntament; la recepció que ens va oferir la presidenta del Consell Departamental dels Pirineus Orientals, Hermeline Malherbe-Laurent, del PSF, membre del Partit Socialista Europeu, i el discurs contundent i magnífic a favor dels drets civils i polítics que va pronunciar; la trobada amb Romain Grau a casa seva, candidat d'En Marche a les properes eleccions municipals, aquell qui la premsa gal·la bateja com “l'home de Macron a Perpinyà”, tot això són fets dignes d'anàlisi.

Perquè estem parlant de representants de tres famílies polítiques -la popular, la socialista i la liberal- que al Parlament Europeu conformen els tres principals grups parlamentaris. Els mateixos grups parlamentaris que, ara per ara, condicionats per les seves respectives delegacions espanyoles, semblen en general prou disposats a votar a favor del suplicatori. Quan els socialistes, populars o liberals europeus miren el conflicte català de lluny, o a través de les ulleres espanyoles, la visió pot estar desenfocada. Però quan ho miren de prop i amb els seus propis ulls, com és el cas de

Pujol, Malherbe i Grau, aleshores la cosa canvia. Perquè per sobre de socialistes, populars o liberals -o precisament en tant que això- són demòcrates. I com a europeus demòcrates els repugna que en un país de la UE es puguin trepitjar els drets civils i polítics d'una manera tan basta i barroera com ho fa Espanya.

En darrer lloc, Perpinyà va servir per fer entendre a Europa que el moviment independentista català està viu, molt viu, i que segueix mobilitzat. I que després de dos anys de repressió està més fort -i no més dèbil-. L'impacte a la premsa europea de l'acte del 29 de febrer va ser realment notable. I això és important perquè reabilita el relat sobre la taula de diàleg, que era l'element central que el món polític europeu tenia en el radar ara mateix quan es fixava en el conflicte català.

Perpinyà ens dona l'oportunitat d'explicar més i millor que la mobilització permanent és imprescindible en tots els escenaris, si volem que el conflicte català entri en vies reals de resolució. És imprescindible si volem que la taula "de diàleg" es converteixi en una veritable taula "de negociació". Si té sentit posar alguna esperança en aquesta taula, serà gràcies a la mobilització creixent del moviment independentista, no malgrat ella. I la mobilització serà encara més imprescindible si la negociació fracassa. Perquè en aquest cas, el que segur que no passarà és que una majoria del moviment independentista renunciï als seus objectius.

Mobilització o mobilització, sigui quin sigui l'escenari que es vagi decantant en l'àmbit institucional. Aquest és també un dels missatges de Perpinyà. Un missatge que ara Europa haurà d'escoltar atentament.

Lliçons enmig de la batalla

20.03.2020

Dies per a la desolació i per a la solidaritat. Dies per a la prevenció i la protecció de la nostra salut, assumint els sacrificis personals i col·lectius que calguin. Dies per cuidar-se mútuament, més que mai abans, i per reinventar la nostra vida quotidiana. Dies per a l'espant davant de la fragilitat biològica de la vida humana i dies per a l'admiració i l'homenatge pels principals herois d'aquesta batalla, les i els professionals del nostre sistema sanitari i d'assistència social, que ho estan donant tot, cada hora, cada minut, des de fa dies, arriscant-hi tant i tant. Dies, també, per a la confiança en la ciència i la recerca, que estan treballant de manera accelerada per trobar una cura -tractament o vacuna- que ens permeti deixar definitivament enrere aquest malson.

Aquesta pandèmia, ningú en té gaires dubtes, tindrà un impacte profund en molts sentits: en vides humanes, sobretot, però també en l'esfera econòmica i social. Probablement impactarà de manera duradora sobre els nostres valors i els nostres hàbits. Algunes lliçons (fredes) d'aquesta crisi, coses que podem aprendre d'aquest gran xoc que estem vivint, ja les podem començar a posar des d'ara negre sobre blanc:

1. En una era global, alguns riscos de salut no coneixen fronteres geogràfiques ni socials. Tots els països i totes les classes socials estan igualment exposades. El segon mort de Portugal ha estat un dels homes de l'elit financera del país. Estats Units i Xina s'acusen mútuament d'estar a l'origen de l'epidèmia. Alts càrrecs xinesos insinuen que

el “pacient 0” va ser un soldat de l'exèrcit nord-americà i els polítics de l'administració Trump contraataquen parlant del “virus xinès”. Tan absurda una cosa com l'altra. Neixi on neixi un virus així, el risc que s'expandeixi pel conjunt del planeta abans que s'hagi pogut aïllar és pràcticament incontrolable. La intensitat de la lliure circulació de persones d'una punta a l'altra del planeta és avui massa alta, irreversiblement alta, com per pretendre que aquests riscos siguin locals.

2. Precisament perquè estem davant d'un virus potencialment global, la manera més eficaç de combatre'l és “tancant fronteres”. No és cap paradoxa: per lluitar contra la globalització del virus, cal frenar la globalització dels humans que el transmeten. Però en el capítol del tancament de fronteres també podem extreure, ja, algunes primeres lliçons: la lògica de l'aïllament ha de respondre a criteris científics, no polítics. Té sentit aïllar la Llombardia italiana, el Tirol austríac o la regió xinesa de Huabei, perquè els focus del virus són regionals. No té sentit no aïllar Madrid. L'escala de l'aïllament, d'acord amb criteris epidemiològics, estarà normalment entre el nivell local -Igualada- o el regional. Pot tenir sentit tancar estats petits pel que fa a la població -Dinamarca, Bèlgica, països de l'est d'Europa, etc.- però en els estats grans, més enllà de l'imprescindible confinament, no té sentit limitar-se a dictar mesures generals sense permetre intervencions més dràstiques en punts específics del territori. L'obstinació espanyola, pel que fa a aquesta qüestió, tindrà -de fet ja està tenint- conseqüències dramàtiques.
3. Lliçons econòmiques ja en podem començar a avançar unes quantes, potser les més evidents. D'entrada, es confirma el que ja sabíem: que el nostre sistema industrial està construït sobre una cadena de producció

global, en la qual no tots els continents del planeta estan igual d'integrats, però de la qual la majoria d'ells són profundament dependents. Quan s'atura la indústria xinesa, les fàbriques d'Europa i els Estats Units tard o d'hora es veuran afectades. En segon lloc, si estem davant de la crisi més gran que hagi viscut Europa des de la Segona Guerra Mundial -tal com s'han atrevit a declarar líders com Merkel o Sassoli- aleshores cal un nou "pla Marshall" d'intervenció econòmica liderat des dels poders públics, que arribi molt de manera molt directa als ciutadans i a les empreses. Sembla que tant els estats com els bancs centrals ho han entès i que entre els EEUU i la UE anem cap a una injecció, en forma de crèdits, d'estímul monetaris i de mesures fiscals, d'un valor proper als tres bilions d'euros. Cal fer el que calgui per no caure en una recessió que deixi petita la del 2008. Ara l'argument (alemany) del risc moral segur que no té cap sentit i no es pot fer servir d'excusa.

4. Pel que fa al teletreball, una certa paradoxa: ara comprovarem, més que mai abans, fins a quin punt una part importantíssima de l'activitat laboral i econòmica no requereix de la presència física del treballador. Descobrirem el potencial del teletreball -i potser aquest sigui un dels efectes socials de llarg termini més importants d'aquesta crisi-. I al mateix temps en descobrirem els seus límits: no tota la vida productiva ni la majoria d'activitats de consum es poden fer des de casa. Si no l'impacte econòmic d'aquesta pandèmia seria irrellevant, i no és el cas.
5. El coronavirus demostrarà que les democràcies poden ser tant o més eficaces que els règims autoritaris per lluitar contra un problema d'aquestes dimensions. Segur que a Europa hi ha uns quants líders populistes intentant

pescar en el trauma social derivat d'aquesta pandèmia, amb l'argument que un poder fort i sense contrapesos reacciona de manera més ràpida i efectiva. Però és fals. La clau de l'eficàcia és actuar amb intel·ligència, pensant en els drets dels ciutadans i seguint els criteris de la ciència. Si un poder autoritari és capaç de seguir aquests criteris -com ha estat en aquesta ocasió el cas de la Xina- també pot obtenir bons resultats, certament. Però són les democràcies les més ben preparades per actuar així.

6. S'està demostrant que un servei de salut públic, inequívocament públic i universal, és molt més eficaç en la lluita contra una catàstrofe sanitària d'aquesta magnitud. Les societats europees -espero- redescobriran ara el tresor, l'immens tresor, que tenim a la UE amb els nostres sistemes de salut de titularitat pública. És ben probable que, a causa de la seva dèbil xarxa sanitària pública, el balanç dels EEUU al final d'aquesta batalla sigui molt més tràgic.
7. La recerca: davant de reptes globals, més que mai ens calen xarxes de recerca globals. Com més i millor circuli el coneixement científic, com més riques i sòlides siguin les aliances internacionals en el camp de la investigació biomèdica, més ràpid anirà la ciència en trobar el remei -vacunes, tractaments- de malalties com aquestes i tantes d'altres que ens esperen en el futur. La ciència, en el camp de la salut, és la nostra esperança. I el futur -el present- de la ciència és construir xarxes globals que permetin, justament, a partir del coneixement compartit, que els equips s'especialitzin cadascun en la seva recerca específica. Són tantes les línies a explorar, que calen molts centres investigant alhora i intercanviant resultats, en una dinàmica de cooperació competitiva.

8. Com sempre en moments dramàtics com aquest, la solidaritat ciutadana apareix com el primer i el més preuat dels nostres capitals. Aquest és el veritable capital de les nostres societats. El que les sosté, també en temps normals. Passa, tanmateix, que en una situació tan brutalment crítica, aquesta evidència brilla amb tota la seva força. On hi hagi xarxes comunitàries fortes, aquesta pandèmia deixarà menys rastre, i viceversa. I aquí també una altra paradoxa: aquesta pandèmia ens exigeix per una banda aïllament, distància física els uns respecte dels altres, i alhora ens reclama estar més pendents que mai de com està adaptant-se a la situació cadascun de nosaltres. Però aquí, de nou, una lliçó relacionada amb les tecnologies de la comunicació: al segle XIX un confinament general als domicilis hauria suposat una interrupció abrupta i molt més traumàtica dels llaços socials; avui, en canvi, els vincles es poden preservar ni que sigui com a vincles virtuals. I certament, els vincles virtuals ja fa temps que s'han convertit en una part molt important de les nostres vides. En una fase d'aïllament físic, reinventem les dinàmiques comunitàries a través de la xarxa.

Permeteu-me que acabi, tanmateix, com he començat: llarga vida a aquells que estan posant en risc les seves vides per salvar la vida d'aquells a qui aquest maleït virus amenaça. Que la nostra esperança sigui més forta que la nostra por.

Si Europa no estigués a l'altura

03.04.2020

Si la UE aquesta vegada no estigués a l'alçada probablement entraria en una decadència irreversible com a projecte polític. Aquests dies són molts els líders -inclòs el secretari general de l'ONU, Antonio Guterres- que expliquen que la pandèmia del coronavirus és la crisi humanitària més greu a la qual s'ha hagut d'enfrontar el conjunt del planeta des de la Segona Guerra Mundial. El procés d'integració europea va sorgir de les cendres d'aquella conflagració: la CECA va ser la base política sobre la qual es va impulsar la reconstrucció econòmica i social d'un continent devastat pel conflicte bèl·lic. Aleshores, els estats europeus van trobar una resposta a l'alçada de la crisi que acabaven de patir. Si avui no són capaços de fer-ho, poden posar en risc tot el que s'ha aconseguit des d'aleshores.

De moment, per respondre als efectes econòmics de la pandèmia, la UE ha emès senyals contradictoris. Entre les accions positives, les mesures del BCE, que després d'un primer moment d'indecisió sembla que està a l'alçada del moment: un pla de compra de 750.000 milions d'euros en actius públics i privats, ampliable a més d'un bilió d'euros, que hauria assegurat a qualsevol govern de la UE un finançament suficient per als seus plans d'estímul. També la Comissió Europea ha anunciat una mesura encoratjadora, que de fet era includible: la suspensió dels criteris d'estabilitat pressupostària que va fixar el Tractat de Maastricht -i que fins ara havien estat una cotilla per a les polítiques fiscals dels països que formen part de la unió monetària-.

La inquietud esclata quan concixem el debat entre els governs europeus sobre les mesures encara en discussió: l'accés al Mecanisme Europeu d'Estabilitat (MEDE) o la creació de "coronabons". Abans, però, cal una pregunta: per què necessiten els estats mecanismes de finançament addicionals, més enllà de l'enorme injecció de liquiditat que ha promès el BCE? Perquè amb el seu bazuca el BCE ara mateix només pot comprar bons estatals i això significa que, per aquesta via, els estats augmentaran enormement el seu deute públic i el seu grau de dependència dels mercats financers. Per això, els països per als quals la crisi econòmica es preveu més severa exigeixin instruments de finançament nous, a l'alçada de la situació. Instruments que -tal com reclama el grup dels 9, encapçalats per França i del qual formen part Itàlia, Espanya, Portugal, Grècia, Bèlgica, Irlanda, Eslovènia i Luxemburg - haurien de partir del reconeixement que ens trobem davant d'un xoc econòmic nítidament extern i que, per tant, haurien de basar-se en el principi de solidaritat entre tots els socis europeus.

L'antiga i inflexible negativa dels països del nord a la creació d'eurobons -d'Alemanya, Holanda, Àustria i Finlàndia, sobretot- de moment es manté intacta, per escàndol de molts ciutadans del sud que no entenen perquè se'ls ha de responsabilitzar d'una crisi econòmica provocada per un virus. L'alternativa, el recurs al MEDE, compta amb la rotunda i raonable oposició dels italians, perquè l'accés a aquest fons de rescat ha anat associat tradicionalment a unes condicionalitats que, en la pràctica, deixaven les finances dels estats que hi recorrien sota la intervenció quasi total de la cèlebre troika i els seus "homes de negre". La memòria dels rescats fallits de Grècia i de les seves condicions draconianes -i profundament injustes- encara és viva.

Davant d'aquest doble enroc, es dibuixen dues opcions

intermèdies, que potser podrien suscitar el consens del Consell Europeu. La proposta d'eliminar la condicionalitat del MEDE, que podria ser un punt de trobada entre la posició de partida d'Alemanya i la d'Espanya. I anant encara més enllà, la proposta francesa de fer uns "coronabons" limitats en el temps, durant no més de deu anys, destinats a nodrir un fons que només estaria actiu durant la fase de reconstrucció econòmica posterior a la crisi, que alguns pronostiquen llarga i difícil. Qualsevol solució financera de menys ambició que alguna d'aquestes alternatives deixaria la cohesió política entre els estats de la UE sota mínims i el projecte europeu profundament ferit.

Al costat d'això, hi ha la proposta d'un subsidi d'atur europeu. La Comissió ha aprovat aquesta mateixa setmana el pla SURE, un subsidi pagat pel pressupost comunitari, complementari dels subsidis d'atur estatals, amb l'objectiu que les empreses mantinguin en plantilla els seus treballadors, encara que ara mateix no els necessitin. Amb la mateixa finalitat d'assegurar la renda de les famílies, els Estats Units, fent gala del seu pragmatisme habitual per reaccionar davant de les grans crisis econòmiques, sembla que es decanten per una mesura més contundent, que comptaria amb el consens de demòcrates i republicans: l'*helicopter money*, una paga de 1.200 dòlars al compte corrent de cada ciutadà adult que hagi fet una declaració de la renda inferior als 75.000 dòlars l'any anterior. La versió més aproximada a la renda bàsica universal que hagi activat cap estat occidental mai fins ara -això en plena era Trump: paradoxes del coronavirus-.

En darrer lloc, atenció a la carta dels polítics italians publicada fa pocs dies a la premsa alemanya, que encara va més enllà d'aquests dos debats i, implícitament, n'obre un tercer. No només exigeix als països del nord de la UE solidaritat amb els del Sud, tot recordant la condonació

del deute alemany que la resta d'estats europeus van acordar durant la postguerra, sinó que assenyala Holanda com a paradís fiscal. I li retreu que les seves polítiques de competència fiscal deslleial han restat desenes de milions d'euros a la hisenda pública dels altres estats europeus. Cosa que posa sobre la taula una vella qüestió: ¿és possible una Unió Europea sostenible sense algun grau d'harmonització tributària, almenys pel que fa a les rendes del capital?

Més enllà de quines siguin les decisions que acabi prenent el Consell Europeu, el coronavirus ha fet saltar pels aires -ni que sigui de manera provisional- tots els tabús de l'ortodòxia econòmica: idees com els eurobons, la suspensió dels criteris d'estabilitat, la renda bàsica o l'harmonització fiscal, que fins fa quatre dies era impensable que poguessin formar part de l'agenda europea, ara mateix estan, poc o molt, sobre la taula dels governs europeus.

No ens hauria de fer ni por ni mandra coincidir amb el govern espanyol en algunes d'aquestes reivindicacions. Coincidir-hi és perfectament compatible amb la nostra rotunditat a l'hora d'assenyalar que la seva gestió de la crisi sanitària ha estat tirant a nefasta -hi ha com a mínim, tres errors, que ningú ja pot negar: no dictar un confinament més dràstic des del primer moment, en contra del criteri dels científics; centralitzar les compres en un ministeri de Sanitat que fa dècades que no compra; i donar el màxim protagonisme comunicatiu a l'exèrcit i la ministra de Defensa, cosa inaudita que no ha fet cap altre país europeu-. Però una cosa no treu l'altra. No seria intel·ligent deixar de defensar mesures tan necessàries com aquestes per la simple raó de no trobar-se amb Sánchez en la mateixa trinxera.

Ho hem dit al principi d'aquestes ratlles: aquesta vegada ens hi juguem massa. La Gran Recessió del 2008 la UE la va

resoldre de la pitjor manera possible. Aquella crisi financera va posar de manifest dramàticament els errors de disseny de l'eurozona. Una unió monetària en el si de la qual els estats per principi no poden devaluar, però que, també per definició, té desequilibris comercials interns, necessita un sistema de compensació fiscal si vol ser sostenible a llarg termini. Ja ho van explicar, quan es va fer el Tractat de Maastricht, la majoria d'economistes seriosos. La crisi del 2008 ho va confirmar de manera clamorosa. Les polítiques de Draghi al capdavant del BCE i el seu *quantitative easing* van salvar l'eurozona in extremis, de manera brillant. Però els problemes d'arquitectura institucional de la unió monetària europea segueixen allà, quasi intactes.

Ara no ens podem a permetre tornar a reaccionar de manera tan maldestra com el 2008. Plouria sobre mullat. La situació de fons és massa crítica com per tornar a fallar. I tanmateix la reacció del Consell Europeu, com sempre, està sent lenta i insuficient. Però no es tracta d'un problema de talent polític dels líders europeus -o no només o no bàsicament- sinó sobretot d'un problema de governança. L'estructura institucional de la UE és, encara avui, molt poc comunitària i profundament intergovernamental. Així és difícil que Europa pugui estar mai a l'alçada dels desafiaments que la història li va posant davant. Perquè a la UE no hi ha ningú amb poder suficient que representi l'interès general. Aquells que representen l'interès general -el Parlament i la Comissió- no tenen prou poder. I qui té poder -el Consell- és una suma d'interessos particulars, en què lògicament s'acaben imposant els més forts.

Aquesta crisi sanitària, de sobte, confronta la UE amb tots els seus debats de fons que fa temps que esquiva: la culminació de la unió monetària per mitjà d'una veritable unió fiscal, l'harmonització tributària, la creació de garanties socials

Itàlia, pedra de toc de la cruïlla europea

17.04.2020

La setmana passada l'Eurogrup - on s'asseuen els ministres d'Economia dels països de l'euro- va acord les mesures per respondre a la crisi econòmica derivada de l'epidèmia del coronavirus: 240.000 milions d'euros del fons de rescat europeu ja existent (MEDE) pels estats; 200.000 milions del Banc Europeu d'Inversions per les empreses, sobretot pimes; i 100.000 milions que aportarà la Comissió Europea -que haurà d'emetre deute propi a tal efecte- pels treballadors, per evitar els acomiadaments massius. Teòricament, més de mig bilió d'euros en total.

Però el mateix Eurogrup va admetre que es tracta d'un paquet de mesures per respondre només als efectes immediats de la crisi, a curt termini. I va reconèixer que calen altres i més ambiciosos propostes pel mig i llarg termini, pensades per finançar la reconstrucció de l'economia europea, que tothom ja dona per segur que patirà la crisi més greu des dels anys trenta -pitjor, si més no d'entrada, que la crisi derivada del col·lapse financer del 2008-. Per això han proposat als caps d'estat i de govern que s'asseuen al Consell Europeu que aprovin la creació d'un "fons europeu per a la recuperació". Un Consell que es reuneix la setmana que ve i que, de ser cert que la UE es troba davant d'una de les cruïlles més dramàtiques des de la seva fundació, afronta una de les sessions més transcendents de les darreres dècades.

Entremig, aquesta mateixa setmana, s'ha celebrat un Ple del Parlament Europeu, on hi ha hagut un sorprenent consens, força majoritari, en una qüestió bàsica: la resposta de l'Eurogrup, de la Comissió Europea i del Consell Europeu no estan fent prou, vista la gravetat del xoc econòmic i social al qual s'enfronta la societat europea. Alguns critiquen que aquestes tres institucions -les diferents peces del poder executiu comunitari- estan reaccionant amb massa lentitud. D'altres al·leguen que mig bilió d'euros és una xifra del tot insuficient per pagar la factura de la crisi. Els més audaçs denuncien que el MEDE no deixa de ser un mecanisme de crèdits, que augmenta el deute públic i que algun dia s'hauran de retornar, i reivindiquen que allò que necessiten els estats avui són inversions a fons perdut finançades per la UE. Els italians, per acabar-ho de reblar, desconfien -i no sense raó- de la clàusula de l'acord de l'Eurogrup segons la qual, en aquesta ocasió, els rescats del MEDE estaran exempts de cap mena de condicionalitat. Com creure's això, si el tractat que regula el MEDE diu tot el contrari?

Per garantir que el proper Consell Europeu estigui a l'alçada d'aquesta greu hora històrica, el Parlament ha aprovat una proposta per portar la idea del nou "fons de recuperació" a la seva màxima expressió: un fons finançat amb els anomenats "bons de reconstrucció", que serien emesos com a deute conjunt europeu i estarien recolzats en el pressupost de la Comissió Europea. Una proposta té derivades molt rellevants. D'entrada, encara que es tracti d'un fons temporal, orientat exclusivament a sortir de la crisi econòmica provocada del coronavirus, no deixa de ser una forma incipient d'eurobons, aquells que Merkel va prometre que no existirien mai mentre ella fos viva. Fa unes setmanes el coronavirus va obligar Trump a acceptar una forma incipient de renda bàsica, limitada en el temps; ara sembla a punt d'obligar Merkel a acceptar una forma, també incipient i limitada en el temps,

de deute europeu mutualitzat. Ironies de la història

A més, si aquest fons s'ha de finançar amb bons emesos per la Comissió i aquesta emissió de deute comunitari ha de ser recolzada pel pressupost comunitari, el sostre de despesa d'aquest pressupost haurà de fer un salt de gegant, fins al 2% del PIB europeu com a mínim -i aleshores els tradicionals i extenuants debats sobre si aquest pressupost havia d'estar una mica per sobre o una mica per sota de l'1% hauran quedat polvoritzats per les circumstàncies-. En darrer lloc, com podria la Comissió disposar d'un pressupost d'aquesta magnitud sense obrir la porta als anomenats recursos propis, és a dir, sense crear els seus propis impostos? La crisi del coronavirus ha obert de bat a bat la porta d'un debat fins ara massa somort: la necessitat de bastir un veritable sistema tributari europeu, sense el qual un fons europeu de reconstrucció sembla poc menys que inviable.

Aquests dos dies de Ple s'han sentit paraules molt grosses, crides molt ambicioses i proclames molt solemnes. Amb la millor intenció, certament. Amb la voluntat que tots plegats tinguem consciència -i sobretot els líders europeus- de la gravetat del moment històric que estem vivint. S'ha sentit eurodiputats dient que Europa “no es juga simplement el seu futur, sinó la seva pròpia supervivència.” Algú altre dient que ha arribat l'hora dels “Estats Units d'Europa”. Molts reclamant la mutualització del deute europeu, “perquè si del que es tracta és de reconstruir l'economia europea, això hem de fer-ho junts i per tant hem de pagar-ho entre tots”.

Algú ha recordat que quan l'estagflació dels anys 70, Europa va superar aquella crisi econòmica gràcies a la proposta de Jacques Delors d'avançar amb determinació en la construcció del mercat comú, i que ara necessitem una proposta d'una ambició similar, sinó superior. No ha faltat qui ha recordat

que d'aquesta crisi econòmica cap estat europeu no s'en podria salvar tot sol i que, per tant, no es tracta de reclamar de "solidaritat dels forts cap als dèbils" sinó de "solidaritat entre iguals". Molts han repetit l'argument segons el qual, si estem parlant de pitjor crisi econòmica a la qual s'ha hagut d'enfrontar Europa des de la Segona Guerra Mundial i d'aquella crisi en vam sortir gràcies al "pla Marshall", ara necessitem un nou "pla Marshall" adaptat als nostres temps, capaç d'impulsar un procés de reconstrucció econòmica comparable. La idea subjacent en tots els casos: a una crisi de màxims no es pot respondre amb una resposta de mínims.

Es tracta d'arguments que podria subscriure pràcticament en la seva totalitat. De fet, alguns d'ells els he defensat des d'aquestes mateixes pàgines, en els darrers articles. I tanmateix, escoltant-los en la tranquil·litat relativa de l'hemicicle, m'ha assaltat la pregunta de si tanta valentia discursiva no és, en realitat, un símptoma que el Parlament Europeu (PE) té encara poc poder i que, per tant, allà la retòrica és fins a cert punt gratuïta.

En qualsevol cas, una pregunta és inevitable: serà el Consell Europeu capaç d'aprovar l'ambiciosa -m'atreveixo a dir històrica- proposta que li reclama el PE? Qüestió que es pot formular d'una altra manera: quina raó tindria Alemanya per bloquejar una proposta així? I dic Alemanya perquè els països del bloc del Nord -Àustria, Finlàndia i Holanda- la seguiran si acaba cedint. La resposta més habitual és aquesta: Merkel s'ho ha de pensar dues vegades abans d'acceptar segons quin grau de mutualització, perquè això podria provocar una allau de populisme nacionalista i euroescèptic al seu país i l'auge electoral de l'extrema dreta de l'AfD.

Tanmateix, potser la pregunta correcta sigui aquesta altra: quines seran les forces del populisme nacionalista que es

desfermaran en cas que no es tanqui un acord com el que proposa el PE? No son pocs -i em compto entre ells- els qui pensen que Itàlia és la baula feble de la tempesta perfecta a la qual aquesta pandèmia mundial ha empès a la UE. Sense un acord polític ferm i eficaç dels líders europeus, que permeti verificar de manera irrefutable que aquesta crisi s'afronta de manera solidària, és possible que sigui a Itàlia on s'imposi de manera irreversible una narrativa euroescèptica.

Probablement el Consell s'enfronta a un dilema diabòlic: ¿quin euroescèpticisme és pitjor: el dels populistes nacionalistes del Nord, que no volen saber res de la UE si aquesta crea mecanismes estables de solidaritat entre els països del Nord i els del Sud, o el dels nacionalistes populistes del Sud, que troben en una possible manca de solidaritat intracuropea l'excusa perfecta per atiar la seva deriva antieuropea?

En el cas d'Itàlia no es pot adduir falta de capacitat de reacció davant de l'epidèmia, perquè aquest va ser el país europeu per on va entrar el virus i no va tenir cap marge de temps addicional per preparar-se. Si per manca de solidaritat europea, Itàlia acabés abocada a una crisi de deute sobirà com la que va patir Grècia després de la crisi del 2008, ja podem fer saltar totes les alarmes. Itàlia no és Grècia. I el mateix podríem dir de França o Espanya. Són països irrecatables, pel volum del seu deute, en cas que la seva crisi econòmica els acabi deixant als peus dels cavalls dels mercats financers.

Una Itàlia de dol pels seus morts i contrariada amb la UE, si aquesta no està a l'alçada, pot deixar el projecte europeu a la vora del precipici. Perquè sense un "fons de reconstrucció" potent no està escrit enlloc que Itàlia -com tampoc França o Espanya- pugui evitar una crisi de deute sobirà quan la factura pública de la crisi es dispari. I una Itàlia irrecatable,

no podria convertir-se fàcilment en una Itàlia temptada d'abandonar l'eurozona? Quin futur tindria l'euro sense Itàlia? I quin futur la Unió Europea sense l'euro? O tot això és només un malson que mai podria fer-se realitat?

Com serà el món després del coronavirus? Com serà l'organització de les nostres societats després d'una pandèmia que ha fet que més de 4.000 milions de persones hagin estat o segueixin estant confinades a les seves cases durant setmanes o fins i tot mesos, en segons quins països? Mai un percentatge tan alt de la població mundial havia hagut d'alterar d'una manera tan dràstica la seva vida habitual, simultàniament i per una mateixa causa. Un xoc social mundial com aquest -imaginen molts- farà del tot impossible que, un cop superada la crisi sanitària i la crisi econòmica global que se n'està derivant, les coses puguin tornar a ser com abans.

Tanmateix, sembla arriscat fer pronòstics gaire concrets sobre quins són els canvis que ens esperen. Què seguirà sent com sempre i què ja no tornarà a ser mai més igual? Ningú, ara mateix, està en condicions de contestar amb massa certesa a aquesta pregunta. De moment, tot són intuïcions, i d'allò més diverses. Hi ha qui "creu" que es tracta d'una crisi de la qual en sortirem relativament ràpid i que generarà poques transformacions socials realment profundes. Una mica com la crisi del 2008, que en el primer moment semblava que havia de forçar la "refundació el capitalisme" (Sarkozy dixit) i que deu anys després podem constatar que no ha provocat gaires canvis rellevants en les regles del joc bàsiques del sistema.

Alguns estan convençuts que estem assistint a la fi d'un cicle socioeconòmic, el cicle neoliberal, iniciat a mitjans dels anys 70. El principal dubte d'aquells que donen el neoliberalisme per liquidat és si d'aquest paradigma social, que ha imperat durant quasi cinquanta anys en una bona part del planeta, en sortirem amb noves regles i nous instruments que permetin enfortir la cooperació a escala internacional, o amb una tendència cap a un major replegament nacional. A la globalització neoliberal, en què els mercats governaven la societat mundial, què la substituirà: ¿una globalització no neoliberal, en què la societat mundial es mantingui integrada però estigui governada des d'una renovada "esfera pública comuna", o una reducció dràstica del grau de globalització, en què els estats-nació recuperin una part del protagonisme que els mercats globals els havien arrabassat?

Entre els més audaços, hi ha els que veuen en aquesta crisi l'inici del final de tot un sistema econòmic: l'ocàs definitiu del capitalisme industrial, nascut fa 250 anys, al qual se li han cantat les absoltes tantíssimes vegades des que va néixer, totes elles inútilment, però al qual aquesta vegada li hauria arribat, ara sí, l'hora definitiva. De fet, tots els amants de la història mitjanament informats saben que la pesta negra, que va assolir Europa durant el segle XIV, va tenir un paper decisiu en el col·lapse de l'ordre econòmic feudal i l'adveniment del capitalisme comercial. Tant o més que el descobriment de la impremta o l'espòli d'Amèrica per part dels imperis espanyol i portuguès. La Covid-19 serà la pesta negra dels nostres dies?

El risc de decantar-se per una hipòtesi o altra és que les ciències socials són males amigues dels pronòstics -a diferència de les ciències "naturals". La història de la humanitat, per definició, està oberta. Menys del que voldríem -perquè, com saben els sociòlegs, la llibertat humana està més condicionada

per “lleis” socials del que ens pensem però més del que caldria per fer prediccions fiables. Pronosticar l’avenir de les nostres societats ens situa, inevitablement, a mig camí entre la ciència i la literatura.

Tanmateix, un cop assumida aquesta ceguera relativa sobre el nostre futur, és possible dir alguna cosa ja avui empíricament constatable sobre les conseqüències que aquesta crisi sanitària i el seu impacte en les nostres vides quotidianes tindran sobre l’evolució de les nostres societats? En podem dir, com a mínim, una: durant aquest confinament planetari, vivint d’una manera diferent de com vivim normalment, hem hagut de fer coses que no havíem hagut de fer mai fins ara, o no amb tanta intensitat. És a dir, hem “après” a fer coses que fins ara mai havíem fet. I els aprenentatges es caracteritzen, justament, pel fet que tenen alguna cosa d’irreversible. Això val també pels aprenentatges col·lectius. Certament, un cop superada la catàstrofe, podem tornar tots als nostres comportaments anteriors. Però ni tan sols això faria que allò que hem après col·lectivament es desaparengués del tot.

Quines coses hem hagut d’“aprendre”? Dues, molt particularment. D’entrada, hem hagut de reduir el consum, en molts casos a conseqüència de la caiguda dels ingressos, i en d’altres pel simple fet que una part del consum és impossible de fer-lo sense sortir de casa. En segon lloc, hem hagut de resoldre una bona part de les nostres interaccions socials a través de la xarxa, molt més del que ho havíem fet fins ara, ja sigui en l’esfera familiar i privada, en la laboral i professional, en l’esfera de les institucions polítiques o en la de l’activitat cultural. El teletreball s’ha instal·lat en la vida de molts de nosaltres.

La interacció d’aquests dos “aprenentatges” -menys consum

i més teletreball- podria tenir alguna conseqüència rellevant per a la “societat del dia després”? D'entrada, cal acabar de confirmar si, com molts indicis apunten, l'extensió massiva del teletreball té un impacte positiu sobre l'eficiència i la productivitat de les organitzacions -en el cas d'aquelles que poden substituir el treball presencial per treball a distància sense aturar el seu procés productiu, és clar-. De confirmar-se, estaríem parlant de la possibilitat de garantir la mateixa producció d'una sèrie de sectors amb menys temps de treball.

Una qüestió clau en la història de les societats contemporànies -l'era de la humanitat en què la productivitat global del sistema econòmic ha crescut de forma exponencial i ininterrompuda- ha estat a què dedicar els guanys en eficiència que el progrés tecnològic proporciona: a incrementar el consum o a incrementar el temps lliure? Durant el segle XIX i una part del segle XX les societats occidentals van repartir la millora de la productivitat entre tots dos objectius. A principis del segle XIX la setmana laboral mitjana d'un treballador britànic era de més de 60 hores, un segle després era de 50 hores i després de la Segona Guerra Mundial baixa fins a les 40 hores. El salari mitjà d'aquest mateix treballador va augmentar dels 1.500\$ a principis del XIX, 5.000\$ a principis del XX, 7.000\$ el 1950 fins a 20.000\$ l'any 2000 (en \$ constants).

Què ens diuen aquestes dades (i d'altres que ara no tenim capacitat per reproduir aquí)? D'entrada, que la jornada laboral no para de reduir-se entre durant el segle XIX i una part del segle XX. I ho fa, per cert, gràcies de la lluita sovint duríssima de centenars de milers de treballadors, que en alguns casos van assumir un nivell d'heroisme i de sacrifici personal que la nostra memòria històrica tendeix a oblidar amb massa facilitat. Quan any rere any celebrem l'1 de maig, no hauríem d'ignorar que, quan l'any 1889 la

Segona Internacional va decidir convertir aquesta data en el Dia Internacional del Treball, ho va fer per homenatjar els “Màrtirs de Chicago”, cinc líders sindicals anarquistes d'un coratge i un idealisme estremidors que just acabaven de ser cruelment executats, com a represàlia per les mobilitzacions que tres anys abans havien aconseguit imposar la jornada laboral de 8 hores als EE.UU.

En segon lloc, des que a partir dels anys 70 en la majoria de països s'assoleixen les 40 hores setmanals, la setmana laboral s'estabilitza: la reducció incessant dels 150 anys anteriors s'ha aturat en sec en els darrers 50 anys. En darrer lloc, mentre la jornada es va reduir la renda mitjana augmentà moderadament, però creix de manera molt més intensa a partir del moment en què la jornada s'estanca. És com si, després de 200 anys de repartir l'increment de la productivitat de manera equilibrada entre més renda i reducció del temps de treball, amb l'arribada del cicle neoliberal tot el progrés tecnològic s'hagués dedicat íntegrament a incrementar els nivells de consum mitjà de les nostres societats, oblidant el temps lliure.

Ara que la crisi ens ha distanciat -ni que sigui provisionalment i de manera obligada- dels nostres hàbits de consum, podem reprendre la dinàmica prèvia al cicle neoliberal? ¿Podem decidir -no en termes de preferència individual sinó com a preferència social col·lectiva- que volem dedicar els increments de productivitat, de nou, a conquerir més temps lliure per a la nostra esfera personal, en comptes de seguir incrementant els estàndards mitjans de consum? (Sense que això, deixem-ho clar, impedeixi incrementar els nivells de renda d'aquelles famílies treballadores que encara avui tenen una capacitat de consum massa allunyada de la mitjana. Disminuir les desigualtats de renda hauria de ser perfectament compatible amb frenar l'increment del nostre

nivell de consum mitjà.)

Però si ho volem així, caldrà aleshores evitar la “paradoxa del teletreball”: que podent provocar una reducció de la jornada, en la mesura que suposa una major eficiència, acabi provocant la seva extensió, en la mesura que difumina la frontera entre l’espai domèstic i l’espai laboral. Caldrà, doncs, trobar les regles del joc adequades per tal d’assegurar que el teletreball ens serveix per reduir la jornada, no per allargar-la, i per facilitar la conciliació, no per dificultar-la. Abans, però, haurem de tornar-nos a preguntar, com a societat, on ens realitzem més: en el temps lliure o en el consum? I, per avançar, haurem d’intentar construir un consens majoritari al voltant de la resposta.

Recuperant reformes (no tan) radicals

15.05.2020

Com de profundes seran les transformacions que la crisi de la Covid-19 provocarà en les nostres societats? Des de fa dos mesos, tenim la mirada fixada en aquesta pregunta. És una de les qüestions que més ens obsedeix en aquests temps inesperadament convulsos. Com canviarà el nostre sistema econòmic? I la geopolítica mundial? Com ho faran els nostres valors i costums?

Anhelem que aquesta crisi no sigui només una tragèdia, cosa que ja ningú podrà discutir mai vista la quantitat de vides humanes que aquest virus s'ha endut amb una precipitació tan cruel. Molts malden perquè sigui també una oportunitat per canviar les coses de manera més o menys radical, des de la convicció que només serà possible superar aquesta crisi si canviem les regles del joc i que, per tant, el món que trobarem després de la Covid-19 inevitablement ha de ser diferent del que el que teníem tot just fa quatre mesos. Com ho hem de fer perquè sigui no només diferent, sinó millor?

Si ens centrem en l'esfera econòmica, no hauria de passar-nos desapercebut un fenomen interessant. Una de les conseqüències imprevistes de la crisi és que ha tornat a posar a l'agenda algunes reivindicacions que, des de ja fa dècades, cren defensades sense excessiu èxit en l'àmbit del què genèricament podem anomenar les esquerres, de divers signe i condició. Propostes i reformes que, certament,

mai havien desaparegut de l'agenda del debat públic i de les institucions polítiques -ja siguin parlaments, governs o organitzacions internacionals- però que, fent una aproximació realista, semblaven lluny de ser implementades. No perquè no fossin legítimes ni raonables, sinó perquè es confrontaven a resistències vàries: ja fossin meres resistències intel·lectuals o culturals, ja fossin interessos poderosos als quals aquestes reformes amenacen més o menys directament.

Penso concretament en quatre reivindicacions que a molts els deuran sonar com a velles conegudes: la renda bàsica de ciutadania; la reducció de la setmana laboral; la construcció d'un sistema tributari europeu i d'un sistema d'eurobons; i la condonació del deute extern dels països pobres. No són propostes tan radicals com puguin semblar a primera vista. De fet, si s'analitzen conceptualment, es tracta de reformes relativament modestes. Però vist que fa tant de temps que estaven, poc o molt, bloquejades, la seva posada en pràctica tindria, sens dubte, alguna cosa de revolucionària. La novetat, ara, rau en el fet que mai tants actors i tan diversos des d'un punt de vista ideològic les havien considerat com una opció a considerar seriosament.

La versió de la renda bàsica que han posat en pràctica governs conservadors als Estats Units i al Japó està plantejada com una mesura excepcional i transitòria, per combatre la crisi econòmica, i fins i tot podria ser que hagi estat dissenyada com una acció populista amb intencions electorals. Però hi ha un fet indiscutible: els ciutadans d'aquests dos països hauran experimentat com els seus respectius governs els ingressaven uns 1.000 \$ a la butxaca (1.200 als EUA i 900 al Japó) d'un dia per l'altre, sense cap altra condició que haver fet la declaració de la renda (EUA) o tenir la nacionalitat (Japó). I molt serà que això no obri el debat de si és possible convertir aquesta mesura provisional en una mesura definitiva.

Certament, els Bancs Centrals poden finançar una renda bàsica d'un mes, com ha estat el cas, però no una renda bàsica permanent, que només es podria sostenir a partir de recursos fiscals. No hi ha política monetària que pugui finançar una renda bàsica indefinidament, però hi ha moltes polítiques fiscals capaces de fer-ho. No seria lògic que els ciutadans, un cop experimentada la renda bàsica, vulguin saber de quines polítiques fiscals caldrien per mantenir aquesta experiència?

La condonació del deute extern dels països pobres és un clàssic dels moviments de la societat civil dedicats a la lluita pel desenvolupament del Sud i la lluita contra la pobresa. De fet, va ser sempre una de les reivindicacions centrals dels Fòrums Socials Mundials i el moviment altermundialista. Actualment, les polítiques de gestió del deute extern dels països pobres estan vehiculades a través del que es coneix com la Iniciativa HIPC (Heavily Indebted Poor Countries) liderada pel Banc Mundial. Aquesta Iniciativa ve a ser una mena d'empat entre els països del Sud i els moviments socials que reclamaven una condonació rotunda i incondicional del deute, i els països i les organitzacions financeres internacionals que havien exercit de creditors, que o bé es resistien o bé posaven condicions molt estrictes per acceptar la condonació. Com que amb la crisi es preveu que la capacitat dels països del Nord per dedicar recursos a les polítiques de desenvolupament del Sud es reduïxi dràsticament, s'estan aixecant veus, entre Parlaments i les ONGs, en favor de permetre uns processos de condonació més ràpids, menys condicionats i més ambiciosos.

Sobre la reducció de la jornada de treball, d'una banda, i sobre la necessitat d'un sistema fiscal europeu, de l'altra, no afegirem gairebé res més que no hàgim explicat en alguns dels articles anteriors. Per reduir la jornada, una de les claus

rau en com incorporarem el teletreball en les nostres empreses i en el nostre teixit productiva. El teletreball és només un instrument i es pot fer servir per a un determinat objectiu -com per exemple la conquesta de més temps lliure- o per tot el contrari. Dependrà de les nostres preferències col·lectives.

És evident que l'experiència del teletreball que han fet molts treballadors durant aquests mesos de confinament s'ha produït en unes circumstàncies excepcionals i no precisament ideals: sense unes regles prèviament establertes entre treballador i empresa que defineixi exactament què és el temps de treball quan l'activitat laboral es fa a distància, o amb molts casos amb els fills a casa i els pares encarregant-se de la seva escolarització, per posar només dos exemples. Però això no treu que el teletreball pugui suposar un guany en la productivitat de molts sectors econòmics i que aquest guany no es pugui traduir en més temps lliure, sense necessitat que les famílies hagin de perdre renda.

Pel que fa al sistema fiscal europeu, és corprenedor veure la immensa majoria dels grups polítics al Parlament Europeu donant suport a la idea de bastir un veritable sistema d'impostos europeus: impostos sobre les emissions de carboni de les importacions, amb l'objectiu de protegir alhora el New Green Deal i la competitivitat exterior de les empreses europees, la taxa sobre les grans empreses digitals, la taxa sobre les transaccions financeres o un impost de societats amb una base comuna harmonitzada. Aquests són només alguns exemples d'una possible fiscalitat europea. N'hi ha d'altres. Potser ara seria el moment de posar sobre la taula l'impost progressiu sobre el capital que va proposar, amb gran rebombori, l'economista francès Thomas Piketty ara farà set anys.

En qualsevol cas, la realitat està impactant amb tota la seva brutalitat sobre les institucions europees. Si Europa no és capaç de bastir un Fons de Reconstrucció ambiciós el projecte europeu molt probablement naufragaria de manera irreversible. Un Fons d'aquesta magnitud -el Parlament Europeu reclama que no baixi dels 2 bilions d'euros- requereix la garantia del pressupost de la Unió Europea. Però aquest pressupost només pot garantir un Fons així si més que dobra el seu volum, passant de menys de l'1% al 2% del PIB europeu. I, en efecte, això vol dir que la UE ha d'incrementar dràsticament els seus recursos propis. I la manera més coherent amb el projecte europeu d'aconseguir aquest augment és mitjançant un sistema d'impostos europeus.

Veurem com totes aquestes “velles” reivindicacions de les diverses esquerres socials i polítiques, petites utopies pràctiques, convertides en realitat? Després de la Segona Guerra Mundial el món va viure canvis i reformes que mai abans hagués imaginat. Per exemple, l'impost sobre la renda als EEUU i a la majoria de països europeus va assolir taxes marginals del 70%, el 80% i fins al 90%, fins aleshores mai vistes, independentment de quin fos el color polític dels governs d'aquests països. En moment de grans trasbalsos socials i econòmics, hem vist materialitzar canvis que fins aleshores semblaven inimaginables. Probablement, allò converteix uns temps en revolucionaris no és la radicalitat de les seves reformes sinó el simple fet de dur-les a la pràctica.

ESTATS
 Espanya
 Perpinyà
 Repte
 Votants
 independentència
 SLAVIA
 Cartes
 sobir
 Ànima
 Nova Democràcia
 Governança
 Desconstruint
 història
 Nova Europa
 República
 Europa
 pa
 lliçons
 Economies
 Nova Economia
 moment
 BATALLA
 Principi
 Laboratori
 Economia
 Federal
 Trilema
 Estasbourg
 independentisme
 SERVICI
 Procés Català
 federal
 Anima
 Luxemburg
 unió
 Espanya
 Nova Europa
 República
 Europa
 pa
 lliçons
 Economies
 Nova Economia
 moment
 BATALLA
 Principi
 Laboratori
 Economia
 Federal
 Trilema
 Estasbourg
 independentisme

El moment hamiltonià

29.05.2020

“Moment hamiltonià” (de la UE) és un dels conceptes de moda aquests dies entre els mitjans de comunicació i els think tanks especialitzats en els afers europeus. Amb aquesta expressió fan referència a una decisió del tot transcendental per a la història dels Estats Units que Alexander Hamilton, un dels pares de la revolució nord-americana, va prendre el 1790. Les tretze colònies d’ultramar que havien lliurat la guerra d’independència contra la Corona britànica havien quedat severament endeutades després de la seva victòria, set anys abans. Hamilton, primer secretari del Tresor sota la presidència de George Washington, va decidir que el govern federal assumís el deute de totes aquestes excolònies, ja convertides en estats i que durant aquells primers anys de la independència s’havien articulat entre elles per mitjà d’un model confederal.

La solvència de cadascun d’aquests estats, individualment considerats, era fràgil i el risc d’impagament de molts d’ells era més que probable. Hamilton va cancel·lar aquests tretze deutes separats i els va unificar en un sol fons de nova creació -el “fons d’amortització de deute”- que seria responsabilitat del govern federal. Això va suprimir de cop la pressió financera a la qual estaven sotmesos cadascun dels estats i, traspasant al nivell federal aquest deute, va aconseguir reduir-ne dràsticament els interessos, cosa que va suposar un estímul gens menyspreable per a l’economia d’aquell país acabat d’estrenar.

Aquesta seria la història del “moment hamiltonià” vist des d’una perspectiva econòmica. Mirat des d’un punt de vista polític, la decisió de Hamilton va ser rellevant perquè va permetre agrupar en un sol conjunt el que fins aleshores eren tretze estats dispersos. En altres paraules, va fer que allò que fins aleshores era una confederació d’estats es convertís, ja per sempre, en un únic estat federal. Contra la visió de Jefferson i Madison, partidaris d’una idea confederal de la Unió, en què el poder residís fonamentalment en cadascun dels estats, Hamilton defensava un projecte federal, en què fos el govern comú qui tingués el principal pes polític. Amb la unificació del deute, el pols entre Hamilton i Jefferson es va saldar definitivament en favor del primer.

La diferència entre un model polític confederal, un federal i un centralista és prou coneguda: en el primer, les parts concentren la majoria del poder i el govern central mana realment poc; en el segon, el poder està repartit de manera equilibrada entre les parts i el govern central; en el tercer, el govern central concentra la majoria del poder. La Unió Europea és, avui, l’únic model polític netament confederal que hi ha al món. La Comissió Europea -el govern central- mana menys o, més ben dit, mana molts menys que el Consell Europeu -on s’asseuen les parts, és a dir, els estats i on, a més, les decisions importants es prenen per unanimitat, cosa que dona a cadascuna d’aquestes parts, individualment considerada, un poder notabilíssim.

La història ens ensenya que els models confederales són poc estables i han tendit a no resistir el pas del temps a llarg termini. En la majoria dels casos, o bé s’han disgregat donant lloc a una pluralitat d’estats independents -com seria el cas de l’Imperi Austrohongarès- o bé han acabat evolucionant cap a una veritable federació -a banda dels EEUU, podem trobar més casos com el de la Confederació Helvètica, per exemple-

La Unió Europea, amb els seus poc més de seixanta anys de vida i la seva relativament curta història sembla confirmar aquesta “llei de les confederacions”: només pot superar l'amenaça de la disgregació fent avenços en la direcció d'una major integració federal.

Per què hi ha qui creu que la UE està vivint el seu “moment hamiltonià”? La setmana passada Merkel i Macron van fer una proposta conjunta per respondre a la brutal crisi econòmica que viuran les societats europees a conseqüència de la crisi de la Covid-19: un fons de reconstrucció de mig bilió d'euros, finançat amb deute comú europeu, a distribuir entre els estats en forma de transferències -no de crèdits- sotmeses a algun tipus de condicionalitat. La iniciativa franco-alemanya intentava saldar amb un compromís equilibrat la disputa que des de l'inici de la crisi ha enfrontat els països del nord i el sud de la UE. Els primers, partidaris que les ajudes siguin crèdits a retornar i fortament condicionats. Els segons, reclamant que les ajudes siguin transferències a fons perdut sense condicions. Merkel i Macron van apostar per combinar la part més raonable de cada posició: transferències (com vol el sud) però condicionades (com exigeix el nord).

Aquesta setmana, la Comissió Europea, recollint en allò fonamental el plantejament franco-alemany, ha posat sobre la taula la seva proposta, que ara haurà de ser objecte de debat i aprovació per part dels 27 estats. Al mig bilió d'euros se li afegeixen 250.000 milions d'euros més en forma de crèdits. La condicionalitat es concreta en la necessitat que els diners es gastin a través de programes europeus -els existents o alguns de nova creació- de tal manera que, d'una banda, Brussel·les mantingui el control sobre la manera com s'executen aquestes transferències i, de l'altra, aquests diners serveixin per avançar més ràpidament cap a l'economia verda i digital que alguns d'aquests programes persegueixen. I pot

ser que la condicionalitat es concreti, també, en la necessitat de fer reformes que permetin als estats més afectats per la crisi millorar la seva competitivitat i assolir el seu equilibri fiscal. Reformes molt benvingudes, sempre i quan la millora de la competitivitat no es basi en la reducció dels costos laborals i l'equilibri fiscal no es tradueixi en retallades.

Tornem a Hamilton. Què té de transcendental aquest pla de la Comissió, des del punt de vista polític? Hi ha tres elements centrals de la proposta que suposen passos que la UE no s'havia atrevit a donar mai fins ara: aquest fons es finançarà mitjançant l'emissió de deute per part de la pròpia Comissió; requerirà que el pressupost de la Comissió es dobli, fins a un 2% del PIB europeu; i arrossegarà, molt probablement, la creació d'impostos europeus. Es tracta de passos històrics? Si els llegim a la llum de la decisió de Hamilton de l'any 1790 d'unificar el deute dels tretze estats en un únic deute comú potser haurem de concloure que sí.

Crear deute europeu a gran escala, dotar a la Comissió d'una capacitat d'acció pressupostària com mai fins ara i posar les bases, per tímides que siguin, d'un sistema tributari europeu són probablement els passos més importants cap al federalisme que hagi fet mai la Unió Europea fins ara. Perquè la creació de la moneda única, no ens confonguem, és perfectament compatible amb un paradigma confederal, com els darrers vint anys demostren a bastament. En canvi, aquests tres passos, en cas que s'acabin confirmant, ens farien travessar la fina frontera que separa el confederalisme actual del model federal, tal com l'exemple de Hamilton ens recorda.

Passos parcials i tímids, però passos inequívocs cap al federalisme. Que ens haurien de servir per reprendre alguns debats sobre el futur del projecte europeu que a Catalunya ens interessin especialment. En primer lloc, el de la de-

mocratització de la Unió i les seves institucions. La guerra d'independència de les tretze colònies es va fer al crit de "No taxation without representation". Li donarem a la Comissió la capacitat d'endeutar-se, de posar impostos comuns, li doblarem el pressupost, però els ciutadans seguirem sense triar directament els polítics que han de gestionar tot aquest poder? Avui el Parlament Europeu representa els ciutadans de la UE i formalment aprova el nomenament del president o presidenta de la Comissió. Però triar, el que es diu triar, a la senyora Von der Leyen la van triar els 27 caps de govern que s'asseuen al Consell Europeu, i encara no tots.

En segon lloc, el debat de la subsidiarietat i el paper de les regions i dels estats petits dins la UE. Per què a Catalunya li hauria d'interessar més una UE més federal que no una UE confederal? Molt senzill: en un model confederal, el poder principal el segueixen conservant les parts, és a dir, els estats. En un model federal, en canvi, els estats cedeixen poder al govern central -en aquest cas, la Comissió-. I, ai làs!, el nivell polític i administratiu que es complementa de manera natural amb un govern federal europeu són les regions i els estats petits, en cap cas els estats grans.

Per això, des de Catalunya, en les properes setmanes, farem molt bé d'insistir que els diners del fons de reconstrucció, en el cas dels grans estats, vagin des de Brussel·les directament a les regions i a les grans ciutats, i que siguin aquestes administracions les que, degudament acompanyades per les instàncies comunitàries, en gestionin la seva correcta, transparent i eficaç execució. En el cas d'Europa, el "moment hamiltonià" hauria de significar més federalisme, sí, però també i alhora més subsidiarietat.

Merkel i la UE: fase 3

12.06.2020

Quan la Gran recessió del 2008, aquella crisi que segons Sarkozy havia de servir per “refundar el capitalisme sobre unes noves bases ètiques”, Angela Merkel ja feia tres anys que era cancellera. La posició alemanya davant d’aquella crisi -liderada intel·lectualment pel seu ministre de finances, Wolfgang Schäuble- va ser responsabilitzar cada país europeu de la seva situació. Alemanya, i amb ella la resta de països del nord de la UE, van defensar una versió rígida, simple i injusta de la tesi del “risc moral”: cal evitar els incentius que porten als països a tenir comportaments econòmics irresponsables. Si els estats del sud de la UE estan devastats econòmicament a causa de les seves males praxis, no seria una bona idea pagar-los els plats trencats, perquè aleshores mai aprendran la lliçó i les causes de la seva mala situació econòmica quedaran sempre sense corregir -això és, més o menys, el que van a dir els estats europeus rics del nord-.

La tesi del “risc moral” tenia, en aquell context, dos problemes importants. El primer, que no era certa. La crisi havia tingut el seu l’origen en l’epicentre del sistema financer mundial -els EEUU- i la deplorable regulació dels mercats financers globals havia permès la seva propagació per la resta d’economies. Les responsabilitats de la crisi a Espanya, a Itàlia o a Grècia era de les seves elits polítiques i empresarials i el seu “capitalisme d’amiguets”, sí, però també dels bancs alemanys i francesos que en el cas d’Espanya, per posar un exemple, havien jugat a invertir alegrement en una banca que tothom sabia que estava perillosament exposada

al sector immobiliari i la seva bombolla insostenible. Qui ha de valorar el risc d'un crèdit? L'entitat que el concedeix o el client que el demana sense saber ni un borrall de finances? La responsabilitat és, com a mínim, compartida.

Tanmateix, el problema de la tesi del "risc moral" no era només que atribuís en exclusiva als països del sud una "culpa" que en realitat era de tots. El més greu d'aquesta tesi és que forçava als països del sud a una política d'austeritat fiscal que, tal com havien alertat la majoria d'economistes seriosos, va tenir efectes pro-cíclics i no va fer sinó agreujar la gravetat de la recessió. Les retallades van fer que als països mediterranis de la UE la crisi econòmica fos més llarga i més profunda del que hagués estat si des del primer moment, ja des del 2009, s'hagués optat per una altra estratègia.

Així, d'aquella crisi i la manera de gestionar-la se'n poden extreure lliçons per al conjunt de la UE: l'austeritat és contraproduent i allunya els països dels objectius que suposadament pretén assolir; quan la recessió de l'economia real s'acaba traslladant, tard o d'hora, als mercats de deute públic de països com Itàlia o Espanya, es pot endur l'euro per davant; que els països que formen l'eurozona intentin salvar-se per si sols potser pot funcionar en el curt termini, però a llarg termini sembla una estratègia destinada al fracàs. Compartir moneda vol dir, poc o molt, estar en el mateix vaixell: si aquest s'enfonsa, es pot acabar enfonsant per a tots.

Tot això no vol dir que no puguem extreure, també, lliçons nacionals de la crisi del 2009. Pel que fa a les causes (secundàries) de la recessió en cada país: la insensatesa de la banca espanyola amb la bombolla immobiliària, per exemple, és indiscutible. O pel que fa a la manera de respondre davant la crisi: el sistema laboral alemany en l'àmbit de la indústria

té una certa lògica cooperativista, que permet que els ajustos en el mercat de treball es fessin via reducció de jornada i de salaris, i no via atur, mentre que el mercat laboral espanyol va fer els ajustos a base d'acomiadar el personal. La diferència entre l'increment de l'atur entre ambdós estats durant els anys 2009 i successius és eloqüent i escandalosa. El paradigma de l'austeritat va aguantar tres anys -masses, certament-. Però el 2012 ja estava clar que el rescat de Grècia havia estat un fracàs. Els mercats del deute atacaven les primes de risc italianes, espanyoles i franceses sense pietat i ja tothom sabia que la recepta grega era inaplicable per als tres països grans del sud de la UE. Va ser al juliol d'aquell any quan Mario Draghi, qui ha passat a la història com "el salvador de l'euro", va dir la seva cèlebre frase: "El BCE farà tot el que calgui per preservar la unió monetària. I creguin-me, serà suficient." L'endemà els mercats de deute van començar a recular immediatament.

L'entrada en escena del BCE va marcar el principi del final de la crisi econòmica i l'inici de la recuperació. Una intervenció que, tanmateix, s'executaria en contra d'aquells que fins aleshores havien marcat la pauta de l'ortodòxia fiscal des d'Alemanya, amb Jens Weidmann, president del totpoderós Bundesbank, al capdavant. Merkel, tanmateix, va abandonar la posició proausteritat que havia defensat fins aquell moment i, en la pugna entre Weidmann i Draghi, es va alinear sense escarafalls però obertament amb aquest segon. La declaració franco-alemanya donant suport a la política d'expansió monetària del BCE, pocs dies després de les històriques paraules de Draghi, certificava el gir de la cancellera.

La UE havia trigat quatre anys a reaccionar. Havia calgut que l'economia grega caigués per un precipici i que la italiana i l'espanyola estiguessin a punt de caure-hi perquè

el govern alemany permetés que el BCE fes allò que hauria pogut fer des del principi de la crisi i que no li havien deixat fer fins aleshores. De fet, la veritable política d'estímul de les economies del sud de l'euro no arribaria pròpiament fins al 2015, tres anys més tard, amb les anomenades polítiques monetàries d'expansió quantitativa (QE: quantitative easing). Però la conclusió de tot plegat era que les lliçons europees de la crisi començaven a ser reconegudes: un cop confirmat que les retallades no reactiven l'economia -suposen els ortodoxos que la inversió privada reapareix com el manà quan es redueix el dèficit públic-, quan la idea que cadascú s'espavili i resolgui el seu dèficit tot solet a base de retallades es demostra inútil, aleshores el BCE va al rescat dels estats, finançant-los no directament, però sí indirectament.

Teòricament, les polítiques de QE s'havien d'acabar l'agost del 2019. Però la tardor següent va irrompre el coronavirus, el nou i inesperat protagonista de l'economia europea -i mundial-. A principis del 2020, la recent estrenada presidenta del BCE, Christine Lagarde, es va afanyar a fer la seva versió del "whatever it takes" de Draghi. Allò que en la crisi anterior havia costat més de quatre anys, aquesta vegada s'aconseguia en menys de quatre setmanes. Què havia canviat?

D'entrada, aquest cop semblava molt difícil, per no impossible, al·legar la tesi del risc moral per anar en contra de la intervenció del BCE i de la solidaritat entre els diferents països de la UE. Si el responsable de la crisi és un virus que ens amenaça a tots per igual, com podríem responsabilitzar els diferents països de la UE de la seva crisi econòmica? I si la causa de la crisi no són les praxis econòmiques irresponsables, aleshores ja no existeix el risc que l'ajuda vinguda d'Europa les incentivi. Si el 2009 els estats del nord van atribuir al sud una "culpa" que en realitat era de tots, el 2020 potser

serà més fàcil fer entendre que la “culpa” no és de ningú.

En segon lloc, aquesta vegada la consciència que l'eurozona no pot funcionar si una part dels seus membres cauen en una recessió aguda -i que, per tant, la crisi dels estats del sud pot acabar repercutint negativament en l'economia dels estats del nord- sembla més clara. D'aquí la declaració de Merkel segons la qual “l'estat nació per si sol no té futur”. D'aquí els discursos altisonants -però no per això equivocats- dels líders europeus apostant per una sortida solidària de la crisi. “O ens en sortim junts o no ens en sortim” és el mantra oficial aquests dies en les institucions europees.

Tanmateix, la història com sabem no acaba aquí. Més enllà de l'activisme monetari del BCE, aquesta vegada la reacció de la UE davant la crisi incorpora una novetat que no seria exagerat qualificar d'històrica: la creació d'un fons de recuperació, finançat per mitjà de deute comú europeu, que emetrà la Comissió Europea i que obligarà a doblar el sostre de despesa del pressupost d'aquesta institució, la qual es gastarà la majoria d'aquests diners en programes pensats perquè els països econòmicament més afectats per la pandèmia surtin de la crisi a còpia d'impulsar la imprescindible transformació verda i digital dels seus sistemes productius. Com de costum, una declaració franco-alemanya ha donat l'impuls decisiu a aquesta solució.

Però si seguim atentament la cronologia dels fets dels quatre darrers mesos, veurem que l'entusiasme alemany amb la idea d'un fons finançat amb deute comú, al principi de la crisi i fins fa tot just un mes, era molt escàs. Per què, doncs, aquest nou i transcendental gir de Merkel? A mitjans de maig, un actor inesperat va entrar en escena: el Tribunal Constitucional alemany, aliant-se amb l'ortodòxia weidmanniana, es va despenjar qüestionant la constitucionalitat del “bazuca”

monetari del BCE, que uns anys abans havia rebut la benedicció del Tribunal de Justícia de la UE. A banda del terrabastall jurídic que suposa que el TC del país més gran de la UE qüestioni les decisions del TJUE, la sola possibilitat que el BCE perdés la seva capacitat d'acció degué generar calfreds a més d'un líder europeu només de pensar-hi. No en va aquesta sentència dels jutges de Karlsruhe ens retrotrauria a l'escenari previ a 2012, del qual ja en sabem conseqüències.

Fonts que es pretenen ben informades han explicat aquests dies a la premsa europea que la sentència del TC alemany ha estat determinant perquè Merkel es decidís a fer el pas en favor del fons de reconstrucció i el deute comú. Perquè si el paraigua del BCE perilla, aleshores ja només queda la carta de la política fiscal comuna. És més, sembla que Merkel fins i tot seria partidària que, quan arribi el moment de retornar aquests diners, a partir de l'any 2027, ja s'hagi instaurat un sistema tributari europeu, amb impostos propis, que garanteixi a la Comissió una autonomia financera molt superior a l'actual. Un dels avenços més rellevants de la UE en moltes dècades, si és que s'acaba produint.

Tot això seria menys versemblant si no fos perquè el primer semestre del 2021 la presidència de la UE correspondrà a Alemanya. Podria ser que la cancellera volgués deixar com a llegat polític -tot corregint de manera considerable les posicions inicials del seu mandat- una major integració federal de la UE, per mitjà d'un sistema fiscal europeu? Una proposta així, per cert, implicaria la modificació dels Tractats de la UE, tasca àrdua, per no dir titànica, perquè requereix de la unanimitat de tots els estats membres. Només Alemanya, amb la veterana i respectada Merkel al capdavant, pot arribar a plantejar-se un objectiu de tanta ambició.

De la cancellera en fase 1, convençuda de l'austeritat, vam passar l'any 2012 a una Merkel en fase 2, còmplice de les polítiques d'expansió monetària de Draghi. Aquest 2020 hem vist una nova Merkel en fase 3, beneint l'emissió de deute europeu i les transferències directes als estats més tocats per la crisi. La veurem l'any 2021 anant encara més enllà, liderant la reforma dels Tractats per tal de dotar la UE d'una capacitat d'acció fiscal mai coneguda fins ara? Com de lluny ens durà Merkel en fase 3?

prejudicis Estrasburg independència Lòvaina
Economia
INDEPENDENTISME
BATALLA judges
Catalunya Cruïlla
Ànima Cor
Catalunya Europa
POBLELLA Espanya Impostos
Independent moment
Impostos Principi
NÒN historia
Europa
Estat República
SER Federal
Laboratori
Procés Català
PERPINYÀ
alçats judici

Les línies mestres del que estan discutint aquests dies els 27 líders de la UE per tal de fer tan curta com sigui possible la severa crisi econòmica que ens espera, comencen a estar més o menys clares. Sembla molt segur que es crearà un nou fons, el tan comentat fons de recuperació, i que es finançarà amb bons emesos per la Comissió Europea, és a dir, mitjançant deute comú europeu. Sembla bastant segur que, per tal de donar suport a aquesta emissió de deute comunitari, el sostre del pressupost comunitari assolirà prop del 2% del PIB europeu, el doble del què havia estat fins ara -no havia anat mai més enllà de l'1%-. Sembla força segur que una part dels diners d'aquest fons es vehicularan a través del pressupost de la mateixa Comissió, però que una altra part, la majoritària, es transferirà directament als Estats. Sembla que una part d'aquesta "ampliació pressupostària" es gastarà per mitjà dels programes habituals de la Comissió -com els fons de cohesió, per citar un exemple- i la resta es dedicarà a finançar programes de nova creació -com *EU4Health*, dedicat a impulsar una política comuna de salut europea.

Sembla, també, que els estats de la UE rebran una part dels diners en forma de transferències, a fons perdut, i una part en forma de crèdits, que hauran de retornar i que incrementaran el seu deute públic, tot i que ara mateix no podem saber la proporció de cada cosa. I sembla finalment que, en qualsevol cas, aquests diners estaran subjectes a algun tipus de condicionalitat. Ara mateix, els líders europeus estan embrancats en una intensa negociació sobre

aquestes dues darreres qüestions: quin percentatge dels fons en donacions i quin en préstecs? Quina ha de ser la intensitat i el tipus de condicionalitat de les aportacions europees? Són els dos grans debats del moment a les capitals comunitàries.

Dues discussions molt complexes i rellevants, certament. Tanmateix, n'hi ha una tercera encara més transcendental des d'un punt de vista polític, i tant o més difícil que les altres. Quan la cosa va de diners, les preguntes importants tampoc són tantes. Sabem d'on treure els diners: dels mercats financers. Quan el Consell Europeu hagi resolt la seva negociació interna sobre la condicionalitat i la distribució entre crèdits i transferències, sabrem també com i on gastar-los. Tanmateix, quedarà una pregunta pendent: com els tornarem?

Si el fons es finança mitjançant bons europeus, algun any caldrà començar a pagar els rendiments als inversors que hagin comprat aquest producte financer. I aquest any, pel que sembla, serà el 2027. Com ens ho farem quan el 2027 arribi el moment de tornar els diners -per mitjà del pagament dels interessos- que els mercats financers ens hauran deixat a partir del 2020 o el 2021? Aquest és probablement el debat políticament més rellevant de tots els que té ara la UE entre mans i, precisament per això, els líders europeus han decidit posposar-lo per a més endavant.

Se suposa que fins al 2027 encara hi ha temps per abordar aquesta discussió i trobar una proposta que susciti l'imprescindible consens dels 27 estats de la UE que una qüestió com aquesta requereix. Es tracta d'un debat políticament transcendental perquè confronta els diferents estats amb la qüestió de fons -quasi existencial- sobre què és la UE, com hauria de ser en el futur, quin és el model cap al qual volem avançar, més federal o més intergovernamental,

i quin és el grau d'integració política al qual estan disposats a arribar.

Més enllà, o més ençà, de les derivades filosòfiques de la discussió, hi ha tres opcions a l'hora d'afrontar la pregunta de com tornem els diners. La primera: augmentar les contribucions dels estats membres en el pressupost de la UE. Una idea complicada. Pensem que avui dia, el pressupost europeu té tres fonts de finançament: drets de duana (vora el 15% dels ingressos totals), una part taxada de l'IVA que cobren els estats (al voltant del 13% dels ingressos) i la transferència per part dels estats membres d'un percentatge igual per a tots del seu PIB -o, per ser més exactes, de la seva renda nacional bruta-. Aquesta tercera font de finançament va néixer al seu moment com a subsidiària de les altres dues, és a dir, només s'activava si els aranzels i l'IVA no bastaven per cobrir les necessitats de despesa de la Comissió Europea. Tanmateix, des de finals dels anys noranta el seu volum s'ha triplicat i avui dia suposa més del 70% dels ingressos i, per tant, finança la major part del pressupost de la UE.

Aquesta estructura d'ingressos genera, des de fa anys i de manera inevitable, un debat políticament espinós: qui és i qui no és contribuent net a les arques comunitàries. És el tan controvertit assumpte del saldo fiscal que a Catalunya coneixem prou bé, tot i que en el cas de l'Estat espanyol el problema té unes dimensions -tant pel que fa al volum, com pel que fa al seu marc legal i polític i a l'eficiència de la seva gestió- que el fa completament diferent del cas europeu. Sigui com sigui, a la UE hi ha països que posen més diners al pressupost comunitari del que reben a través dels programes europeus i viceversa. I això, lògicament, obre tota mena de controvèrsies sobre la justícia o la injustícia d'aquests dèficits i superàvits fiscals. Controvèrsies que els partits més euròfobs dels països rics del nord de la UE aprofiten,

de manera demagògica, per al seu discurs antieuropeu. Ja es veu, doncs, que aquesta segona opció no sembla una gran idea: només servirà perquè els greuges relatius als saldos fiscals i el seu ús interessat per part dels euroescèptics vagin a més.

La segona opció seria retallar el finançament dels programes de la Comissió a partir del 2027, per tal d'alliberar una part del pressupost comunitari per pagar els rendiments dels bons europeus. Seria, per descomptat, la menys europeista de les opcions i, molt probablement, l'opció preferida dels euroescèptics. Si els bons europeus seran, de fet, una quarta font de finançament per a la UE, arribarà un dia que, a diferència de les altres tres, aquesta nova font s'apagarà. Si arribat aquest moment els estats membres no volen augmentar les seves contribucions, la UE no només es quedarà amb els ingressos de què disposava abans de la creació del fons de recuperació, sinó que a més tindrà un deute a retornar. És a dir, els ingressos de sempre però amb una despesa nova. Per això, els poc partidaris d'incrementar les contribucions nacionals probablement seran molt partidaris que el 2027 retornem el pressupost de la Comissió a la seva dimensió precrisi, vora l'1%, tal com és ara, cosa que significaria reduir uns programes europeus que en els anys precedents (2020-27) se suposa que hauran crescut considerablement. La resta dels ingressos quedarien disponibles, així, per començar a pagar els rendiments dels bons. L'inconvenient d'aquesta alternativa sembla prou clar: faria tornar cap enrere el govern de la UE, la Comissió Europea, després haver-la fet anar endavant durant uns quants anys, cosa poc compatible amb la visió d'aquells que volen avançar cap a una UE més forta, més integrada i més federal.

Queda, doncs, la tercera opció: construir un sistema tributari de la UE, basat en impostos comunitaris. És una bona idea?

Ho és, sens dubte, per a aquells que fa temps que reclamen que cal completar la unió monetària amb una veritable unió fiscal. Són moltes les veus que adverteixen, des de fa anys, que sense una major integració fiscal l'eurozona no serà viable a llarg termini. De fet, l'establiment d'un sistema tributari europeu seria potser el pas més important de la UE des de la seva fundació, al costat de la introducció de la moneda única.

La idea és bona, sobretot, quan analitzem els candidats: en quins impostos es podria basar aquesta política fiscal comuna? D'entrada, l'anomenada *border carbon tax*, un aranzel que haurien de pagar els productes importats des de fora de la UE, en funció dels nivells d'emissió de gasos contaminants del seu procés de fabricació. És a dir, un "impost verd" a les importacions que protegiria la competitivitat dels productors europeus, que en els propers anys hauran d'aplicar normes més estrictes per combatre el canvi climàtic. Una taxa així evitaria completament el desagradable debat sobre les contribucions nacionals i els saldos fiscals, perquè la seva base imposable serien les economies de fora de la UE.

A més, aquest aranzel verd és la proposta més coherent amb el New Green Deal, la gran prioritat política de les institucions europees en aquest moment històric: la transformació de l'economia europea en una economia verda i digital, o més ben dit, posar la digitalització al servei de l'objectiu de convertir la UE en una economia plenament descarbonitzada -zero emissions de CO₂- a partir del 2050. Com podria Europa avançar cap a aquest objectiu tan ambiciós sense impactar en la competitivitat de les seves empreses? Unes empreses amb zero emissions requereixen unes inversions que, d'una banda, poden millorar la seva eficiència però que, de l'altra, generen uns costos a curt termini que les seves competidores de fora de la UE ara no

tenen. La *border carbon tax* reconciliaria els dos objectius: protegiria la competitivitat del teixit empresarial de la UE en el seu trànsit cap a una economia verda.

Vegem altres candidats, sense afany de ser exhaustius. Un sistema tributari europeu es podria basar també en l'anomenada taxa Google. Les empreses de l'economia digital obtenen uns beneficis gegantins, però paguen unes sumes ridícules d'impost de societats -perquè estan altament globalitzades en un món en què els sistemes fiscals segueixen sent de base nacional-. Alguns estats de la UE han començat a implantar-la pel seu compte, però aquesta taxa té molt més sentit si es planteja a escala europea que a escala estatal. I també ens permet esquivar força bé l'incòmode debat dels contribuents nets, perquè estem parlant d'empreses globals: seria bastant forçat i artificial mirar les bases imposables d'aquest impost separades per països.

Un bon candidat és també l'impost sobre el capital que va proposar Piketty ara fa uns anys. També aquest impost té molt més sentit com a impost europeu que com a impost estatal. Aquesta taxa sobre totes les formes de patrimoni tindria la virtut -sagrada virtut- de contribuir a reduir les desigualtats en una societat europea que, molt probablement, sortirà d'aquesta crisi bastant més desigual del que ja ho era abans de la covid-19. Impostos europeus, doncs, per avançar alhora cap a una Europa políticament més integrada, amb una economia més verda però igual de competitiva, i socialment més igualitària -però només una mica, per desgràcia-. Semblen bons motius per dur-los a la pràctica.

Del procés europeu al procés català

10.07.2020

Amb permís dels lectors, proposo un joc: es tractaria de fer un compendi d'alguns dels arguments que s'han anant desgranant en aquestes "Cartes", des dels seus inicis ara farà quasi dos anys fins a les més recents, i posar en relleu com s'interrelacionen entre si. Relligar-los tots en un mateix fil argumental ens hauria de proporcionar una certa visió sobre quin és el futur possible de la UE i com aquest futur pot facilitar o dificultar que el moviment d'independència català culmini la seva lluita.

La crisi, dèiem, està precipitant un grau d'integració en l'esfera fiscal que fa només dos o tres anys li hauria semblat inimaginable a qualsevol observador mínimament atent de la política europea (carta 36: *Merkel i la UE: fase 3*). De moment, ja està decidit que Europa emetrà deute propi -una versió diguem-ne conjuntural dels fins ara tan controvertits eurobons- i va guanyant força la posició d'aquells que, per tal de tornar aquest deute, volen crear un veritable sistema tributari europeu, basat en impostos propis (carta 37: *Impostos europeus*).

Aquestes decisions suposen l'avenç més rellevant que hagi fet fins ara la UE des del seu model confederal originari cap a un model federal (carta 35: *El moment hamiltonià*). I és que la crisi econòmica derivada de la crisi de la covid-19 ha posat Europa davant d'un dilema radical: si no fa passos

decidits en favor d'una major integració fiscal, passos que molt probablement l'acabaran arrossegant cap a una major integració política, correrà un risc real d'endur-se la moneda única pel davant (carta 31: *Si Europa no estigués a l'altura*). Però el progrés de la UE cap a un model federal no hauria de quedar limitat a l'esfera fiscal. Per què no aprovar una única llei electoral europea per a les eleccions al Parlament Europeu? O avançar cap a una unificació dels sistemes penals dels diferents països? (carta 28: *Catalunya independent, Europa federal*). Al capdavant, si del que es tracta és de garantir millor els drets fonamentals dels ciutadans, una unificació a escala europea d'un part de la normativa electoral i penal dels diferents estats només pot ser beneficiosa per a aquells europeus que procedim de països amb escassa cultura democràtica. La pandèmia, a més, ha posat de manifest la necessitat d'avançar cap a una major integració també en l'esfera sanitària. Per això, la Comissió, en aquests moments, està intentant posar les bases d'una veritable política europea de salut, que contribueixi a homogeneïtzar a l'alça la qualitat dels sistemes sanitaris de cada estat.

La crisi del 2009 es va gestionar com es va gestionar, per part dels països de la UE, i amb els anys s'ha confirmat que aquella aposta per les retallades ha estat un caldo de cultiu molt propici per al retorn dels populismes -de dretes, per descomptat- (carta 17: *Resposta populista o resposta republicana*). Ara sembla que els líders europeus han entès millor que no pas fa deu anys que si la crisi econòmica torna a ferir profundament les classes mitjanes europees, i particularment les dels països del sud, l'onada populista no farà res més que guanyar embranzida (carta 32: *Itàlia, pedra de toc de la cruïlla d'Europa*). I quan l'onada populista de dretes agafa embranzida, mai se sap fins on pot acabar portant.

Per això, crear un fons de recuperació per intentar assegurar que aquesta vegada la crisi, tot i ser profunda, serà curta, que en sortirem ràpid i que no ens quedarem empantanats en una recessió de deu anys, tal com ens va passar en la crisi anterior, no és només una decisió de política fiscal: és, sobretot, una manera de salvar la democràcia i l'estat de dret. De la mateixa manera que crear la Comunitat del Carbó i l'Acer l'any 1951 no era només una mesura de política comercial, sinó una manera de blindar el continent contra el retorn del nacionalisme totalitari que l'acabava de destruir.

No és causalitat, doncs, que mentre la UE desplega els seus mecanismes d'integració fiscal, progressi també en els seus mecanismes de control del funcionament de l'estat de dret als països membres. La Comissió Europea ha obert recentment un procediment per permetre monitorar les vulneracions del *rule of law*, i el Parlament Europeu està treballant per, anant més enllà, crear un instrument robust per tal d'avaluar de manera objectiva les violacions de les regles de l'estat de dret i la democràcia, i dels drets fonamentals en general, amb el propòsit que un cop acreditades, hi hagi conseqüències reals per als estats infractors. A l'actual UE, les institucions europees poden sancionar els estats que se salten límit de dèficit, però no fan absolutament res amb aquells estats - com l'espanyol- que se salten els límits de l'estat de dret. I hi comença a haver un corrent de fons que considera que això no pot seguir així (carta 26: *On Europa es jugava l'ànima, sí.*)

Si és cert que la UE avança cap a una major integració fiscal i cap a un major control del respecte de l'estat de dret -que, com hem dit, no deixen de ser les dues cares de la mateixa moneda- és legítim que des de Catalunya ens preguntem en quina mesura aquest "procés europeu" influeix en el "procés català" i en quin sentit ho pot fer. En aquestes pàgines, des

d'un bon començament hem explicat reiteradament que una Europa més federal podria generar unes condicions més propícies per al procés català d'autodeterminació (carta 2: *DUI i Europa federal*). Si la desconstrucció dels grans estats nació facilita una major integració política en l'aspecte federal, aquesta dialèctica és encara més evident en la direcció inversa: com més competències assumeixen les institucions europees, menys riscos suposen per a l'estabilitat del sistema la creació de nous estats dins de les actuals fronteres de la UE (carta 6: *El principi d'estabilitat*).

En una UE més integrada políticament, més federal, el paper dels estats membres dista molt de ser el dels vells estats nació del segle XX (carta 12: *Ser estat ja no és el que era*). Per això, avui els processos d'ampliació interna dins de la UE suposen, objectivament, un trasbals molt menor que no pas un procés d'independència tradicional i, per tant, la UE del segle XXI podria demostrar molta més flexibilitat a l'hora de respectar el principi d'autodeterminació dins de les seves fronteres. Caldria, tanmateix, que aquests processos d'autodeterminació de les regions de la UE que aspiren a la independència responguessin a criteris democràtics i coherents amb els valors europeus (carta 4: *Les regles de Varufakis*). I en aquest sentit, el precedent d'Escòcia, tot i que el Regne Unit hagi acabat fora de la UE, segueix sent d'una gran utilitat (carta 19: *'Thank you', Mr. Corbyn*).

També l'enfortiment dels mecanismes de protecció de l'estat de dret, si es confirmen, juguen a favor del procés d'independència català. Espanya ha quedat atrapada en un dilema tràgic: o se salta els drets civils i polítics per intentar reprimir -sense gaire èxit- el moviment independentista català o s'asseu en una taula a negociar el dret a l'autodeterminació de Catalunya (carta 21: *El trilema d'Espanya*). De moment, ha triat, amb les conseqüències que tots sabem. Però aquest

camí, el de la violació de l'estat de dret, si es verifica que la UE vol avançar pel camí contrari, té els seus límits. (carta 25: *Per què Espanya no és un estat de dret (de veritat)?*). El doble estàndard entre Espanya, d'una banda, i Hongria i Polònia, de l'altra, no és sostenible a llarg termini. L'excepció espanyola és un problema greu per a la credibilitat de la UE com a bastió de la democràcia (carta 27: *L'excepció espanyola*).

Catalunya esdevé, així, un afer europeu. (carta 1: *On Europa es juga l'ànima*). En un moment en què la crisi econòmica posarà a prova la resistència de l'estat de dret a Europa, la deriva autoritària d'un dels seus estats demogràficament més importants -l'espanyol- és un problema greu per a tots aquells que volen preservar la UE com un espai de drets i llibertats. (carta 8: *Escenari principal*). Al final, doncs, acabem sempre al mateix lloc. Necessitem la integració fiscal per combatre eficaçment una crisi econòmica que, si no es resol bé, pot enfortir els populismes de dretes i, per tant, pot fàcilment amenaçar els fonaments de la democràcia europea. Necessitem gestionar de manera negociada i no per la via repressiva les demandes d'autodeterminació dels pobles sense estat de la UE per la mateixa raó: per preservar els nostres estats de dret. I són les pròpies passes cap a una UE cada vegada més federal les que generen les condicions perquè aquest objectiu -la gestió negociada de l'autodeterminació- esdevingui realitat.

A cada keynesianisme, la seva governança

24.07.2020

“Dia històric per la UE” va córrer a piular el president francès, Emmanuel Macron, per celebrar l’acord que el Consell Europeu va aconseguir la matinada del dissabte a diumenge de la setmana passada, després de quatre dies de cimera i de negociacions incansables. Més enllà de la retòrica, no és ociós fer un balanç mínimament objectiu i detallat per aclarir si, efectivament, s’estan fent passos en la bona direcció, si es tracta de passos suficients, si es tracta de passos de gegant o, al contrari, la UE avança a pas de tortuga en el context d’una crisi econòmica que, ara per ara, s’intensifica de manera galopant.

En aquell Consell Europeu, els líders dels vint-i-set estats membres van prendre bàsicament dos grans acords. D’una banda, la creació d’un Fons de Recuperació (el que tècnicament s’anomena una Facilitat) de 750.000 milions d’euros, que els diferents estats membres rebran ja sigui en forma de crèdits o de transferències a fons perdut. De l’altra, l’aprovació del Marc Financer Plurianual (en anglès les MFF) de la UE, que no és altra cosa que el pressupost ordinari de les institucions europees, bàsicament de la Comissió Europea, per al període 2021-2027.

Pel que fa al primer dels acords, no és exagerat afirmar que, efectivament, es tracta d’un pas històric en la història de la

UE. Per primer cop des de la seva fundació, la UE emetrà deute públic, a través de la Comissió Europea. La reacció rotundament contrària, aquesta setmana, dels diputats més radicalment euroescèptics del Parlament Europeu és la prova que si no estem davant d'una modalitat dels tan anhelats eurobons, poc se'n falta. Si no volem anomenar aquest deute amb aquesta paraula tabú i associar-lo al concepte de mutualització del deute, podem parlar de "deute europeu comú" i estarem dient, si fa o no fa, el mateix.

Algú pot dir que el volum del Fons és insuficient, vista la magnitud de la crisi i el forat que està generant en el PIB i en les hisendes dels estats membres de la UE. D'acord. Algú pot dir que l'acord ha arribat tard, perquè aquests diners no arribaran als diferents països beneficiaris fins el gener 2021, quan la crisi ja farà molts mesos que estarà causant estralls. Algú pot dir que la proporció entre crèdits i transferències és inadequada i que el percentatge de transferències hauria d'haver estat més alt. D'acord. Però si comparem aquest acord del Consell amb la reacció de la UE davant la crisi del 2009, la diferència certament és abismal.

El pitjor d'aquest acord és que la disponibilitat dels fons per part dels estats membres no s'ha condicionat d'una manera clara al respecte per part d'aquests de l'estat de dret, dels principis i valors fundacionals de la UE i respecte de les lleis europees. Aquí els països de l'Est han aconseguit -per alguna cosa tenen dret de veto dins del Consell Europeu, com tots els altres- difuminar molt i molt aquesta condicionalitat. D'aquesta manera, Orban podrà seguir perseguint dissidents mentre rep diners d'Europa. I el Tribunal Suprem espanyol podrà seguir ignorant les resolucions del TJUE i podrà seguir abusant del Codi Penal, sense cap por de posar en risc ni un euro del Fons de recuperació europeu.

Si la condicionalitat política del Fons és insuficient, en canvi la condicionalitat macroeconòmica ha quedat molt més consolidada. Cosa que suposa una arma de doble tall. D'una banda, els acords estan vinculats a l'anomenat "Semestre europeu", que no deixa de ser un mecanisme de vigilància de la consolidació fiscal dels estats membres, que fins ara anava estretament lligada al Pla d'Estabilitat i Creixement. De l'altra, el Consell ha condicionat els diners del Fons a l'anomenat "fre de mà", que ve a ser una idea a mig camí entre el que reclamaven els estats "frugals" del Nord - Holanda, Dinamarca, Àustria i Suècia- i el que defensaven els estats del Sud, entre ells Espanya o Itàlia. Els primers volien que tots els estats presentin el pla d'inversió al qual pensen dedicar les transferències procedents del Fons davant del Consell Europeu i que aquest l'hagi d'aprovar per unanimitat. És a dir, a la pràctica estaven reclamant tenir dret de veto sobre la manera com Espanya o Itàlia, per posar dos exemples, s'han de gastar els diners vinguts d'Europa. Els segons no en volien sentir ni parlar, d'aquest dret de veto, i exigien plena llibertat per gastar-se els diners com ells considerin. No és un debat fàcil: d'una banda, des d'una perspectiva catalana ens pot semblar tranquil·litzador que els presidents d'estats seriosos com Dinamarca o Suècia vigilin els plans de despesa del govern espanyol; de l'altra, en termes de legitimitat tampoc és del tot raonable que uns senyors que només han votat al seu país decideixin quines inversions es fan als altres estats.

Anem al segon acord: l'MFF. Aquí, el balanç és força negatiu, perquè el Consell ha reduït dràsticament el volum d'aquest pressupost ordinari plurianual, en comparació amb la darrera proposta que havia posat damunt la taula la Comissió Europea abans de la pandèmia i que el Parlament Europeu ja havia avisat, en el seu moment, que li semblava clarament insuficient. Així, partides centrals de la Comissió

com són les dels Fons de Cohesió, el Fons Social Europeu, els fons en què basa la Política Agrícola Comuna, el programa de recerca “Horizon 2020” o el nou programa de Salut anomenat “EU4Health”, han sofert retallades considerables, de proporcions diferents segons els casos. El pitjor cas és el d’aquest darrer, que havia de servir per posar en marxa una veritable política sanitària comuna a escala europea: la reducció passa dels 8.000 milions d’euros previstos inicialment a 1.700 milions.

Aquesta reducció del MFF és una conseqüència inevitable de la reducció de les contribucions que fins ara feien els quatre estats frugals més Alemanya a aquest pressupost comú. Són faves comptades. No oblidem que el pressupost de la UE s’alimenta, bàsicament, de les contribucions dels estats membres, que es calculen com un percentatge del PIB de cada estat. El Consell Europeu, per tal de vèncer la resistència dels quatre frugals contra el Fons de Recuperació, va acordar reduir la contribució d’aquests estats per sota del que, d’acord amb la regla general, els correspondria. Com una mena de “xec de devolució”, que en el seu moment ja havia arrencat el Regne Unit de Margaret Thatcher com una condició per no sortir de la UE.

Paradoxes de la història: allò que en el seu moment havia irritat tant als més europeistes -l’anomenat “xec britànic”- i que amb la sortida del Regne Unit de la UE semblava que no s’havia de tornar a produir mai més, s’acaba d’estendre a ni més ni menys que a cinc estats, alguns dels quals s’havien comptat històricament entre els més europeistes però que, al mateix temps, es compten entre els contribuents nets -és a dir, que aporten a la UE més del que reben-. Diguem que per poder fer el pas més europeista que ha fet Europa en molt de temps -a saber, l’emissió de deute conjunt- ha calgut acompanyar la decisió amb un instrument -els xecs de

devolució- que històricament ha anat associat a les postures més euroescèptiques.

Davant d'aquestes retallades del MFF, tanmateix, la reacció del Parlament Europeu ha estat fulminant i totalment transversal: des del Grup de l'Esquerra Unida Europea al Grup Popular Europeu, passant pels Verds, els Liberals i els Socialistes, una gran majoria de les famílies polítiques del Parlament ja han fet saber que no tenen la més mínima intenció d'aprovar aquesta proposta de MFF retallada pel Consell Europeu. Tinguem en compte que l'acord del Consell Europeu sobre el Fons Recuperació no necessita l'aprovació del Parlament i per tant aquest no el pot vetar -val a dir que tampoc ho hagués fet, perquè és la part de l'acord del Consell que el Parlament més ha aplaudit-. Tanmateix, el MFF, és a dir, el pressupost de la UE ha de comptar amb un acord a tres bandes: sorgeix d'una proposta de la Comissió Europea que ha de comptar amb el vist i plau tant del Consell Europeu com del Parlament. Sense un vot favorable de la majoria dels eurodiputats, no hi pot haver MFF.

Tornem al principi. El balanç conjunt d'aquestes dues decisions de "l'històric" Consell Europeu de la setmana passada és eminentment positiu o negatiu? Si mirem el got mig buit, podem dir que les llums de l'acord son per un Fons de Reconstrucció que no deixa de ser un instrument extraordinari i provisional, que durarà només uns quants anys i que s'acabarà quan s'hagi consolidat la recuperació. I que, en canvi, les ombres d'aquest acord cauen del cantó del pressupost ordinari i que per tant, l'efecte de la destrucció financera que els vint-i-set van aplicar al MFF se sentirà a molt més llarg termini.

Si mirem el got mig ple, hem de dir que el més interessant d'aquest acord són les conseqüències que l'acord no inclou

però que semblen bastant inevitables. Per tornar el deute europeu només queda un camí, ara mateix: l'establiment de tributs europeus. Recursos propis de veritat, que la Comissió pugui cobrar i fer servir per pagar -a partir del 2027- els interessos dels bons que haurà de començar a emetre de manera més o menys immediata. Però encara és més: si el Parlament bloqueja el MFF i ja avisa que no el pensa aprovar fins que es reverteixi la seva reducció i si el Consell no té la més mínima intenció de fer marxa enrere en la seva decisió de concedir un xec als estats frugals del nord, l'única manera de superar aquest *impasse* és per mitjà d'impostos europeus. Només així el pressupost europeu pot aconseguir més diners sense que els estats europeus els hagin d'aportar ells directament. Per tant, des del Consell de dissabte i la reacció del Parlament, ja no hi ha només una bona raó per pensar seriosament en instaurar impostos europeus, sinó dues.

Mirat des d'aquesta perspectiva -i sobretot si es compara amb la reacció de la UE davant de la crisi del 2009- el balanç sembla francament positiu. I és que la UE està fent passos en la direcció de la integració fiscal que fins fa pocs mesos semblaven inimaginables: l'emissió de deute comú i la creació d'un sistema tributari propi. Aquests dies es repeteix entre els cenacles europeus que la UE ha fet en 4 mesos allò que, davant la crisi del 2009, li va costar 4 anys. I no és cert. Perquè en aquella ocasió va trigar 4 anys per passar de les receptes centrades a l'austeritat a una política d'expansió monetària liderada pel BCE -el cèlebre "whatever it takes" de Mario Draghi-. Unes polítiques expansives que podem anomenar com a "keynesianisme monetari". Ara en canvi, la UE ha fet el salt des d'aquest keynesianisme monetari a un fins ara inèdit keynesianisme fiscal -deute públic europeu, per gastar més, i impostos comuns, per tornar el deute i per gastar més- que suposa anar força més enllà. El salt que va

trigar 4 anys va ser més curt, doncs, que el llarg salt que només ha trigat quatre mesos.

Des del meu punt de vista, la principal de les dificultats que s'han posat de manifest en el Consell Europeu de la setmana passada és un problema molt de fons, molt estructural, i té que veure bàsicament amb la governança o, dit d'una altra manera, amb l'estructura institucional de la UE i la seva utilitat de cara als reptes majúsculs als quals s'enfronta la societat europea en aquests moments i a les polítiques que necessita per fer-hi front. Quan el líder holandès Rutte demanava dret de veto per al seu país a l'hora de decidir com es gastarà Itàlia els diners del Fons de Recuperació estava dient una cosa que a les orelles d'un holandès sona perfectament raonable, però que a les orelles d'un italià sembla poc menys que un abús i una falta de respecte. Com hauríem d'admetre que un senyor que els italians no hem votat ens digui als italians com ens hem de gastar els diners? Com podem permetre que els italians decideixin tots sols com es gasten els diners que sense nosaltres, els holandesos, mai haurien pogut aconseguir?

Ja es veu que la solució a aquestes dues lògiques antagoniques no és fàcil. La solució del "fre de mà" ho ha resolt de manera raonablement equilibrada. Però tanmateix el problema de fons perdura. És el problema de tenir un sistema de governança bàsicament confederal, que vol dir que el Senat del sistema polític -el Consell Europeu- fa de poder executiu. I quan el Senat fa de govern, lògicament els membres del Senat -en aquest cas, els vint-i-set- intenten exercir tot el poder que el sistema de governança els proporciona. Lògicament.

El problema, des del meu punt de vista, no és si els holandesos són prou o no prou solidaris. El problema no és si els sucs són prou conscients de les dificultats estructurals

de les economies dels països del sud d'Europa. El problema és que el poder de decisió el tenen uns responsables polítics que només han de respondre davant dels electorats dels seus respectius estats. Es tracta d'un problema estructural, no d'un problema moral. Que només es pot resoldre si canviem el sistema institucional de la UE, sense necessitat de transformar de dalt a baix la cultura dels ciutadans d'Europa.

El model confederal és perfectament funcional per a una fase de "keynesianisme monetari". Al cap i a la fi, en aquesta fase qui fa la política d'expansió monetària és el Banc Central Europeu i no els governs. I si alguna cosa caracteritza el BCE és la seva independència del poder tan executiu com legislatiu. És a dir, el keynesianisme monetari no necessita un govern europeu al costat, que l'ajudi a gestionar la política monetària. Per això, el model confederal ha sigut perfectament compatible i amb les polítiques de recuperació econòmica que ha emprès la UE des del 2012 i que han pivotat al voltant del BCE.

La pregunta rellevant és si aquest model de governança confederal és funcional per a una fase de keynesianisme fiscal, com sembla que serà la fase en la qual ens endinsem ara. Tendeixo a pensar que no. Tendeixo a pensar que quan es tracta de decidir com s'han de gastar els diners procedents del deute públic i dels futurs impostos europeus els diferents estats membres de la UE, no és gaire eficient que el Senat faci de govern. Ni tampoc gaire legítim. Sempre serà alhora més eficient i més legítim que aquestes decisions recaiguin en un Parlament i en un govern elegit per tots els ciutadans de la UE. Però avui la Comissió Europea està encara molt lluny de ser aquest govern comú elegit directament i el Parlament Europeu dista molt de tenir el poder necessari per prendre aquest tipus de decisions.

Si a una fase de keynesianisme monetari li escau bé un model de governança confederal, no falten arguments per defensar que a una fase de keynesianisme fiscal li convindria més un model de governança federal. Però fer aquest salt en el model de governança serien paraules majors. Molt majors. Entre d'altres coses perquè requeriria una reforma dels Tractats. Qui sap si la 'Conferència sobre el futur d'Europa' que va prometre la presidenta de la Comissió, Ursula von der Leyen, en la seva investidura serà capaç de posar un debat sobre la taula tan difícil. I qui sap si serà capaç de resoldre'l.

Procés Europeu

República SER
DUI Estat Sèrie
ALÇATS Repte
lliçons Catalunya
CATALUNYA Estat ÀNIMA
CORUNYA Estat Espanya
MÓN Principi Varufakis
EUROPA Dicotomia
BATALLA

Durant quasi dos anys, des d'aquestes mateixes pàgines, he anat enviant aquestes "Cartes des del cor d'Europa", que alguns de vosaltres heu anat seguint de manera pacient i fidel. Es tractava no tant d'explicar el procés polític de Catalunya cap a la independència, sinó d'analitzar-lo a la llum de la perspectiva de la Unió Europea. La majoria de "Cartes", per tant, parlen alhora d'aquestes dues realitats: la catalana i l'europea. I es tractava també de sortir del mer examen de la conjuntura, de la reflexió motivada pels fets del moment, per obrir una reflexió una mica més general, que intentés aprofitar tot allò que ciències socials com la història, la sociologia o la ciència política ens poden aportar per entendre millor el cas català.

Aquest va ser el fil conductor de les trenta primeres "Cartes", que era l'extensió que inicialment estava previst que tingués aquesta sèrie. Tanmateix, en el moment d'enviar la trentena "Carta" -que havia de ser la final- un fet inesperat va trastocar els plans del món sencer: la irrupció del coronavirus i la dramàtica i cruel pandèmia que ha comportat. L'abrupta i profunda convulsió econòmica i el trasbals social que se n'han derivat cren motius més que suficients per no fer aleshores aquest article final. En aquell context, em va semblar que podia ser útil afegir algunes reflexions noves al pla inicial, intentant extreure algunes lliçons sobre la manera de reaccionar davant d'aquesta crisi alhora sanitària, econòmica i social i, sobretot, sobre el desafiament que ha suposat per

a la Unió Europea. La nostra posició al Parlament Europeu és, en aquest sentit, una atalàia privilegiada des de la qual participar de l'intens debat que el descomunal i inesperat repte polític que està suposant aquesta crisi ha provocat a les institucions de Brussel·les i al conjunt dels governs europeus. D'aquí la voluntat d'aprofitar aquestes Cartes per obrir una finestra des de la qual poder escoltar i fer entendre les veus principals de la discussió europea. Aquesta ha estat, doncs, la intenció i la justificació dels deu darrers articles.

Feina feta. Amb aquesta Carta arriba, ara sí, el final de la sèrie. I arriba en un moment especialment esperançador del combat dels membres del govern a l'exili per la nostra llibertat, per la dels presos polítics i per la del país sencer. Com ha escrit la consellera Clara Ponsatí recentment: "Vam marxar a l'exili per desmuntar la farsa judicial construïda només per liquidar l'independentisme i ho estem aconseguint." La sentència del 7 d'agost al Tribunal de primera instància de Brussel·les descartant l'extradició del conseller Puig ha estat el cop més dur que han rebut fins ara les pretensions espanyoles de resoldre el conflicte català per mitjà de la judicialització, que no és res més que una versió una mica més sofisticada de la repressió pura i dura que han practicat sempre els règims autoritaris. El jutge belga ha dit clarament allò que prèviament ja havia dit el Grup de Treball de Detencions Arbitràries (GTDA) de Nacions Unides: el Tribunal Suprem no és competent per jutjar els fets d'octubre del 2017. No és el "jutge natural" i el dret al jutge natural no és només una mera qüestió formal, un assumpte de dret processal: es tracta d'un dret fonamental. De fet, es tracta de l'única qüestió de dret processal que forma part de la Carta dels Drets Humans de Nacions Unides.

Aquesta sentència desmunta la persecució penal a la qual estem sent sotmesos els responsables del referèndum de

l'I-O per la base: no ens està jutjant el jutge que tenia dret a fer-ho i, a partir d'aquí, tot el que ha vingut després es desploma com un castell de cartes, perquè està mancat de tota legitimitat i tota legalitat. En realitat, aquesta és només una de les quatre trampes greus que hi ha a l'origen del procés penal. Aquells dies de finals d'octubre i principis de novembre tot va passar molt ràpid, els moments van ser viscuts molt traumàticament per una bona part del país i a la memòria els records de com es va activar la repressió judicial deuen estar apilats de manera confusa. Refresquem-los. La primera trampa la va fer el govern espanyol: aprovar a correu el 155 amb l'objectiu, entre d'altres, que els membres del govern català perdéssim l'aforament que hagués obligat a posar el nostre judici en mans del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya. La segona la va fer el fiscal general de l'estat, perfectament coordinada amb l'anterior: presentar una querella on es descriuen com a violents uns fets que mai ho van ser, amb l'objectiu de poder-nos acusar de rebel·lió. És a dir, inventar artificialment i per motivacions polítiques un delictes que mai va existir.

La tercera trampa la va fer l'Audiència Nacional: considerar que era el tribunal competent per jutjar uns fets que s'havien produït a Catalunya, amb el peregrí argument que de facto eren uns fets esdevinguts en el conjunt del territori de l'estat, perquè els seus afectes afectaven el conjunt d'Espanya. Aquesta és la trampa, massa grollera, que primer el GTDA i després el jutge belga no s'han volgut empassar. Sense aforament, el nostre cas hauria hagut d'anar a un jutjat d'instrucció ordinari de Barcelona. Calia impedir que ens jutgés el TSJC, però calia impedir també que ho fes un jutjat ordinari de primera instància. Aquí és on la primera trampa i la tercera, en el disseny dels repressors, feien una parella perfecta. La quarta trampa la va fer el Tribunal Suprem: fer servir l'excusa de què la presidenta del

Parlament, que a més seguia sent diputada, formava part de la causa per arrossegar conjunt del cas i dels acusats sota la seva jurisdicció. (Serà més just el Suprem que l'Audiència, deien alguns incauts quan es va conèixer aquella decisió.)

No és d'estranyar que amb un historial de trampes tan excels, la cosa hagi acabat petant per algun cantó. Quan vam venir a l'exili ja començava a haver-hi proves evidents que l'estat espanyol estava disposat a fer el que sigui, i que la seva justícia a cometre tantes injustícies com fos necessari, per tal d'exterminar el lideratge del moviment independentista i així -devien pensar ells- acabar amb aquest moviment. Davant d'això, que millor que confrontar aquest abús descarat del dret penal i del dret processal amb la justícia europea? I fer-ho des del primer moment. Perquè encara que Espanya no sigui un estat de dret, això no vol dir que no existeixin: Bèlgica, Alemanya, Escòcia, Suïssa han demostrat que sí que ho són. L'estratègia de l'exili va estar guiada, en el primer moment, per aquesta convicció: no hi ha millor manera de combatre la repressió, resistir i crear les condicions per tornar a passar a l'ofensiva el més ràpidament possible, que encarant els jutges espanyols -que s'erigien en ariets d'aquesta deriva repressiva- amb els jutges europeus. I a fe que aquesta convicció s'ha demostrat encertada a mesura que han anat passant els mesos.

La llista de victòries judicials ara ja comença a ser llarga i no ha parat de créixer durant aquests quasi tres anys: el desembre del 2017 Llarena va retirar la primera euroordre, una setmana abans que el jutge belga emetés la seva sentència, pres pel pànic que pogués ser rebutjada; l'abril del 2018, la segona euroordre va ser rebutjada a Bèlgica per una qüestió de forma -el cèlebre "Bob-Dogi"- que el mateix Llarena no va voler corregir, malgrat haver estat repetidament advertit del mateix per part del fiscal belga; el juliol del 2018 va

arribar la decisiva sentència de Schleswig-Holstein, que negava que els fets pels quals era reclamat el president Puigdemont poguessin ser constitutius ni de rebel·lió ni de sedició; el juliol del 2019 el GTDA de Nacions Unides emet el seu dictamen, on deixa ben clar que els presos són presos polítics i demana el seu immediat alliberament; el desembre del 2019 el Tribunal de Justícia de la Unió Europea reconeix la condició d'eurodiputat del vicepresident Junqueras, la del president Puigdemont, la meva i, després del Brèxit, la de la consellera Ponsatí; ara, l'agost del 2020, la sentència sobre l'euroordre del conseller Puig, que predetermina la sentència sobre la del president Puigdemont i la meva, en cas que finalment el nostre procés d'extradició s'acabi reactivant. Pas mal, com diria un francès. *"On ne fait que gagner"*, com em va dir un dels advocats belgues quan va conèixer aquesta darrera victòria.

De fet, aquesta llista ni tan sols és exhaustiva. I encara queden decisions molt importants que la justícia europea i internacional haurà de prendre en el futur: falten la sentència sobre la nostra demanda al TJUE en relació a la nostra condició d'eurodiputats i la nostra immunitat, falta les resolucions dels casos que s'han presentat davant del Comitè de Drets Humans de Nacions Unides i falta, sobretot la "gran decisió" que serà la sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans d'Estrasburg, quan el procés judicial de l'I-O hagi esgotat la jurisdicció espanyola i els presos polítics puguin presentar allà el seu recurs.

Gràcies a la sentència del 7 d'agost, el Tribunal Suprem es troba davant d'un dilema diabòlic per als seus interessos: o bé reconeix que no és el tribunal competent, tal com li ha dit el jutge belga, o bé es nega a fer-ho, que és el més probable. No té més opcions. I opti pel que opti, les conseqüències són catastròfiques per als seus objectius. Si reconeix que no és

competent està donant als advocats dels presos polítics el millor dels arguments per tal que convencin al TEDH que la sentència de l'1-O ha de ser anul·lada. Renunciar a seguir perseguint els exiliats des del propi Suprem i passar el cas a un jutge de primera instància és tant com obrir les portes de la presó. Perquè significa que el tribunal sentenciador del cas de l'1-O no tenia el dret a fer-ho i que, per tant, aquella sentència és il·legal. Si no ho reconeix, ja no pot seguir enviant més euroordres davant de la justícia belga i, per tant, un cop l'euroordre contra els tres eurodiputats que ara mateix està suspesa sigui també rebutjada, igual com ho ha estat la del conseller Puig, l'escenari de l'extradició queda definitivament descartat. (Sempre que el Tribunal d'Apel·lació a Bèlgica no rectifiqui el que va decidir el jutge d'instrucció el 7 d'agost.)

A banda, queda l'impacte que aquesta sentència que determina la falta de competència de Llarena pugui tenir en el suplicatori pendent de ser tramitat i votat al si del Parlament Europeu. Perquè si Llarena no era competent per enviar una euroordre davant de la justícia belga, tampoc ho és per demanar un suplicatori davant del Parlament Europeu. Des de fa unes setmanes, això els eurodiputats ja no poden ignorar-ho. I el TJUE, a Luxemburg, on podria acabar aquest suplicatori en cas el que Parlament l'acabi votant a favor, tampoc.

En resum: la farsa judicial se'ls està desfent, a aquells que la van idear i dissenyar, com un castell de sorra sota les onades. I per tant, la via repressiva comença a perdre tota la seva eficàcia. L'estat espanyol pot seguir ignorant-ho, però ara els fets ja no depenen només d'ell. Vam dir-li que amb la deriva repressiva i autoritària no aconseguiria els seus objectius -aturar l'independentisme, anul·lar un moviment social i polític de milions de persones- i els fets ho han confirmat de

manera rotunda.

Certament, la injustícia contra desenes i desenes de persones ja ha estat perpetrada, en alguns casos duríssima i radical. A les preses i els presos polítics els dies de llibertat perduts ja no els hi tornarà ningú. Als exiliats ningú ens tornarà els dies que no hem pogut passar a les nostres cases, als nostres pobles i ciutats amb la nostra gent. Però tan cert com això és que no ens han vençut, en cap dels sentits possibles: no han aconseguit que el sentiment de venjança, de rancúnia, d'amargor o de frustració s'apoderi de l'ànima de cap ni un de nosaltres. I tampoc han aconseguit que cap de nosaltres renunciem als nostres ideals de llibertat, justícia social i autodeterminació.

Els actors de la política europea més assabentats del conflicte català estan constatant com l'estratègia repressiva de l'estat espanyol està fent aigües. I de fet no se n'estranyen gaire, perquè en la majoria dels casos mai la van acabar d'entendre i menys encara de compartir, encara que en molts casos miressin cap a una altra banda, encara que en massa ocasions practiquessin un silenci còmplice i vergonyant. I no els costa gaire d'imaginar que aquest fracàs de la repressió serà el preludi d'una nova etapa en la qual l'independentisme tornarà a l'ofensiva. En efecte, si naufraga la persecució judicial cau un element clau de la repressió. I si la repressió es va malbaratant, el moviment de construcció i consecució de la República catalana pot reprendre la seva marxa amb més força, molta més força encara, fins a acabar el camí. La resistència d'aquest moviment durant els dos darrers anys ha estat clau, sens dubte, per desbaratar la via autoritària. Ara es donen condicions molt millor per tornar a passar a l'ofensiva, democràticament, pacíficament. I culminar el procés.

I culminant el procés, fer-li un favor a Europa. Perquè com hem repetit tantes vegades des d'aquestes mateixes pàgines -massa i tot, potser- el combat de Catalunya és el combat per la democràcia i per la justícia social. En el conflicte català, sí, es juga l'essència mateixa del projecte europeu: Catalunya és avui una metàfora perfecta de l'ànima política d'Europa. Que a Catalunya hi acabi havent un Estat independent en forma de República és la millor manera de relançar el projecte europeu cap al futur, en aquesta primera meitat del segle XXI, la millor manera de renovar-lo, fent que es trobi amb els seus valors fundacionals.

Tenir un amic que pensa fa pensar.

Més enllà de simpaties i empaties, he tingut la sort que la meva amistat amb Toni Comín s'ha forjat a través de les mútues curiositats, el plaer pel discerniment i la gosadia per les conclusions. Juraria que sempre en termes d'honestedat intel·lectual, la passió per l'estètica i amb l'intent tossut de servir el país, que per a tots dos vol dir servir a la gent. Una amistat travada al llarg dels anys -ara ja molts- pels camins i els mars més diversos.

I penso que de la lectura de les “Cartes” del meu amic Toni Comín n'emaneix moltes qüestions cabdals, però si alguna és obsessiva en l'itinerari intel·lectual d'en Toni és la preocupació i exigència per la “sana” evolució de la democràcia com un ideal d'organització col·lectiva, de participació ciutadana i de manteniment del ésser humà com a nucli primigeni de generació i creativitat política. Una democràcia que reguli la convivència col·lectiva de les llibertats individuals. I durant els darrers cent anys, per triar una xifra, la història ens ensenya que, massa fàcilment, l'evolució de la democràcia també pot ser molt “insana”. Més enllà de referents històrics, només l'observació d'alguns països europeus, que se suposa que hauríem de considerar democràtics però que disten molt o bastant de ser-ho, avui, ens explicita vigorosament aquesta evolució “insana”. I millor saber-ho i dir-ho.

La lluita secular dels humans per acostar-se al control del

poder, després de molts patiments i lluites, té la seva expressió en la democràcia de la qual fruïm a gran part d'Europa. Però oblidem que precisament la vertadera democràcia és un cos semàntic i organitzatiu permanentment perfectible. I d'entre la ciutadania, les elits polítiques són les primeres que oblidem, massa sovint, la seva natura canviant i millorable, perquè, arribades al poder, més democràcia implicaria més control del poder que les elits ostenten. Podríem afirmar, per mantenir-nos calmosos, que el polític amb poder té una tendència natural a quedar-se en la zona de confort que ha guanyat i a no a millorar les eines democràtiques que puguin molestar-lo. Però quan l'evolució democràtica queda paralitzada, senzillament, la democràcia es perverteix. I crec que des de fa uns quants anys, Europa és un cas exemplar d'aquest fenomen.

I a què venen aquestes disquisicions, que necessitarien una xarxa més complexa de fonamentacions? Dins de l'Estat Espanyol, Catalunya i els catalans necessitem la democràcia per a sobreviure davant l'embat repressiu d'aquest estat. Pels catalans no és sols un ideal teòric de convivència, necessitem la democràcia per sobreviure. Avui, a Espanya, aquesta repressió l'executen els tres poders: el jurídic, el legislatiu i l'executiu, cadascun amb les seves eines (com demostra la utilització dels poders subterranis paraestats que controla l'executiu socialista, dels que ja tot Europa en té notícia). L'estat espanyol de matriu castellana nega obstinadament i des de fa centenars d'anys l'existència de la nació catalana, tot fent d'aquesta negació l'arrel que justifica la pròpia existència nacional espanyola. Això, en la pràctica, vol dir frenar o limitar les possibilitats de realització social, cultural i econòmica de la ciutadania catalana, més enllà d'on hagi nascut, culpabilitzant-la i empobrint-la pel sol fet de viure en una geografia social que té totes les característiques d'una nació, Catalunya.

Avui, una majoria dels catalans veiem Europa com un àmbit democràtic que, si vol subsistir i projectar-se al futur, ha de superar l'anquilosament del seu estatus actual. Difícil, segur. Potser caldria començar per revisar la història col·lectiva del nostre vell continent i acceptar d'una vegada que, quasi sense excepció i malgrat la manipulació dels relats historiogràfics dels vencedors, els nostres estats europeus s'han constituït, majoritàriament i en diferents èpoques, a través de conquestes, genocidis o negociacions entre testes coronades, sense cap principi democràtic que sustentés la seva creació. Es pot afirmar sense gaire marge d'error, que tots provenim d'aquesta Europa ensangonada i que, en ple segle XXI, molts d'aquests estats s'obstinen en mantenir aquest "statu quo" provinent de guerres i desfetes, en detriment dels principis democràtics més elementals. Aquesta dicotomia entre "statu quo" provinent del passat i democràcia evolutiva és la que irremissiblement ha creat, sovint amb violència extrema, el mapa actual dels estats europeus. Un mapa en el qual algunes velles nacions oprimides han aconseguit esdevenir estats, gràcies al principi democràtic, però d'altres no.

Catalunya és un cas evident de com l'estatus predemocràtic, heretat de monarquies absolutes i dictadures militars, s'imposa a la voluntat democràtica de molts ciutadans europeus, en aquest cas catalans. Venim avesats per la història que les raons d'estat prevalen sobre les raons democràtiques. Espanya no és l'únic estat on això succeeix i aprofita les complicitats interestatals que li permetin l'exercici de la repressió en nom de la continuïtat del "statu quo". Una complicitat perversa que, indefectiblement, acaba anquilosant la qualitat democràtica de molts europeus i, potser, del mateix projecte de la UE. Quan el mal anomenat realisme polític s'imposa al realisme democràtic, la ferida resta oberta. I la ferida es pot tancar només de dues maneres, amb la involució i repressió, o amb l'exercici democràtic.

Europa ha de triar.

Si la Unió Europea es prepara per a superar els reptes greus que ha d'afrontar amb més aprofundiment democràtic, els catalans necessitem més que mai aquesta Europa i serem uns aliats lleials, sense fissures.

Això i moltes coses més, m'insinua la lectura d'aquestes cartes de l'amic, Honorable Conseller a l'Exili i avui Eurodiputat, senyor Toni Comín i Oliveres.

Lluís Llach

Pròleg de la versió italiana

Concita De Gregorio

El meu metge osteòpata diu que la contracció de la melsa, que és la seu de la humitat, provoca (en mi) la dificultat d'avançar el peu esquerre, responsable de la intenció d'anar endavant. De progressar. Del coratge per canviar. El meu metge osteòpata no és un apassionat/seguidor de teories esotèriques (que de tota manera, vés a saber: en el dubte també les acceptaria): és un científic, multillicenciat en especialitzacions de medicina tradicional. Per això jo l'escolto amb la devoció que tinc per la ciència, i pregunto: per a què serveix la melsa. En fi, què vol dir això de "la seu de la humitat". El meu metge osteòpata - un científic important - m'explica que la humitat és la condició de la vida: estem fets d'aigua. Si és massa, ens ofeguem. Si és poca, ens assequem. Llavors li dic que molt bé, però què té a veure la melsa amb el peu esquerre? Quina connexió hi ha entre la melsa, aquest òrgan misteriós, incompreensible, presumtuós, potser inútil, però en canvi essencial, i el coratge de fer un pas endavant. El coratge. Ell es treu les ulleres i respon que el problema d'un òrgan intern del cos és el problema de tot el cos. Que si es bloqueja o s'inflama una petita estructura interna, l'organisme sencer se'n veu afectat i canvia. Concretament, diu, la melsa gestiona el canvi. Si no funciona, tota la resta s'estanca. El coratge esdevé prudència. "L'esquerra desapareix. La dreta guanya. La història va cap enrere, no avança"- li dic jo, que només sé de política, i ell

riu i diu que sí, que una cosa així. Tot s'estanca. S'atura i s'enfonsa, com a les sorres movedisses.

Catalunya, crec, és la melsa d'Europa. Un "problema intern", una "qüestió limitada", diuen. Un òrgan inútil? Bé, jo aniria amb compte. I si el coratge depengués realment de la melsa? I si realment la clau del progrés de tothom residís allà, en el lloc -aquell petit òrgan intern- on "el coratge d'anar cap endavant s'estanca", queda empantanegat en les sorres movedisses de la prudència i la comoditat? Cal tenir por per tenir coratge. I de por d'enfrontar-se a la qüestió catalana, tothom n'ha tingut molta.

Tal vegada hagi arribat el moment de deixar enrere els prejudicis, els tòpics, les àrees de descans del pensament, i imaginar un futur per a Europa diferent del seu passat recent. Un futur en el qual el peu esquerre reprèn la marxa. I camina. I prova. I fa el pas que canvia el rumb de la història. Per a què serveix Europa, si no?

Aquest recull d'escrits de Toni Comín per a mi té el valor d'un acte de fe en la història (la nostra història recent) i d'un repte (el nostre futur proper, el motiu pel qual dediquem el nostre temps a fer política). Algunes paraules sobre ell, per començar.

Toni Comín carrega sobre les espatlles, tant si ho vol com si no -però crec que ho vol, que ho sap- un tros decisiu de la història europea. Aquell moment del segle XX en què el rumb va canviar i l'ordre de les coses va passar a ser el que avui vivim i que ens sembla la norma però que no sempre ho ha estat. No és la norma. Algú va dedicar la seva existència a fer canviar la direcció de la marxa, va posar en risc la seva vida, va patir la presó, va posar el seu cos al servei de la història, i aquesta és la generació dels nostres pares. El

pare d'en Toni, per exemple. Alfonso -un home d'una bellesa objectiva extraordinària, des de tots els punts de vista- n'és un. Nosaltres som nosaltres també gràcies a ell. I nosaltres som nosaltres: fills. A Itàlia, el país on visc, vam tenir Enrico Berlinguer. M'estic referint a aquesta mena de persones: els que van pensar el futur, els visionaris. Que van imaginar de mantenir unit allò que segons les normes no va junt. I tanmateix. I tanmateix ajuntant, en lloc de separar (no vull parlar aquí del que ha esdevingut l'esquerra italiana, de com la mort de Moro va canviar el curs de la història) mantenint-nos units canviem, tenim el món a les nostres mans, acollim, escoltem, podem. Nosaltres - petits hereus de gegants -.

Som aquí per tornar a avançar el peu esquerre i continuar la marxa. Hem estudiat música, hem après la bellesa, conegut les normes del dret i les hem violat per fer més just el dret. Perquè la llei canvia quan el món canvia, però som nosaltres que l'hem de canviar. Som nosaltres els que hem de posar les nostres vides per davant de la llei i dir aquí estic: sóc això, sóc aquí. Parlem-ne. Si no coneixeu la història d'Alfons, cerqueu-la, val la pena. Després, torneu per escoltar com continua la nostra història.

El partit de Toni Comín, fill del pare, es diu Junts i lliures per Europa. Units i lliures. Per estar junts. Cadascú lliure, tots junts. Aquestes "cartes des del cor d'Europa" expliquen una petita història essencial, dins del marc més gran. Un òrgan intern dins del cos. No es pot deixar d'escoltar. No es pot fingir que no calgui. No es pot dir: són els seus problemes. Perquè: si no hi ha humitat no hi ha coratge.

El cas català mereix la vostra atenció, la nostra - gent d'Europa. No podeu, no podem ignorar la melsa. O el fetge, o el cor. Tots ho som tot. El cas català és exemplar. No puc resumir-lo aquí, ni explicar-lo. El vaig viure, en algun

moment -hi era quan la història estava passant, per exemple, l'1 d'octubre de 2017 hi era-, però amb això no n'hi ha prou per considerar-se experts en la matèria. Simplement: vaig veure. No sempre la història s'entén mentre passa. Al contrari. Gairebé mai. No te n'adones, no ho entens. En canvi, és història. Avui, per exemple, podria dir això. Podria dir que "l'excepció espanyola" no és en absolut una excepció. És així com procedeix la història. A base de traumes. De violacions. Ningú ha canviat mai la història demanant tanda a la cua d'una oficina de correus. El canvi és de qui trenca l'ordre. Avui podria dir que el cas català ha posat de manifest totes les prudències, les pors, les mentides que Espanya s'ha dit a si mateixa per posar en pràctica "allò que cal". Ha amagat la seva pols sota la catifa, com tothom, com han fet totes les persones i països almenys una vegada. L'anomalia catalana va servir -per exemple- per distreure l'atenció del fet que encara hi ha 180.000 cadàvers enterrats en cunetes en aquell país. Després de Cambodja, és el segon país al món per morts sense tomba. Qui en parla? a part -de vegades- dels artistes. Penso en l'última pel·lícula de Pedro Almodóvar, a les velles que van a desenterrar els ossos dels seus pares. *"El silencio de los otros"*. Aquelles velles assegudes en un camp que diuen aquí, el meu pare és aquí: no em moriré abans de que el trobeu. Els morts insepulats de les fosses comunes del franquisme -la massacre de la dictadura- han quedat enrere, com un detall menor, en la història d'Espanya i d'Europa. El franquisme històric i sociològic, encara avui, domina l'economia i la política de govern. El franquisme nepotista -els noms de les dinasties econòmiques són tots encara els mateixos - governa el present, perquè són els diners els que manen. No es discuteix amb els diners, se'ls respecta. Però els morts insepulats criden, i si hi ha una bona part de la societat espanyola i europea que considera l'any 36 del segle passat, el 1936, no com un cop d'estat sinó com un pas natural de la història, és aquí on s'inflama la melsa. És aquí que queda

encallada la possibilitat de progrés. “*Antes roja que rota*”, diuen a Espanya. Més val roja que trencada: qualsevol cosa és millor que la fractura de l’Espanya unida.

I per què? Què amaga aquesta por a reconèixer la diferència, a concebre el món que canvia, a acollir-lo? Aquesta prudència, aquesta conservació, aquest doblegar-se al capitalisme financer i a la dreta econòmica per no arriscar-se a perdre diners i poder. És coratge? És futur? És el peu esquerre?

Sí, d’acord. Hi va haver violacions de la llei. Sí, d’acord. Segons algunes interpretacions de la Constitució, l’1 d’octubre -el referèndum- era il·legal. Però segons unes altres, no ho era. Però la llei defineix la història o la canvia? No és justament la vulneració del delictes penal l’últim llinard de l’intent de canvi, abans de la violència, en política? I la violència, aquí, va ser dels conservadors - de l’estat - o dels progressistes -els que avancen, els que s’imaginen el futur i el dissenyen?

Com van fer els nostres pares, que van estar a la presó i ens van donar la democràcia en què vivim. Com ens van ensenyar a fer: posar els cossos a les presons, a l’exili per indicar un possible camí. El rumb. No tinc la resposta. No tinc solucions. Només tinc dubtes, però una cosa sé del cert: no puc fingir que el problema de la melsa -de Catalunya- sigui un problema només de Catalunya o d’Espanya, perquè és realment estúpid. Ho diu la ciència. Això és un greu error. Si s’asseca la humitat, si s’asseca el coratge: s’asseca Europa.

Pròleg de la versió alemanya

Bernhard „Felix“ von Grünberg

Quan em van demanar d'escriure el pròleg del recull de cartes de Toni Comín, em vaig preguntar per què m'interessava pel conflicte entre Espanya i Catalunya. Willy Brandt va ser la causa per la qual jo, i molta gent de la meva generació, ens vam afiliar a l'SPD. Ens va transmetre una visió de com canviar el món amb una política de diàleg obert. Es tractava de trencar les estructures de pensament i d'actuació anquilosades que amenaçaven la pau. Tots plegats volíem “atrevir-nos a fer més democràcia”¹. Tal com escriu Bernd Rothe a “Willy Brandt und Spanien”², l'afecte que Willy Brandt sentia per Espanya només era comparable amb el que mostrava per Noruega i Suècia.

Es va entusiasmar per la caiguda de la monarquia i la proclamació de la República al 1931. Al 1937, el seu partit (Partit Socialista dels Treballadors d'Alemanya, una escissió de l'SPD) el va enviar a Barcelona, amb la missió de fomentar entre les forces d'esquerra una col·laboració que també arribés al centredreta progressista, cosa que resultà impossible en produir-se combats al carrer entre els diferents grups. Després d'un alto el foc, els comunistes van

1 / Declaració de govern de Willy Brandt del 28 d'octubre de 1969.

2 / Publicació Willy Brandt Forum, Unkel

perseguir, també amb l'ajut dels serveis secrets soviètics, els seus propis companys del POUM (Partit Obrer d'Unificació Marxista) i els anarquistes. Molts van ser empresonats, i alguns van desaparèixer per sempre. El juny de 1937, Willy Brandt va abandonar Espanya perquè corria perill de ser detingut. Tanmateix, el motiu decisiu fou que la impossibilitat de convèncer els seus propis companys de formar una àmplia aliança que inclogués el centredreta per a combatre junts les tropes franquistes. Molts anys després, va tornar a Espanya, primer com a ministre d'afers estrangers alemany, després com a canceller i finalment com a president de la Internacional Socialista. Aquest període coincideix la mort de Franco i l'intent de trobar el camí cap a una democràcia. També aquí, Willy Brandt cercava la creació d'unes estructures democràtiques de partit, però sobretot la col·laboració entre els partits d'esquerra, per exemple entre el PSOE (Partit Socialista Obrer Espanyol), al qual tant suport va donar, i el PSP (Partit Socialista Popular).

La Fundació Friedrich Ebert (FES), amb el seu representant Dieter Koniecki, va tenir-hi un paper important³. Des de la reconstrucció del PSOE, incloent-hi la formació dels seus afiliats, fins a la preparació a les corts constituents (on el PSOE va cedir un dels seus llocs als catalans), passant per l'enfortiment del sindicat UGT (Unió General de Treballadors), la tasca de la Fundació Friedrich Ebert a Espanya va comptar amb el suport de la central de Bonn i de molts dels meus companys, com Günter Grunwald, director de la FES, o Eberhard Dingels, secretari internacional de l'SPD, als quals dec un gran reconeixement. Com a socialdemòcrata, opino que allò que vam començar amb la nostra col·laboració amb Espanya, ho hem de continuar d'acord amb els principis

3 / Antonio Núñez Sánchez: Von der Franco-Diktatur zur Demokratie. Die Tätigkeit der Friedrich-Ebert-Stiftung in Spanien. Dietz Verlag

de Willy Brandt, per mitjans democràtics. La disposició a l'entesa permet de formular solucions a problemes que a primera vista semblen insolubles.

Les cartes del Toni Comín ens mostren com es podria desfer el conflicte entre Espanya i Catalunya. El seu enfocament és la visió del futur d'Europa, cada vegada més realista gràcies a la resposta conjunta a la crisi del deute, la concessió de crèdits públics pel BCE i els fons de recuperació, que més enllà de simples crèdits, són sobretot subvencions per a reequilibrar les desigualtats econòmiques entre els països europeus.

La conseqüència d'això ha de ser una sobirania fiscal pròpia per a Europa, també per a assolir una homogeneïtzació dels fets imposables precisament envers les multinacionals. El canvi climàtic i el canvi de l'estructura de seguretat fan necessària una actuació conjunta a nivell europeu. Necessitem un sistema de seguretat social a Europa perquè la lliure circulació de treballadors no dugui al dessagnament econòmic de les regions econòmicament més dèbils. Tot això només tindrà un resultat raonable amb estats de dret que tinguin un funcionament adequat, sense corrupció ni manipulació. Per això, el control de l'estat de dret és tan important a Europa. Les crisis actuals escurcen aquest camí suposadament llarg d'Europa molt més que no ens pensàvem.

En Toni Comín té raó: una Europa amb més competències també desfarà el conflicte entre Espanya i Catalunya. Però això significa que els interessos dels estats, vinculats a un populisme nacional, han de deixar pas a la gran tasca conjunta d'Europa. L'òrgan decisiu d'Europa ja no pot ser el Consell Europeu, amb el seu principi d'unanimitat, sinó el Parlament Europeu, al qual els interessos particulars dels estats queden en segon pla on el que compta és el vot

conjunt dels diferents partits supranacionals. El Consell Europeu impediria actualment qualsevol ingrés d'un estat com Catalunya.

Si els eixos de poder es desplacen dels estats cap a Europa, sorgeix la pregunta de quines competències han de ser estatals. Té encara sentit continuar dividint aquests estats en unitats més petites? Si s'imposen els principis de l'estat de dret a Espanya -per això també cal l'autoritat d'Europa- ha de quedar clar que un referèndum previst a la constitució també es pugui i s'hagi de dur a terme, tal com al Quebec i a Escòcia, encara que això "posi en perill la unitat nacional". El precepte democràtic és la base de la constitució, que ha de poder contenir mecanismes per a modificar-la, perquè el poder emana del poble. Per aquest sol motiu, la sentència del Tribunal Constitucional espanyol sobre la reforma de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya del 2010 no tenia base jurídica. Tanmateix, la condició política per a un referèndum és que es dugui a terme un autèntic debat democràtic i respectuós a Espanya sobre els pros i els contres de la independència de Catalunya.

Quan vaig visitar Catalunya com a observador a les consultes i eleccions, em vaig quedar sorprès que els contraris a la independència ni tan sols se sotmetessin al debat públic. Només s'expressaven a través de l'odi i les agressions als mitjans de comunicació. L'actuació brutal de la policia espanyola que vaig viure en primera persona contra el referèndum de l'1 d'octubre de 2017, va ser del tot incompreensible, atès que el Tribunal Constitucional i el govern espanyol igualment el consideraven inefectiu i insignificant.

També el judici a Madrid contra la cúpula política i les entitats ciutadanes de Catalunya, al qual vaig declarar com a testimoni, va ser més un xou propagandístic sobre la qüestió

de qui era el “traïdor a la unitat” que no pas un debat sobre qüestions jurídiques. S’hi va fer una campanya política, amb retransmissió televisiva i el partit d’extrema dreta Vox com a acusació particular. Al contrari, el Tribunal Suprem hauria hagut d’estudiar, per exemple, la sentència del Tribunal Superior de Schleswig-Holstein, que negava que es donés el delictes de rebel·lió o de sedició -supòsits que amb prou feines existeixen a cap altre país europeu- perquè no hi havia cap “poder amenaçador de l’estat”. Aquestes normes tenen el seu origen a Espanya als cops d’estat militars -dins la tradició franquista-, que d’aquesta manera s’havien d’evitar o punir.

Cal una anàlisi i un diàleg sobre la independència -envers la qual soc personalment molt escèptic- perquè en el futur Espanya continuarà sent veïna de Catalunya. El propi Brexit ha mostrat la dificultat d’una separació, a causa de la magnitud dels lligams financers i econòmics -a més dels emocionals- entre Espanya i Catalunya.

Precisament perquè Europa s’està integrant i perquè ha d’obtenir cada vegada més competències, em qüestiono el perquè de la necessitat d’una separació entre Espanya i Catalunya.

És clar que cal assolir tot un seguit de canvis polítics. Per a mi, com a socialdemòcrata, es tracta abans que res d’una millora socioeconòmica de les condicions de vida de totes les persones a Espanya, i per tant també a Catalunya.

El govern espanyol actual, també amb el suport de grups polítics catalans, ha de fer tot el possible per a assolir aquesta millora, també perquè sobretot els joves puguin creure en el futur del seu país i no hagin d’abandonar-lo per motius econòmics i polítics.

Tothom hauria d’intentar de tancar les ferides que es van

obrir a la societat durant la Guerra Civil i el franquisme. Tanmateix, tancar-les no significa “fer-les caure en l’oblit”; al contrari: cal recuperar la memòria per a extreure’n forces renovades per a un futur comú. A Alemanya, no es va recuperar realment la memòria del nazisme fins als anys setanta. Ha arribat el moment de fer-ho a Espanya. Però només serà possible si es posen els fets reals damunt la taula i es fan públics. Un debat honest sobre el passat és un camí dolorós per a moltes famílies; així va ser-ho també a la meua, que es va veure confrontada amb el passat nazi del meu pare i de molts familiars. Alemanya té l’obligació de participar en aquesta recuperació de la memòria històrica, perquè sense l’Alemanya nazi, Franco no hauria pujat al poder.

El respecte mutu necessari -condició per a un referèndum- també inclou el dret democràtic d’autodeterminació dels ciutadans. Per a mi, això no té res a veure amb la separació, sinó amb una gestió raonable de la subsidiarietat en les decisions polítiques, que han de ser properes a la ciutadania i a través de la ciutadania, adreçades directament als seus problemes i, per aquest motiu, més capaces de resoldre’ls millor que no pas les decisions d’uns representants a la llunyana capital. Per això, el debat sobre qüestions estructurals és sempre necessari.

Malgrat totes les dificultats, el sistema federal alemany ha demostrat la seva vàlua amb la responsabilitat propera a la ciutadania, precisament ara, en temps de pandèmia i de crisi climàtica. També aquí, Alemanya podria aportar la seva experiència en matèria de federalisme, com per exemple el mecanisme de compensació fiscal entre els Länder, que regula els criteris -com més transparents millor- pels quals els impostos pagats per la ciutadania són distribuïts entre les regions o retinguts pel govern central.

Cal aquesta “estratègia de reconciliació” per a poder assolir una decisió de consens sobre un referèndum d’independència. Estic segur que en Toni Comín també hi treballa. Les seves cartes permeten tenir esperança en un futur millor a Europa, com també a Espanya i a Catalunya. Així doncs, i tal com va dir Willy Brandt: “Atrevim-nos a fer més democràcia”.

Altres publicacions de l'autor:

El sentido político de la marginación (1996)

10 pensadors cristians del segle XX: Emmanuel Mounier (1997)

Els canvis són possibles (1998)

La igualtat, una fita pendent (1999)

La mundialización: aspectos políticos (1999)

La unidad perdida del ser y el pensar (2000)

Emmanuel Mounier, el seu impacte en el pensament polític (2001)

Política e interioridad (2002)

Globalizar la política para democratizar la economía (2003)

Autoritat mundial per a un lideratge planetari legítim (2005)

Federalismo de la diversidad, en nombre de la igualdad (2005)

Cuando llueve, sin duda hace falta un paraguas. Sobre el presente y el futuro del sindicalismo (2006)

Fronte del dogmatismo, un elogio della critica, non del relativismo (2006)

Governabilitat democràtica global: proposta d'organització institucional (2007)

Europa dividida (2007)

Les paraules del socialisme (2008)

Notas (intempestivas) sobre el liberalismo (2010)

Democracia Económica. Hacia una alternativa al capitalismo (2011)

L'octubre de 2018 vaig publicar en aquestes pàgines l'article que inaugurava la sèrie de “Cartes des del cor d'Europa”.

Portava per títol: “El cas català: on està en joc l'ànima d'Europa”. Us deia, entre altres coses: “L'ànima d'Europa és el rebuig al totalitarisme i, per tant, als nacionalismes supremacistes que el van desencadenar. (...) El nacionalisme espanyol que avui justifica la persecució acarnissada de l'independentisme català és de la mateixa naturalesa que aquells nacionalismes contra els quals es va fundar la Comunitat Europea. Si Europa calla davant la realitat catalana, si callant avala la deriva autoritària de l'Estat, estarà traint la seva missió fundacional. Serà com si renunciés a la seva ànima”. Va ser durant la impressionant manifestació a Brussel·les de desembre del 2017 que vaig emprar per primera vegada aquest argument.

TONI COMÍN i OLIVERES

Non-attached member of the European Parliament

Sole liability rests with the author and the European Parliament is not responsible for any use that may be made of the information contained therein.

This book is not for sale / is distributed free of charge